

CS-2259

ՀԱՅԿԵՐԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՏԱՆՈՒԽՏՅԱՆ
ՄԵԼՏ

ԻՐՈՆ ԱԴՔՄՈՆ ԿՔՓՏՅԻՏԷ

793.3

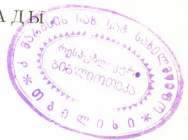
САУЛОХТЫ М. М.

ИРОН АДÆМОН КÆФТЫТÆ

05-2259

ХУССАР ИРЫСТОНЫ РАУАГЪДАДЫ
ЧИНГУТЫ СЕКТОР

ЦХИНВАЛ — 1965

Б А Ц Е У Ё Н

Ацы кьаннаг чыныг йе разы хас асары, цемей ансамблты разамындганджыты, адамон кафджыты кьордты разамындганджыты, адамон-сценаейон кефтыте чи цетге каны, аме ма адамон кафты авад уарзджыты дэр базонга кена цалдер ирон адамон кафтыме.

Ам цы кефтыты кой чындаун, уыдон сө формаей, сө мидисей аме сө нывтам гасга хицен канынц сө керәдзийе, фәлә, әмткәй систәйе, иугонд цауынц иуниаг әууәлтәй, аме ирон адамон нывәфтыдон сфәлдыстады ирдәй әвдисеиң амонджиң нарды әнкьарәнтә, ирд оптимизм, зердәйи бәллицтә, зердәбын әнкьарәнтә.

Ирон адамон кефтыте куысты процессы кәй сәвзәрдысты, ирд аме хьәлдзәг кәй сты, әнцон әххәстәнен, хуымәтәг, уыме гәсгә сә мидисәй сты арф лирикон. әххәст сты националон колоритәй аме зынгә бынат ахсың Советон Цәдисы әфсымерон адәмты сфәлдыстады.

Адамон сфәлдыстад алы ран дәр хьәппәрисон әгьдауәй кәй рәзы, адамон культура барзонд әмвәзәдмә кәй хызы аме хореографон сфәлдыстад алыгьуызон хуызтәй пайдагонд кәй цауы, уыме гәсгә адем стыр интерес кеның кефтыты авадмә.

Нә бәстәйи әһәт адәмты сфәлдыстад кәддәриңдәр йәхима здехта аме ныр дәр йәхима здахы адәмты хьуслард. Уыме гәсгә хьәуәгыл баныманнаг у, цемей арәст әрщәуа ахуыргәнен чыгуытә, куыстытә, кәщты мидгә әвдәст хьуамә әрщәуа адамон кефтыты мидис, сә алыгьуызондзинад, аме фәахьаз уанкьой нә бәстәйи адәмты интернационалон әнкьарәнтә сфидаркәныны хьуымдагән, хьомыладон хьуымдагән, алы адәмты культуранимә дәр хуыздәр базонгәкәныны хьуымдагән.

Әнуысты дәргы капитализм аме хәдхәцәгәды ныхмә хьайтарон әгьдауәй тохгәнгәйә, азәй-азмә рәзти аме хьәздыгәй-хьәздыгәдәр кодта ирон националон культура. Ирон адем сә зарын аме сә кафын уәддәр нә уагьтой.

Хуссар Ирыстоны фәллойгәнәг адәмты историйи зынгә бынат ахсы 1921 аз. Уәд падзахы рәздәры фәстәзәд кьуымы расидт әрщыдис Советон хьцауад аме Хуссар Ирыстоны фәллойгәнәг адәмты ныллауыдысты ног нарды фәндагыл. Ирон адәмәт фәдат фәдис сә националон культура райтың кәнынае. Нә әхәджиаг Коммунистон партийи зәнджы политикәйи фәрцы ирон адем сә культура аразын бәндәйдтой. Алы ран зынгә бынат ахсы адамон хореографон сфәлдыстад. Уый рәзти бәрә әнуысты дәргы хьәздыг хореографон сфәлдыстады бындурыл аме йын абон та нә ногды зынгәдәр әһәстятә.

1894 азы Ирыстоны адамон нывгәнәг Тугьанты Махарбег дәмбынәгәй әрәвәлдта ирон адәмты сфәлдыстад әмбырд кәнынимә. Тугьаны фырт канд легендәтә. әмбисәндәтә аме уыцну-уыцнутә нә фыста, фәлә ма фыста адамон кефтыты фолькларон әрмәг дәр.

Тугьанты Махарбег йә чыныдгы «Ирон адамон кефтытә» зәгьгә, фыста: «Ирон адәмты иууыл рагондәр кафт у «Цоппай». Ацы кафты тыххәй фыста XV әнуысы гуырзәнаг географ Вахурти дәр. Уый уыцы кафт схуыдта «Хуыцау Вачелайы» цытән.

Куыд Тугьаны фырт, афтә исторнон фыст документаци дәр бәлвирд кәнынц. зәгьгә, хорон музыка аме кефтытәен, стәй ма адәмты царды әндәр кьабәзтәен дәр сә керәдзинимә нә әнгом бәстдзинад. Адамон кефтытә ахуыргәнгәй, адәймәг әрщәуы ахәм хәцәгмә, зәгьгә, адамон кафты сфәлдыстад фәзынд куысты процессы рәстәлджы аме йын әнгом бәстдзинад уыдис адәмты цардимә. Адамон кефтыты

зөвдүст цэуы ирон сәрибаруарзәг адемы истори, сә тәккә уарзондәр бәллицтә, националон характеры хуыздәр әууелтә. Фәлә рәстәг цылис әмә кәфтытан дәр ивтой сә формә әмә сә мидис. Уый әмрәстәджы ма адеммә фәзындысты хәстон, уарзондзинады әмә әндәер хъәлдзәг кәфтытә дәр.

Дәлдәер цы адемон кәфтыты кой кәнәм, уыдонәй бәрәг у, ирон адемон кәфтытә куыд хъәздыг әмә куыд алыгыуызон сты, уый. Цәвиттон: «Зилгә», «Нарты кафт», «Симд», «Хонгә», «Рог кафт», «Тымбыл симд», «Устыты кафт», «Нагуай симд», «Гогызы кафт», «Исламай», «Ләгты кафт», ома ерысәй кафт, «Хъаматимә кафт» әмә әндәртә.

Ирон адемон иттәг хорз әххәст кәныц район хорон кафт «Чепена». Нә кәфтытәй бирәтә систы, әфсымарон адемы профессионалон ансамблтә сә программатәй кәй әххәст кәныц, ахәмтә, куыд зәгъәм: «Симд», «Ләгты кафт», ома ерыс, «Хонгә кафт».

Ирон адемы кәфтытә фәхъәздыгдәр әмә фәхуыздәр кәныны хъуыддаджы, профессионалон кафты культурә сыразынкәныны хъуыддаджы стыр куыст бакодтой ГССР аивадты сгухт архайәг Галаты Барис, Ирыстоны адемон ныгәнәг Тугъанты Махарбег, ГССР сгухт артисттә Хетәккагы В., Дзәднаты С., Телеты Г., Гаглойты Х. әмә Хуссар Ирыстоны кафт әмә зарды ансамблы раздәры артисттә: Гәбәраты В., Бидеты М., Бирәгты З., Дзәднаты В. әмә Битарты З.

Ирон кәфтытә популяризаци кәныны хъуыддаджы зынгә куыст бакодтой Хуссар әмә Цәгәт Ирыстоны кафты әмә зарды ансамблтә әмә Гуырдыстоны кафты паддәахадон сгухт ансамбль М. Сухишвили әмә Н. Рамишвили разамындәй.

Адемон кафты традициә дәрлдәр кәнгәйә, Хуссар Ирыстоны кафты әмә зарды ансамбль хъәппәрлсон әгъдауәй куыста әмә куыс ныр дәр йе сфәлдыстады хәстә әххәсткәныны, уәлдайдәр та хореографийы фәдыджы.

Фәстәг рәстәджыгы ирон кәфтытәм бахәст әрцыдис бирә ног змәлдтытә әмә хореографрон нывты варианттә. Уыдонәи ләвард әрцыдис нырыккон доментәм гәсгә ног формәтә.

Нә стыр райгуыран бәстәйы адеммә цы сфәлдыстад ис, уый у алы адемон дәр йәхи аразгә, уый у советон патриотизмы бындурыл арәзт, адемы хәлардзинады бындурыл арәзт.

Нырай фәстәмә дәр махән бирә ахәджнәг хъуыддәгтә ис бакәнинаг адемон кәфтытә фәхуыздәр кәныны хъуыддаджы. Уыцы хәс сәххәсткәнынан та нын ис хорз фәдәттә, әрмәст нә хъәуы куысн хъәппәрлсонәй, уый зәрдыл дәргәйә, әмә нә бәстәйы адемы зарды адемон сфәлдыстад, аивад зынгә ахъаз кәныц сабырад әмә адемы хәлардзинадән, хъомыл кәныц бирә курдиатджын адеммәгтә коммунистон зондахәстыл.

ИРОН АДÆМОН КАФТ «СИМД»

Рагон адæмон кафт „Симд“ у ирон адæмы кафты сфæлдыстады хъæздыгдар фæзындтæй сæ ну, сæ ахъаззагдар. Уый хицæн кæны йæ цытджындзинадæй, йæ пластикон хъæздыгдзинадтæй æмæ характерон у йæ уæздандзинадæй.

Кафты хайад исынц чызджытæ æмæ лæппутæ æмхуызон нымæцæй. „Симд“ кæнæ „Симгæ“ нысан кæны — къахы тъæпæнтыл цыгъгъуынтт кæнын. Кафты рæстæджы лæппутæ сты сæрыстыр, сæхи дарынц æнцæд, сæ змæлд — хиуылхæцгæ, сæрæн, ну уысм дæр йæ цæстæнгас нæ ахицæн кæны чызгæй, афтæмæй рæсугъд, арæхстгай симы развæ, чызджы цонгыл уæздан хæцгæйæ. Чызг æнкъары лæппуйы ахаст æмæ, хæххон сæгуытау, сæрыстырæй, рог къахдзæфтæй, ленк кæны лæппуйы фарсмæ.

„Симд“ у ирон адæмы кафты культурæйы ирддæр бæрæггæнджытæй сæ ну. Цæсфæнды вазыгджын арæст ма ‘рцæуа симды ныз,—æххæстгонд цæуы æнцонæй æмæ аив, кафæг къæйттæ раст цыма „ленк“ кæнынц. Кафтмæ кæсгæйæ, фæзыны ахæм тæлмæн: цыма денджызы улæнтæ сындæггай кæрæдзи æрбасурынц, донбылгæронмæ тнндзгæйæ.

Симды кафты темæйæн ныффыссæн ис ахæм ныхæстæй: „Симд“ у сæрибар æмæ сæрыстыр адæмы уæздандзинад“.

Хæрз чысыл рæстæгмæ ахæссæм нæ хъуыдытæ хæхбæстæм, нæ цæстыл ауайын кæнæм, цыма фæлгæсæм цъæх-цъæхид фæлыст хохы фæхсæй. Нæ цæстыты раз байгом ис йе’ппæт рæсугъддзинадтимæ Хъелы цад. Цады улæнтæ сындæггай æрбазгъорынц кæрæдзи фæдыл былгæронмæ. Донбылгæрон уæрæх, цъæх-цъæхид фæзы кафæг къæйттæ, цады улæнтау, ленк кæнынц кæрæдзийы фæдыл. Уыдон куы къæйттæй ахицæн вæййынц, куы та балæууынц иумиаг рæнхъы æмæ уæрæх цæстæхадгæ кафджыты къул сындæг æрбазилы рæсугъд фæзы. Рог дымгæ цадæй æрбадымы, йæхи æрбасæрфы улæнтыл, базмæлын сæ кæны, стæй, тошпы фатау, ну рæггыл цæуæг чызджытæн сæ урс-урсид дарæс бапæр-пæр кæны, сæ фæстæ цæрдæг хæххон лæппутæ фæцæй цæуынц сæ хъаматыл хæпæйæ...

Уæлдæр æрхæсгæ нывтæм гæсгæ мах зæгъиккам: „Доны улæнтæ

æрбасимыңц кæнæ „Кафæг къæйттæ фæленк кæныңц“, кæннод та доны улантæ „æрбасимдтой“ донбылмæ æмæ аленк кодтой кæрæдзи фæдыл цъæх-цъæхид фæзы. Мах æнæмæнг бамбардзыстæм, æвзонг хæххон фæсивæд, социалистон куысты хъайтартæ кæй кæныңц сæ улæфты рæстæджы ирон традицион кафт „симд“. Æмæ нам афтæ фæкæсдзæн, цыма æрмæст мах нæ, фæлæ æрдз лар зæрдæскæфт фæци æмæ дисы бафтыд ирон адæмы ахам диссаджы сфæлдыстадæй. Бæстæ ныссабыр æмæ уæлдæфы айхъуысыңц фæндыры рæсугъд зæлтæ.

«Симды» традицион уагæвæрдтæ

1. „Симды“ йæ райдианæй йæ кæронмæ кафтæуы къахы æлгътыл. Кафты хайад исыңц лæппутæ æмæ чызджытæ æмхуызон.

Ныв 1.

2. „Симды“ кафты фиццаг къай хуыны раздзог æмæ къух-даруæг кæны кафты цыдыл æмтгæй сисгæйæ.

3. Фиццаг къайы раздзог — фиццаг лæппу хъуамæ уа бæрзонддæр æмæ æгъдаумæ гæсгæ та хистæр асæй.

4. Кафджытæн сæ бон у æмæ амæст уой сценæйы зылды, кумд сахаты фатæджы зылдмæ гæсгæ, афтæ инæрдæм дæр.

5. Къæйттæй кафгæйæ, лæппу хъуамæ æрхæца рахиз цонгæй йæ ‘мкъай чызджы галиу цонгыл.

6. Лæппу кафгæ-кафын уæздан ахаст дары йæ ‘мкъай чызгмæ, йæ цæстæнгæс дары уымæ.

7. Кафт хъуамæ æххæстгонд æрцæуа ирон фæндыры цагъдмæ.

8. Кафты рæстæджы кафæг къæйтты ‘хсæнты зайы хиваст æмхуызон дæрддзæг.

КЪУХТЫ УАВÆРТÆ СИМДЫ

Симды змæлдтытыл адзурыны агъоммæ уал (уыллон сты кафты сæйраг æрмæг) æнæмæнг базонын хъæуы къухты уавæртæ, кæцытæй спайда кæндзыстæм æрхæсгæ кафты.

Лаппуты къухты уаварта «Симды» кафты

1-аг уавар

„Уагъд дыс“

Къухтæ сæрибарæй уагъд цæуынц. Армы тъæпæнтæ сты фæстæмæ здæхт. Симды цыд æххæстгæнгæйæ, къухы æнгуылдзтæ æмбырд сты тымбыл къухы. Армы тъæпæнтæ айвын не ‘мбæлы. Цухъхъайы дыстæ сты уагъд. (Кæс 1-аг нывмæ).

2-аг уавар

„Иу къух сины сар“

Галиу къух хъамайы фистоныл, рахиз къух—сини сар.

Æххæст кæнын хъæуы: галиу къухæй выххæцын хъæуы хъамайы фистоныл афтæ, æмæ армы тъæпæнæй къæрддзæмы уæллаг хай æмæ фистоны æрдæг уæлæмæ куыд зына. Рахиз къух æривæрын хъæуы сины сар. (Кæс 2-аг нывмæ).

Армы тъæпæн æмтгæй æвæрд, къухы æнгуылдзтæ размæ уагъд, кæрæдзимæ æнгом, хистæр æнгуылдз фæстæмæ æвæрд.

3-аг уавар

„Фæрсырдем цонгæвæрд“

Галиу цонг адарын хъæуы фæрсырдем уæхсы ‘мвæз. Рахиз цонг рæмбынкъæдзыл таст, кæннод та иннæрдæм, ома таст галиу цонг.

Æххæст кæнын хъæуы: галиу цонг æмрастæй аканын хъæуы сæрибарæй фæрсырдем, уæхсы æмвæз, рахиз цонг рæмбынкъæдзыл таст, тымбылкъух æвæрд у риугуыдыры æмвæз риуы раз, фæлæ риуыл нæ ныдзæвы, чысыл дæрддзæф лæууы риуæй. Дыууæ къухы æнгуылдзтæ дæр æмбырд сты тымбулкъухы. Цонджы хъултæ сты дæлæмæ таст.

Армы тъæпæнтæ сты рахизырдем здæхт. Иннæрдæм дæр æххæстгæнгæ у афтæ, ома галиу цонг таст. Ахæм цонджы æвæрд ма у зилгæ кафты дæр. (Кæс 3-аг нывмæ).

Ныв 2.

Ныв 3 а.

Ныв 3 б.

4-ձմ սաւար

„Փափտարձամ փոնգաւարձ“

Գալիս փոնգ ս ռափտայ փափտաձա աոնձ, ռախիզ փոնգ տափտ ռաձբինկաձձն աւարձ, ռիսս ռազ.

Ախխափտ կաձնին: ցալիս փոնգ աձ-րափտայ աոննին իաձսս փափտաձա սախձձյտի ‘մաձ. Գսսր իսսսլ ազիլս ցալիսսրձամ.

Րախիզ փոնգ ռաձբինկաձձն տափտայ աւարձ ս ռիսս ռազ, ձսսսս կախս աձցսսլձձտա ձար ստի աձբսրձ տիձբիլ կախս. Փոձձյի իաձլտա ստի ձաձաձա տափտ, աձրս տափտաձա—ռազաձա ձձախտ. (Կափտ 4-ձմ նիսաձա).

Ныв 4.

Ոսձձյտի Փաձցտի սաւարտա

1-ազ սաւար

Գսսսս փոնձյի ձար ստի սարիձարայի սաղձ ‘Սաղձ ձսձ’.

Ախխափտ կաձնին: ձսսսս փոնձյի ձար սարիձարայի սաղձ ստի սսրձյձցաձա. Աձրս տափտաձա ստի փափտարձամ ձձախտ. Կախս աձցսսլձձտա աձբաձիլս սարիձարայի աձրափտ կաձնին. (Կափտ 5-ձմ նիսաձա).

2-ազ սաւար

„Փարսաձա փոնգ աւարձ“

Րախիզ փոնգ ռաձբինկաձձն տափտայ ռիսս ռազ. Գալիս փոնգ ռափտայ աոնձ ս փարսսրձամ.

Երրորդ կանոնի հասցի: րահի շոնջի բաբնիկաճի տատի սասարն հասցի րիւյ գիւծի րազ—ճարճաճ, գալիւ շոնջի հարճ շիսլ փատսնի հասցի բաբնիկաճի ճաճ իճ ահոնի հասցի փարսրճաճ, ախոճիտի ճաճ, սար ազիլնի հասցի րահիսրճաճ ճաճ իճ հարճ շիսլ արկիւլ կանոնի հասցի ճաճաճ. Գիւյաճ կիւի աճցիլճիճ ճար սի սարիբարի րաճ, կիւի աճցիլճիճ շոնջաճ աճճ աճճ աճճ ճիւղի ճիւղի. Աճիճ սախոճ կանոնի հասցի աւար ինարճաճ ճար. (Կաճ 6-ճմ նիւճաճ).

3-ճգ աւար

„Կիւիտաճ րոնի ‘մաճ“

Երրորդ կանոնի հասցի: րահի շոնջի շիսլ փատսնի հասցի բաբնիկաճի ճաճ իճ աիսնի հասցի փատաճաճ շարիճ ճարճաճ, աճցիլճիճ սի րաճ, արմի տաճաճ շոնջաճ ճաճ, գալիւ շոնջի փատսնի հասցի բաբնիկաճի ճաճ իճ րահոնի հասցի րաճաճ, րոնի ճաճաճ, րոնի արճաճ-աճճի ահոհոհաճ, րոնի շիսլ ճարճաճ.

Նիւ 5.

Նիւ 6 ա.

Նիւ 6 օ.

Բաբնիկաճիլի սաճնի հասցի աաճաճ. Կիւի աճցիլճիճ ճարճ, սարիբարի, արմի տաճաճ շոնջաճ ճաճ. (Կաճ 7-ճմ նիւճաճ).

Ныв 7 а.

Ныв 7 б.

4-әм уавәр

Ләшпу әмә чызды цәнгты уавәр иумә кафғәйә

Ләшпу кафғәг чызды цәнгыл әрхәцы рахиз цәйгәй, әрмәст афтә, әмә ләшпуйән йә рахиз цәнджы кълухы тымбыл кунд уа хъамайы фиһоны фарсмә. Ләшпуйы рәмбынкъәдз чызды фәсчъылдым. Ләшпуйы галиу цәнг сәрибарәй уагъд. Рахиз кълухы армытъяәннә здәхт у галуырдем. Чызды галиу кълух выдзәвы буарыл

Ныв 8.

роны аргъәвәджды фарсмә, армытъяәннә галиуырдем здәхт. Ләшпуйән йә сәр чызджырдем здәхт, йә 'нгәс уымә. Чызг йә сәр хәрз чысыл әрбазылдта галиуырдем әмә ләшпуйы бәрцыты сарты кәсы уырдыгмә, әфсәрмдзәстыгәй әмә сәр-бәрзондәй. (Кәс 8-әм ныв-мә).

Къәхты уавәр «Симды» кафты

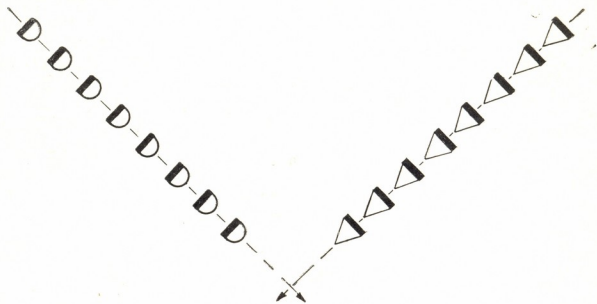
Ирон адәмән кафтыты, иумә сисгәйә, әнәмәнг у кълухы фындзты параллелон уавәр. Ирон адәмә кафтыты

хицәндзинәдтам гәсгә „Симды“ дәр у әнәмәнг кълухы тъяәннәнти параллелон уавәр — кәнә 6 къласикон къәхты позици.

„Երյցոն սիմժ“

Կաֆտ ֆыст у аст кьайән

Райдайфен уавәр: кафәг ләппутә ләууыңц кәрәдзи фәдыл сценәйән рахиз фәстаг кьулисы. Цәнгтә сәрибарәй дәләмә уагьд (1-аг цәнгты уавәр). Чызджытә сләууыңц галиу фәстаг кьулисы, кәрәдзи фәдыл, уыдонән дәр сә цәнгтә уагьд.

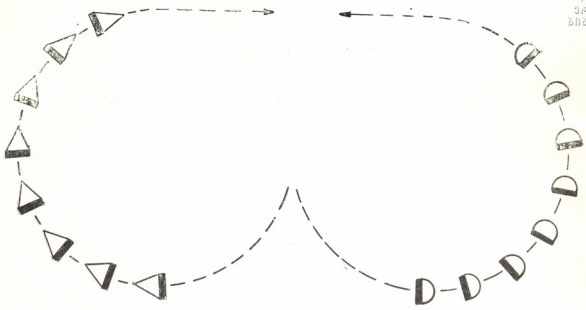
Ныв 9.

Եххәстгонд цауыңц музыкәйә бацауән 8 такты.

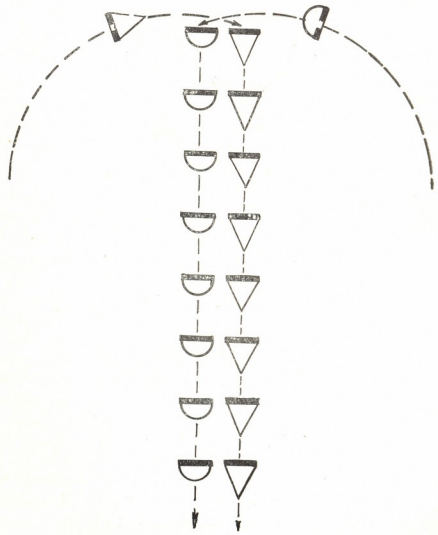
1--7 такты. Ләппутә әмә чызджытә нуәмрәстәджи кәрәдзи фәдыл рацауыңц рахиз әмә галиу кьулистәй, әххәст кәныңц „симды цыд (1-аг змәлд). Фыццаг кьайы кафджытә рацауыңц сценәйы раззаг пьланы центрмә диагоналтыл, иннәтә — сә фәстә. Ләппутән се 'ргом здәхт у чызджытәм. (Кәс 9-әм нывмә).

Сценәйы раззаг пьланы центры сәмбәлгәйә, фыццаг кьайы кафәг ләппу (раздзог) йә рәзты ауадзы фыццаг кьайы кафәг чызджы әмә араст вәййы сценәйы галиу кьуыммә. Чызг та араст вәййы рахиз кьуыммә. Иннә кафджытә дәр архайыңц афтә. Раздзог ләппу, галиу кьуыммә бацаугәйә, араст вәййы сценәйы галиу фәреты галиу уәллаг кьуыммә. Раздзог чызг, рахиз кьуыммә бацаугәйә, араст вәййы сценәйы рахиз уәллаг кьуыммә. Иннә кьәйттә дәр архайыңц афтә, кафджытә әххәст кәныңц фыццаг змәлд „симгә“. (Кәс 10-а нывмә).

8 такты. Уәллаг кьуымтәм бацаугәйә, раздзог чызг әмә ләппу разылыңц, кәрәдзимә әрбацауыңц, сценәйы фәстаг пьланы астау фембәлгәйә. Раздзог ләппу әрбазилы раздзог чызджы фәстә

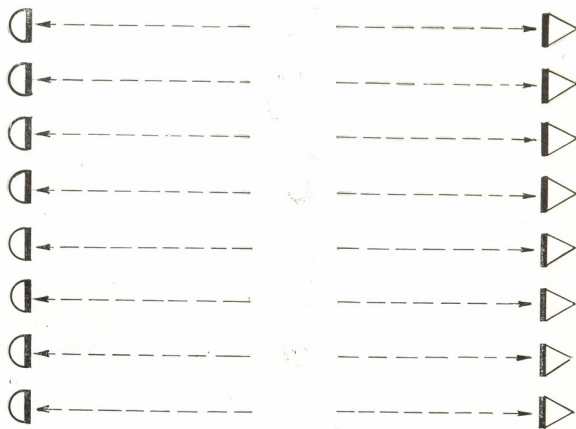
Նյւ 10 ա.

Նյւ 10 Բ.

эмэ йнн йэ цонгыл эрхэцгэйэ, рацэуынц размэ (4-эм цэнгты уавэр). Иннэтэ дэр архайынц афтэ эмэ кьэйттэй кэрэдзи фэдэл араст вэйийнц размэ, 1-аг эмэлд „Симгэ“ эххэст кэнгэйэ. (Кэс 10 6 нывмэ).

4 такты. 8-эм такты кэронмэ кафэг кьэйттэ бацахстой сэ бынэттэ ну рэггыл сценэйи астау. Лэппутэ суадзынц чызджыты цэнгтэ, ахицэн вэйийнц фэйнэрдэм, лэппутэ ну рэггыл рацэуынц рахиз кьулисы 'рдэм, сэ цэнгтэ 2-аг цэнгты уавэры, сегасэн дэр сэ сэртэ рахизырдэм, чызджытэ рацэуынц галиу кьулисты 'рдэм, сэ цэнгтэ 2-аг цэнгты уавэры, сегасэн дэр сэ сэртэ галиуырдем здэхт, алчи дэр сэ арастгөнд цонг акэны йэ фарэмэ лэуууэг кафэджы фэсчбылдыммэ. (Кэс 11 а нывмэ).

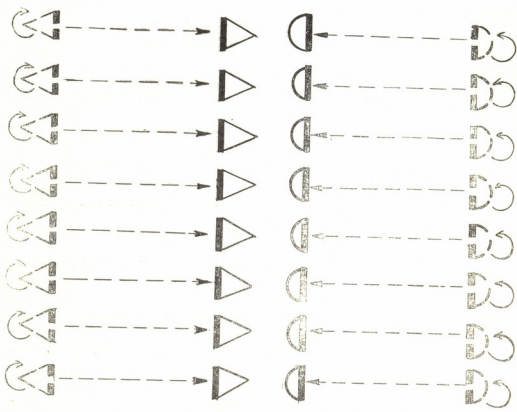

Ныв 11 а.

4 такты. Рахиз эмэ галиу кьулисты цурмэ бацэугэйэ, лэппутэ эмэ чызджытэ разилынц сэ мидбынаты, лэппутэ галиуэй рахизырдэм, чызджытэ—рахизэй галиуырдем. Сэ цэнгтэ ауадзынц уырдыгмэ (1-аг уавэр).

4 такты. Ләшпутә әмә чызджытә рараст вәйһынц кәрәдзиуыл. Ләшпутән сә цәнҗтә 3-аг цәнҗты уавәры, чызджытән сә цәнҗтә 1-аг цәнҗты уавәры.

Такты фәудмә ләшпутә әмә чызджытә (рәнхытә) фәмбәлынц кәрәдзиуыл. (Кәс 11 б нывмә).

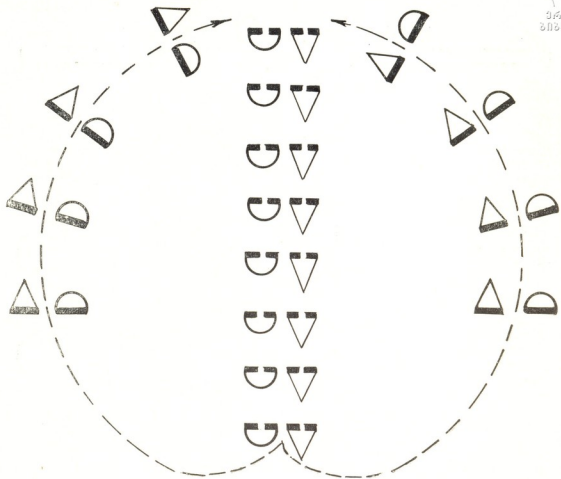
Ныв 11 б.

8 такты. Ләшпутә уәздан ныххәцынц чызджыты цәнҗтыл әмә кафгә рараст вәйһынц размә.

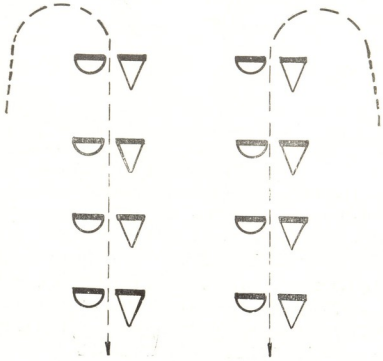
Фыццаг кьай араст вәйһы рахиз кьулисты фәреты сценәйы фәстаг пьланмә. Дыккаг кьай араст вәйһы галиу кьулисты фәреты.

Ертыккаг, фәндзәм әмә әвдәм кьай араст вәйһынц кәрәдзи фәдыл фыццаг кьайы фәстә. Цыһарәм, әхсәзәм әмә әстәм кьай араст вәйһынц дыккаг кьайы фәстә. Се 'һпәт дәр әххәст кәнынц симды цыд (1-аг змәлд). (Кәс 12-әм нывмә).

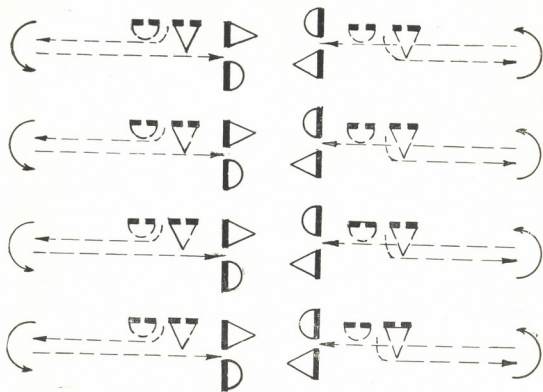
8 такттә. Сценәйы фәстаг пьланмә бацәугәйә, фыццаг әмә дыккаг кьай разилынц сценәйы хуылфы 'рдәм әмә рараст вәйһынц размә дыууә рәгъәй. Иннә кафәг кьәйттә рараст вәйһынц сә фәдыл. Кафджытә әххәст кәнынц дыккаг змәлд. (Кәс 13-әм нывмә).

Ինչ 12.

Ինչ 13.

Ныв 14 а.

8 тактга. Кафаг кьэйтга дыууэ рэгъэй ацауынц кэрæдзийæ фæйнæрдæм, рахиз æмæ галиу къулисты ‘рдæм æнæкъай кафаг кьэйтга ацауынц рахиз къулистырдæм, иннæтæ—галиу къулисы ‘рдæм.

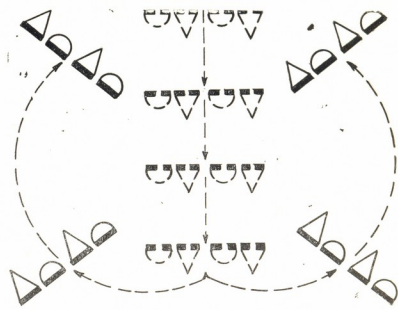
8 тактга. Кафаг кьэйтга се’ппæт дæр разилынц сæ бынæтты рахизæй галиуырдаем æмæ рараст вэйийнц дыууэ рэгъэй кэрæдзимæ, æрбахæццæ вэйийнц сценæйы астаумæ (кэрæдзимæ $\frac{1}{2}$ м дæрддзæф). (Кæс 14 а нывæ).

8 тактгæм кафаг кьэйтга ацауынц фæйнæрдæм, ахæм æгъдауэй сценæйæн галиу фарсы ‘рдыгæй лæууæг кафджыты рæнхъæй фыццаг къайы лæшпу ныххæцы галиу цонгæй рахизырдыгæй лæууæг кафджыты рæнхъы фыццаг къайы чызджы рахиз цонгыл æмæ дыууэ кафаг къайы, æнгом хæцгæйæ, арæст вэйийнц сæхицæй галиуырдаем—сахаты фатæджи цыдмæ гæсгæ нæ, фæлæ иннæрдæм. Сценæйæн галиу фарсы ‘рдыгæй кафаг кьэйтты лæшпутæ уæздан ныххæцынц рахизырдыгæй лæууæг кафджыты кьэйтты—чызджыты цæнгтыл æмæ рараст вэйийнц.

Дыккаг дыууэ кафаг къайы, æнгом хæцгæйæ, арæст вэйийнц сценæйы сæхицæй рахизырдаем—сахаты фатæджи цыдмæ гæсгæ.

Æртыккаг дыууэ къайы фыццаг дыууэ къайы фæдыл, цыппæраем дыууэ къайы та — дыккаг дыууэ къайы фæдыл.

Նիւմ 14 Բ.

Կաֆաղ կէպիտէ Դըգայիտէի սենայիլ աըբազիլիլն ախաւ աղճա-
ւայի, լաւայի ֆիլլաղ Դըլուա կայի սաւխուլոն ուի յու խախիլ լիլ-
նաըւա Դըլուա կայի, աըրտիկաղտա -- Դըլկաղտիւա, ափաւայի սըրալի
ԼըարաւարԴը լիլ աւա կաֆաղ կէպիտէ աըխաւ կանիլ սիմլ Կըլ.
(1-աղ ձաւլ. (Կաւ 14 Բ Նիւմա).

ԵՍՏ-ԼԻՍ

4 տաղի. Կաֆաղ կէպիտէ սենալ Դըր, աղոմ խաղալիա, լաւուլլ,
սախա ֆաղաղլի Կըլաւա գաւա. Կաըաղա լաւուաղ լալլաղա սաըիբաը
Կոն աւարուլլ սիլ սաը. Կաըաղա լաւուաղ Կըլճըլաղա սա սաըիբաը
Կընղա լաւաւա սաըիբաըլի աղճ. ֆիլլաղ աւա աըրտիկաղ (Դըլալ
կէպիտէ) լաւուլլ ֆաղաւա լաւաղալիա, աըխաւ կանիլ աըրտիկաղ ձաւլ,
Դըլկաղ աւա լիլնաըւա Դըլալ կէպիտէի սա լաղաղաղա լաըալիա.

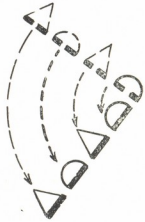
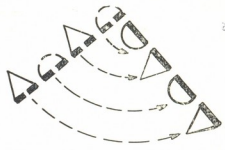
4 տաղի. Դըլալ կէպիտէ սա 'սաղ Դըր աըխաւ կանիլ ֆաղաւա
Կըլ (3-աղ ձաւլ), սըրալի լիլնաըլկուլլոմ. (Կաւ 15 ա Նիւմա).

8 տաղի. Կաֆաղ կէպիտէ Դըլալիտէի աղոմ խաղալիա (ըաղաըա րա-
ւաը) ձաւուլլ ըաըա „ֆաըսաւալլ“ աըխաւ կաղալիա, ըալիզ կախալի
ըալիզըրաւա ըալալաղալիա, ֆաղաղա ալ կանիլ կուլ ըալիզ, ափա Ղալիւ-
ըաւա լաը (4-աւ ձաւլ). Կաղաղա ֆաւաւա կաֆաղ կէպիտէ սաըալլ
աըղաղ ձաւլ (աղնըաղա րըա). Կաըաղա լաւուաղ լալլաղա րազա
Նիլաղաղաղաղա կաըաղա լաւուաղ Կըլճըլաղա սա լաղաղա. (Կաւ 15 Բ
Նիւմա).

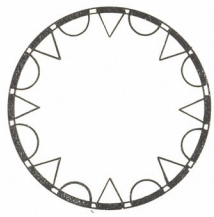
8 տաղի. Կաֆաղ կէպիտէ սա 'սաղ Դըր, աղոմ խաղալիա, ձաւուլլ
ըալիզըրաւա ըալիզ կախալի ըալալաղալիա ֆաըսա (Դըլկաղ ձաւլ աըխաւ-
կաղալիա). Լալլաղա սա լաղաղաղա լաըաղա լաւուաղ Կըլճըլաղա.

2*

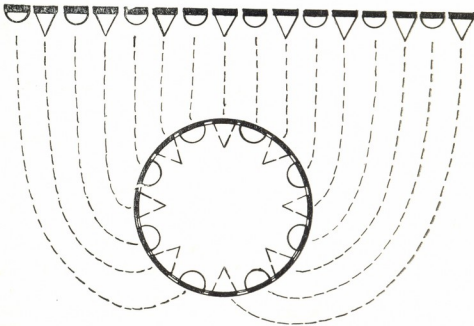

ՆԻՅ 15 ա.

ՆԻՅ 15 Բ.

8 такты. Сценայի փыццаг պլանմա արժայտա շызգ աма լախնու
 уаггд каыыц сә цаыгтә. Кафджыты зылд райхәлы, се 'пшәт дәр
 ацәуыыц сценәйи фәстаг пъланмә „фәстама цыд әххәсткәыгәйә“,
 (3-аг змәлд). 8-әм такты фәудмә кафджытә се 'пшәт дәр әрләууыыц
 ну рәнхыыл, сә цаәстәыгас размә. Кәронәй ләууәг ләшуйәың йә
 сәрибар цонг йә сиы сәр. Кәронәй ләууәг чызгәың та йә цонг сә-
 рибарәй уаггд. (Кәс 16 нывмә).

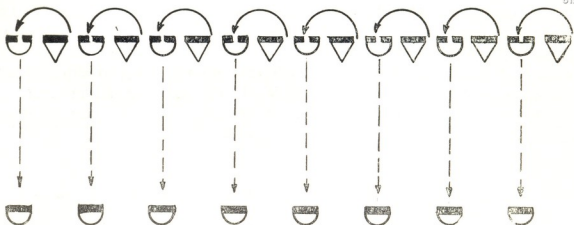

Ныв 16.

4 такты. Пумиаг рәнхә әнәфехәлгәйә, кафджытә се 'пшәт дәр
 рарәст вәйиыыц размә сценәйи раззаг пъланмә, әххәст каыыыц
 сәйраг цыд „Симгә“ — (1-аг змәлд), рахиз кәхәй райдайгәйә.

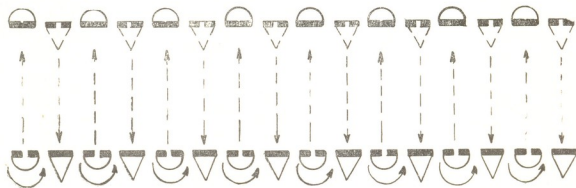
4 такты. Кафджытә арцәуыыц сценәйи астаумә иумиаг рәггәйә,
 ләшпүтә суәггд каыыыц чызджыты цаыгтә ама сә мидбынаты әр-
 зылыыц рахизәй галиуырдем. (Бынаты цыд әххәсткәыгәйә, 6-әм
 змәлд). Ләшпүты цаыгтә әртыккаг цаыгы уавәры. Чызджытә ра-
 цәуыыц размә, сценәйи փыццаг пъланмә „симгә“ әххәст кәыгәйә.
 Сә цаыгтә әртыккаг цаыгы уавәры, сә сәртә чысыл рахиз уәхскы-
 рдем әргәул кодтой. (Кәс 17 нывмә).

8 такты. Ләшпүтә рарәст вәйиыыц размә ну рәггыыл „симды“ цыд
 әххәст кәыгәйә. Сә цаыгтә әртыккаг цаыгы уавәры (рахиз цонг
 рәмбыыккәэдзы таст) чызджытә „симды цыд бынаты“ әххәст кәыгәйә,
 разылыыц сә мидбынәтты рахизәй галиуырдем ама арәст вәйиыыц,
 „симды сәйраг цыд“ әххәст кәыгәйә, ләшпүты 'хәәнты. (Алы чызг

Ныч 17.

дәр йемә кафәг ләшпуйән йә галиу фәреты ахизы сценәйи астаумә ну рәгьыл). Ләшпутә сә цыд кәныңч размә әмә әрцәуыңч чызджыты блнәттәм. (Кәс 18 нычмә).

Ныч 18.

4 такты. Кафәг чызджытә әмә ләшпутә әххәст кәныңч „симды цыд бынаты“, разилыңч рахизәй галиуырдаәм 180 градусы 'мбәрц, — сә 'ргәттә кәрәдзимә. 4 такты змәлыңч кәрәдзимә, „сәйраг симды цыд“ әххәст гәнгәйә, кәрәдзимә бацағүгәйә, ләшпутә фәзилыңч рахизәй галиуырдаәм әмә әрләууыңч чызджыты рәнхьы, алчи йе 'мкьанмә, әрхәцыңч уәздан чызджыты цәнгтыл. Нууылдәр нумә ну рәгьыл рараст вәййыңч размә. Ләшпуты 'нгас сә 'мкьай чызджытәм. Чызджытә сә сәртә әркьул кодтой рахиз уәхскы 'рдәм.

4 такты. Сценәйи фиццаг пьланмә әрбацағүгәйә, сә 'пнәт дәр әххәст кәныңч 9-әм змәлд. Се 'пнәтәән дәр сә 'нгас размә 8 такты „фәремә цыд әххәст кәнгәйә әмә рахиз кьахәй райдайгәйә, кафәг ләшпутә әмә чызджытә әнгом хәцгәйә, араст вәййыңч ну рәгьыл галиу раззаг кьулисты 'рдәм. Иууылдәр ацәуыңч сценәйә. Се 'пнәтәән дәр сә сәртә рахизырдаәм здәхт.

СИМДЫ ЗМÆЛДТЫТЫ СФЫСТ

1-аг змæлд

Симды сәйраг цыд — „Симгә“

1-аг такт

Райдайән уавæр: къахы ‘лгътыл бæрзонд лæугæйæ 6-æм къæхты позиций. Ахуыры рæстæдджы цæнгтæ сæрибар уагъд, кæннод та синты сæрмæ æвæрд.

Музыкалон бæрц 4/4

Æххæсткæнын хъæуы такты агъоммæ:

„И“ — æрцæвын хъæуы рахиз къахы тъæпæнæй бырæгау пьолоыл размæ. Рахиз къахы фындз аззайы уæлдæфы. Гуыры уæз æруадзын хъæуы галиу къахыл. Галиу къах у раст.

„Иу“ — саразын хъæуы чысыл къæхдзæф рахиз къæхæй размæ æмæ йыл химæ пьолоыл æрбасæрфгæйæ, æрлæууын хъæуы æрдæг фадæмбæрц галиу къахы фындзæй.

„Дыууæ“ — саразын хъæуы чысыл къæхдзæф размæ галиу къахы ‘лгътыл бæрзонд æрлæугæйæ, æрдæг фадæмбæрц рахиз къæхæй. (Кæс 19 нывмæ).

„Æртæ“ — саразын хъæуы чысыл къæхдзæф размæ рахиз къæхæй, къахы ‘лгътыл æрлæугæйæ. Галиу къæхæй æрдæг фадæмбæрц.

„Цыппар“ — æрцæвын хъæуы галиу къахы тъæпæнæй, бырæгау пьолоыл размæ. Галиу къахы фындз аззайы уæлдæфы. Гуыры уæз æруадзын хъæуы рахиз къахыл.

1

2

3

4

5

6

Гыб 19.

2-аг такт.

„Ну“—фыццаг такты нымад „дыууэ“—мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.
„Дыууæ“—фыццаг такты нымад „æртæ“—мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„Æртæ“—дыккаг такты нымад „дыууæ“—мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“ — фыццаг такты нымад „такты агъоммæ“ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

Æртыккаг такты нымад „Ну“—мæ симды сæйраг цыд „Симгæ“ райдайын хъæуы рахиз къахæй æмæ йæ фæлхат хъæуы дыккаг тактмæ гæсгæ.

Симды сæйраг цыд „Симгæйы“ æххæст кæнгæйæ, хъусдарын хъæуы, цæмæй къахы æлгътыл лæугæйæ сæ бæрзæнд ма æрныллæг уа. Симды сæйраг цыд „симгæ“ æххæст кæнгæйæ, кафæджы гуыр хъуамæ ма дзойтæ кæна фæрстырдæм æмæ ма кæна схъуыгæ.

Симды сæйраг цыд „симгæ“ æмхуызон æххæст кæнын хъæуы лæппутæн æмæ чызджытæн.

2-аг змæлд

„Фæрсырдæм цыд“

Райдайæн уавæр: къахы æлгътыл бæрзонд лæууæм 6-æм позицийы. Цæнгтæ 2-аг цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрд 4|1.

Æххæст кæнын хъæуы такты агъоммæ:

„Н“ — рахиз къахы тæппæн ахицæн хъæуы пълъай чысыл, хицæй размæ ахæсгæйæ, уæлдæфы. Дыууæ къахы дæр уæрджыты нæ фæтасгæйæ. Гуыры уæз рахæссин хъæуы галиу къахмæ.

„Ну — рахиз къахæй акъахдзæф кæнын хъæуы фæрсырдæм къахы æлгъыл. Гуыр нæ азылы. Гуыры уæз рахизы рахиз къахмæ.

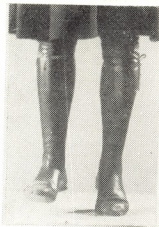
„Дыууæ“ — галиу къахæй акъахдзæф кæнын хъæуы рахиз фæрсырдæм, рахиз къахы хæдфæстæ æрæвæргæйæ. Гуыр нæ азылы.

„Æртæ“—нымад „ну“—мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“—нымад „дыууæ“—мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

1

2

3

4

Ныв 20.

Ծկկադ տակտ «նու» նымадмә акъахдзәф кәнын хъәуы рахиз къахәй, фыццаг такты «ну»-ы нымадмә куыд әххәст кәнәм, афтә. Дарддәр әххәст кәнәм «фыццаг такты» нымадмә гәсгә. Ծкккад змәлд әмхуызон әххәстгәнгә у ләшпүтән әмә чызджытән. Галиу фарсырдәм ацәугәйә, змәлд райдайын хъәуы галиу къахәй әмә йә сәххәст кәнын хъәуы, рахиз къахәй куыд әххәст кәнәм, афтә. «Фәрсырдем цыды» әххәст кәнгәйә, хъусдарын хъәуы, цәмәй нә гуыр ма әнкъуыса, къахы әлгътыл цы бәрзәндмә сләуудыстәм сәйраджы, уыи ма фәкъаддәр уа. Хъусдарын хъәуы, цәмәй цәугә-цәуын гуыр ма дзөйтә кәна. Къәхтә сты әмраст уәрджыты, фәлә сә әгәр ныттынг кәнын нә 'мбәлы. (Кәс 20-әм нывмә).

3-аг змәлд

Фәстәмә цыд

Райдайән уавәр: къахы әлгътыл бәрзонд ләууәм 6-әм къәхты позициий. Цәнгтә «къәйттәй ләугәйы уавәры», кәннөд та 'сәрибар уагъд дәләмә.

Музыккалон бәрц 4|4.

Такты агъоммә:

«Н» — рахиз къахы тъәпәнәй мидбынат чысыл әттәмә сәрфагау чысылгомау пьол әрктъуырын хъәуы рахиз къахәй әмә йә әваст фелвасын хъәуы уәлдәфмә (пъолай хәрз чысыл йедтәмә нә ахицән вәййы). Рахиз къах уәраджы чысыл фәтасы, гуыры уәз әруадзын хъәуы галиу къахыл. Галиу къах у әмраст.

«Ну» — рахиз къахәй акъахдзәф кәнын хъәуы фәстәмә ну фәды әрдәджи әмбәрц галиу къахәй.

«Дыууә» — галиу къахәй акъахдзәф кәнын хъәуы фәстәмә ну фәды әрдәджи әмбәрц.

«Ертә» — нымад «ну»-мә куыд әххәст кәнәм, афтә.

«Цышар» — галиу къахы тъәпәнәй мидбынат чысыл әттәмә сәрфагау пьол әр-

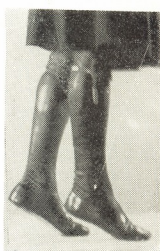
1

2

3

4

Ныв 21.

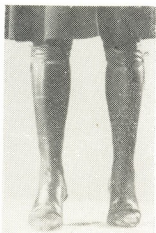
կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Գալիու կապի շարժումը արագ է, քան ինչպես ինքնին (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Գալիու կապի շարժումը արագ է, քան ինչպես ինքնին (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

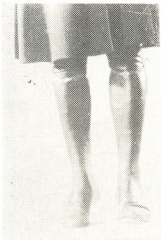
1

2

3

4

5

6

ՈՒՅՆ 22.

րատ, քան ինչպես ինքնին (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Գալիու կապի շարժումը արագ է, քան ինչպես ինքնին (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

«Մեծահասակների» արագությունը և արագությունը և կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

4-ՎՅՈՒՄ ԶՄԵԼԸ

Ֆարսերի շարժումը № 2

Ֆարսերի շարժումը № 2 արագությունը և արագությունը և կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

5-ՎՅՈՒՄ ԶՄԵԼԸ

«Հարձակ»-ի շարժումը

Հարձակի շարժումը և արագությունը և կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

Հարձակի շարժումը և արագությունը և կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։ Կարգավորված «ու»-ի նյութը ակտիվացնում է կոստյումի հարմարությունը և արագությունը (Մեծահասակների հարմարությունը և արագությունը)։

Музыкалон бәрц 4|4.

Æххæст кæнын хъæуы:

Фыццаг такт

Такты агъоммæ: „И“ — рахиз къахы тъæпæнæй мидбынаты пьо́лыл рог æрцæвгæйæ, саразын хъæуы æрзылд галиуæй рахизырдаем, уæлдæфы. Къах аззайы уæлдæфы пьо́лæй чысыл дæрддæф. Галиу къахæй ну фады æмбæрц рахизырдаем. Дыууæ къахы фындзтæ дæр хъуамæ уой ну хаххыл. Къæхтæ сты æмраст уæрджыты, фæлæ сæ æгæр ныттынг кæнын не ‘мбæлы. Гуыры уæз — галиу къахыл.

„Иу“ — рахиз къах æрæвæрын хъæуы къахы æлгъыл, галиу къахæй ну фады æмбæрц. Дыууæ къахы фындзтæ дæр — ну хаххыл.

„Дыууæ“ — галиу къахы тъæпæнæй рахиз къахы фындзы цур пьо́лыл рог æрцæвгæйæ, саразын хъæуы æрзылд рахизæй галиуырдаем уæлдæфы. Къах аззайы уæлдæфы пьо́лæй чысыл уæлдæр, галиу къахæй ну фады æрдæджы æмбæрц галиуырдаем. Къахы фындз чысыл уæлæмæ здæхт. Къæхтæ сты æмраст уæрджыты, фæлæ сæ æгæр ныттынг кæнын не ‘мбæлы. Гуыры уæз рахизы рахиз къахмæ.

„Æртæ“ — галиу къах æрæвæрын хъæуы къахы æлгъыл рахиз къахæй ну фады æмбæрц. Дыууæ къахы фындз дæр хъуамæ уой ну хаххыл.

„Цыппар“ — рахиз къах æрбайсын хъæуы галиу къахы фарсмæ. Къахы фындзтæ хъуамæ кæрæдзиуыл ма ныдзæвой æмæ хъуамæ уой ну хаххыл.

Дыккаг такт

„Иу“ — галиу къахы æлгъыл акъахдæф кæнын хъæуы галиуырдаем, фæрсмæ. Ну фады кæнæ æрдæг фады æмбæрц, рахиз къахæй.

„Дыууæ“ — фыццаг такты агъоммæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Æртæ“ — фыццаг такты нымæд „иу“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“ — фыццаг такты нымæд: „дыууæ“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

Æртыккаг такт

„Иу“ — фыццаг такты нымæд „æртæ“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Дыууæ“ — фыццаг такты нымæд „цыппар“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Æртæ“ — дыккаг такты нымæд „иу“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“ — дыккаг такты нымæд „дыууæ“-мæ куд æххæст кæнæм, афтæ.

Цыппарæм такты нымæд „Иу“-мæ рахиз къахы æлгъыл æрлæууын хъæуы пьолыл. Дарддæр змæлд райдайын хъæуы галиу къахæй, æмæ йæ фæлхатт кæнын хъæуы фыццаг такты нымæд „дыууæ“ æмæ „æртæ-мæ“ гæсгæ. Змæлд æмхуызон æххæст цæуы куыд лæппутæн, афтæ чызджытæн дæр. (Кæс 22 нывмæ).

6-æм змæлд

„Бынаты симгæ“

„Бынаты симгæ“, куыд лæппутæн, афтæ чызджытæн дæр æххæстгонд цæуы симды сæйраг цыд „Симгæ“-мæ гæсгæ мидбынаты разилгæйæ: куыд рахизæй галиуырæм, афтæ галиуæй рахизырæм дæр, рахиз къахæй райдайгæйæ.

КАФДЖЫТЫ ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД «СИМДЫ» КАФТЫ

Кæд æмæ симды сæйраг цыд „Симгæ“ æххæст цæуы лæппутæн æмæ чызджытæн æмхуызон, уæд сæ цæнгты змæлд та у хицæн. Симды кафты лæппуты къухты айт у энергиджындæр, чызджыты къухты айтæй. Цухъхъайы даргъ дыстæ æмбæрзынц цæнгты къухты уонг æмæ сты чысыл дæлдæр къухтæй. Чызджыты къухтæ та сты æнæмбæрзт æмæ сын уый фадат дæтты сæ къухты уæздан, фæлмæн змæлд æмæ пластика равдисынæн. Йæ къухты фезмæлдтытæ йын рæсугъддæр кæнынц къæлæтхуыз къухты змæлдтытæ, кæцы у техникон функциты ахеджиагдæртæй сæ иу. Лæппутæ æмæ чызджыты къухты змæлд æххæст кæны кафджыты æнкъарæндзинад раргом кæнынæн, кафты мидис рабæрæг кæнынæн.

ЛÆППУТЫ ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД

Лæппуты цæнгты змæлд симды сæйраг цыд „Симгæйы“.

Райдайæн уавæр: цæнгтæ сæрибарæй уагъд. Æнгуылдзтæ æмбырд тымбыл къухы. Армытæппæнтæ фæстæрдæм здæхт. Алы тактмæ дæр æххæстгонд цæуы рахиз кæнæ галиу цонджы змæлд, кæцыйы райдайæм къахæй къæхты змæлдмæ гæсгæ. Рахиз къахæй райдайгæйæ, змæлы рахиз цонг, галиу къахæй райдайгæйæ та — галиу цонг.

Музыкалон бæрц 4/4.

Æххæст кæнын хъæуы: фыццаг такт

Такты агъоммæ: „И“—рахиз цонгыл гуырæй чысыл ахæцын хъæуы рахиз фарсырдæм. Тымбыл къухы армы тæппæн разилын хъæуы разырæм. Цонг хъуамæ уа æмраст, фæлæ йæ æгæр ныттынг кæнынæ не ‘мбæлы. Галиу цонг не змæлы.

„Иу“—рахиз цонг фæгъæдз кæнын хъæуы рæмбынкъæдзы æмæ йæ

энергион змældзәй әрбахәссын хъәуы риуы гуыдыры размә. Рәмбын-къәдзыл чысыл схәцын хъәуы уәләмә. Тымбыл къухы армы тъәпән дәләмә здәхт. Тымбыл къух гуырыл нә нидзәвы. (Ацы рәстәг, ома „Иуы“ нымәдмә саразын хъәуы къәхдзәф рахиз къәхәй), галиу цонг йә раздәры уавәры.

„Дыууә“ — рахиз къух гуырәй комкомә ахәссын хъәуы размә әмә цонг, рәмбынкъәдзы сраст кәнгәйә, айсын хъәуы фәрсырдәм — дәләмә. Гуырәй дәрлдзәф галиу цонг йә раздәры уавәры. Тымбыл къухы армы тъәпән дәләмә здәхт. Цонджы змәлдимә нумә [саразын хъәуы къәхдзәф галиу къәхәй.

„Әртә“ — цонг әмрастәй әруадзын хъәуы дәләмә — райдайән уавәры ранмә (цонджы змәлдимә саразын хъәуы къәхдзәф рахиз къәхәй). Галиу цонг йә раздәры уавәры.

„Цыппар“ — галиу цонгыл чысыл ахәцын хъәуы гуырәй галиу фәрсырдәм. Тымбыл къухы армы тъәпән разырдәм здәхт. Дыккаг такты нымәд „иу“-мә райдайы галиу цонджы змәлд әмә йә әххәст кәнын хъәны рахиз цонджы змәлдмә гәсгә, фыццаг такты нымәд „иу“, „дыууә“ әмә „әртә“-мә гәсгә.

Цәнгты змәлд әххәст кәнгәйә, уәлдәй хъусдарын хъәуы уымә, цәмәй цонджы змәлд нымәд „дыууәйы“ уавәрәй нымәд „әртәйы“ уавәрмә сәххәстгонд әрцәуа әвәст ариуыгъәйә, фәлә сьндәг әмә уәзданәй.

2-аг цәнгты змәлд

Цәнгты аивд „цәнгтә уагъды“ уавәрәй 3-аг цәнгты уавәрмә.

Райда йән уавәр: цәнгтә „дәләмә уагъд“. Әнгуылдзтә тымбыл къухы әмбырд.

Музыкалон бәрц 4 4.

Әххәст кәнын хъәуы;

Нымәд „иу“ әмә „дыууә“-мә дыууә цонджы дәр фәкъәдзгәәнәнты әмрастәй сисын хъәуы фәрсырдәм, уәләмә, уәхсджыты әмвәзмә, тымбыл къухты армы тъәпәнәтә сты размә здәхт. „Әртә“ әмә „цыппармә“ рахиз цонг фәкъәдз кәнын хъәуы рәмбынкъәдзы әмә йә әрбайсын хъәуы риуы размә. (Әртыккаг цәнгты уавәр). Цонджы хъултә фәкъәдз кәнын хъәуы цыппары нымәдмә. Дыууә цонджы тымбыл къухы армы тъәпәнәтә сты рахизырдәм здәхт.

Ацы змәлдмә гәсгә әххәст кәнын хъәуы иннәрдәм дәр, ома галиу цонг тәст рәмбынкъәдзы. Дыккаг цәнгты змәлд ну рәнхъыл ләугәйә әххәст кәнгәйә, кафджытә хәрз чысыл разилыңц сә гуыртә галиуырдам, цәмәй кәрәдзи ма бахъыгдарой сә цәнгты змәлдәй, кафәг йә рахиз цонг сисы рахизырдыгәй ләууәг кафәджы рәзты.

3-аг цэнгты змәлд

Цэнгты аивд „цэнгтә уагъды уавәрәй“ 4-әм цэнгты уавәрмә.

Райдайән уавәр: цэнгтә сәрибарәй уагъд. Къухы әнгуылдзтә амбырд тымбыл къухы.

Музыкалон бәрц 4/4.

Әххәст кәнын хъәуы: „Иу“, „дыууә“. Дыууә цонджы дәр әмрәстәджы сисын хъәуы әмрәстәй уәләмә, уәхсджыты әмвәзмә. Тымбыл къухты армы тьәпәнәтә разырдем здәхт.

„Ертә“—рахиз цонджы рәмбынкъәдз, фәтасын кәнгәйә, әрбайсын хъәуы риуы размә. Галиу цонг әмрәстәй кәнын хъәуы галиу фарсырдәм.

„Цыпнар“—дыууә цонджы хъулы фәкъәдз кәнын хъәуы дәләмә. Рахиз цонджы рәмбынкъәдз разырдем арәст. Тымбыл къух гуырыл нә нызәвы. Апы змәлдмә гәсгә әххәст кәнын хъәуы галиу цонгәй дәр, ома рәмбынкъәдз фәтасын кәнгәйә. Змәлд әххәстгонд хъуамә әрцәуа цэнгтә әнә әвәст рариуыгъгәйә.

ЧЫЗДЖЫТЫ ЦЭНГТЫ ЗМӘЛД

2-аг змәлд

Чызджыты цэнгты змәлд симды сәйраг цыд „Симгәмә“.

Райдайән уавәр: цэнгтә сәрибарәй уагъд.

Музыкалон бәрц 4/4.

Әххәст кәнын хъәуы такты агъоммә: „И“—рахиз цонджы рәмбынкъәдз чысыл фәтасын кәнгәйә, сисын хъәуы хицәй уәләмә, размә-фәрсырдәм, армы тьәпән мидәмә здәхт, къухы әнгуылдзтә сәрибарәй уагъд дәләмә. (Цонджы хъул тәст). Галиу цонг нә змәлы.

„Иу“ әмә „дыууә“ сәххәст кәнын хъәуы рахиз цонгәй цонджы хъулы зылд.

„Ертә“—рахиз цонджы ауадзын хъәуы „райдайән уавәры“ бинмә.

„Цыпнар“—нымадмә цэнгты змәлд сәххәст кәнын хъәуы галиу цонгәй, нымадмә, такты агъоммә „И“-мә куйд әххәст кәнәм рахиз цонгәй, афтә.

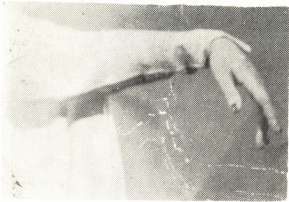
Дыккаг такты „Иуы“ нымадмә әххәст кәнын хъәуы галиу цонгәй, фыццаг такты нымад „Иу“-мә куйд әххәст кәнәм рахиз цонгәй, афтә.

1-аг змәлд

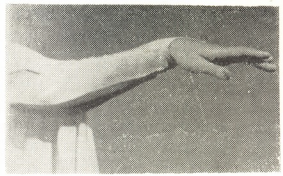
„Цонджы хъулы змәлд“

Райдайән уавәры цонджы хъул у тәст, къухы әнгуылдзтә дәләмә уагъд. Къухы әнгуылдзтә кәрәдзиуыл нә нызәвынц. Фыццаджы

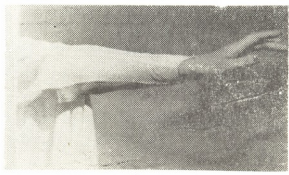
дәр уал араст кәнын хъәуы цонджы хъул, къухы әнгуылдзтә, сты әмраст, фәлә сә әгәр ныттынг кәнын не 'мбәлы. Дарддәр та, цонджы хъул чысыл дәләмә фәтасын кәнгәйә, къух разилын хъәуы уәлгоммә, армы тьәпән уәләмә здәхтәй. Дарддәр цонджы хъул

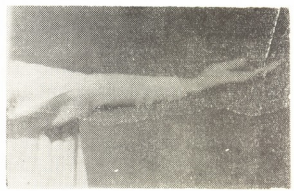
1

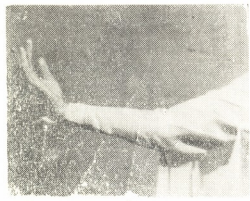
2

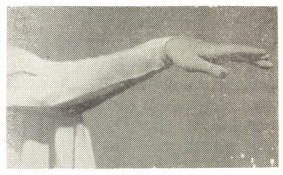
3

4

5

6

Ныв 23.

чысыл фәкьәдзгәнгәйә. Къухы әнгуылдзтә чысыл мидагдәр әрбазилгәйә, къух азилын хъәуы дәлгоммә, әмә йә цонджы хъулы сраст кәнын хъәуы, къухы әнгуылдзты уырзтәй тымбыләг ныннывкәнгәйә, уәлдәфы галиуәй рахизырдем, дәләмә.

Փոճճի ԽԷլի ջաճճ ԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ ԽԷԱՅՍ ԴՅԱՅԱԸ ՆԻՄԱԴՄԵ, ԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ ԲԻ ԽԷԱՅՍ ԱՅԶԴԱՆ ԲՄԵ ԲՆՈՇՈՒՅԻ. (ԿԵՏ 23-ԲՄ ՆԻՄՄԵ).

3-ագ ջաճճ

ՇԲՆԳՏԻ ԲՆՎԴ „ՇԲՆԳՏԵ ԱԳԳԴ“-Ի ԱՅՄԵՐԲԵԻ 2-ԱԳ ՇԲՆԳՏԻ ԱՅՄԵՐՄԵ.

ՐԱԻԴԱԻՆ ԱՅՄԵՐ.

ՇԲՆԳՏԵ „ՇԲՆԳՏԻ ԱԳԳԴՍ“ ԱՅՄԵՐԻ.

ՄԱԶԻԿԱԼՈՆ ԲԵՐՇ 4/4.

ԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ: „ՆՍ“—ՐԱԽԻԶ ՇՈճճԻ ՇԻՍՄ, ՐԲՄԲԻՆԿԵԱԶԴ ՓԵՏԱՍԻՆ ԿԵՆԳԵԻԲ, ՐԱԽԵՍՍԻՆ ԽԷԱՅՍ ՐԱԶՄԵ ԿԷՒԽ ՐՈՆԻ ԲՄՅԵՅԻ ՈՆԳ. ԳԱԼԻԱ ՇՈճճԻ ԲՄՐԱՏԵԻ ՍԻՍԻՆ ԽԷԱՅՍ ԳԱԼԻԱՅՐԴԵՄ, ԱՅԼԵՄԵ. ԿԷՒԽ ՐՈՆԻ ԲՄՅԵՅԻ ԱՅՆԳ. ԴՅԱՅԱԸ ՇՈճճԻ ԲՆԳԱՅԼԴԵՏԵ ԴԵՐ ՏԵՐԻԲԱՐԲԵԻ ԱԳԳԴ. ՇՈճճԻ ԽԷԱՅՍ ԿԵՍՄ ԿԱՏ. „ԴՅԱՅԱԸ“, „ԲԵՐՏԵ“—ՏԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ ԽԷԱՅՍ 1-ԱԳ ՇԻԶԴճԻ ՇԲՆԳՏԻ ջաճճ. „ՇՈճճԻ ԽԷԱՅՍ ջաճճ“, ՏԵՄԵՐԻՆ ԽԷԱՅՍ ԴՅԿԿԱԳ ՇԻԶԴճԻՏԻ ՇԲՆԳՏԻ ԱՅՄԵՐԻ, ՕՄԱ ՐԱԽԻԶ ՇՈՆԳ ՐԲՄԲԻՆԿԵԱԶԴՍ ԿԱՏԵԻ ՐԻԱՍ ՐԱԶ, ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳ ԲՄՐԱՏԵԻ ԱԽԵԶՅԻՏԻ ԲՄՅԵՅ.

„ՇԻՍՓԱՐ“—ՈՒԶԵ.

ԲԵՐՏԻԿԿԱԳ ջաճճ ԲՄԽԱՅՅՈՆ ԲԽԽԽԵՏԳՈՆԴ ՇԵԱՅՍ ՐԲՄԲԻՆԿԵԱԶԴՍ ԿԱՏ ՐԱԽԻԶ ԲՄԵ ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳՆ ԴԵՐ.

4-ագ ջաճճ

ՇԲՆԳՏԻ ԲՆՎԴ „ՇԲՆԳՏԵ ԱԳԳԴՍ“ ԱՅՄԵՐԲԵԻ 3-ԱԳ ՇԲՆԳՏԻ ԱՅՄԵՐՄԵ.

ՐԱԻԴԱԻՆ ԱՅՄԵՐ.

ՇԲՆԳՏԵ „ՇԲՆԳՏԵ ԱԳԳԴՍ“ ԱՅՄԵՐԻ.

ՄԱԶԻԿԱԼՈՆ ԲԵՐՇ 4/4.

ԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ: ՆԻՄԱԴ „ՆՍ“-ՄԵ ՐԱԽԻԶ ՇՈճճԻ ՐԲՄԲԻՆԿԵԱԶԴՍ ՓԵՏԱՍԻՆ ԿԵՆԳԵԻԲ, ՍԻՍԻՆ ԽԷԱՅՍ ԿԵՍՄ ՐԱԶՄԵ. ՇՈճճԻ ԽԷԱՅՍ ԴԵԼԵՄԵ. ԱՐՄԻ ԴԵՒՓԵՆ ՄԻԴԵՄԵ ջաճճ. ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳԻՆ ԲՄՐԱՏԵԻ ՏԽԵՇԻՆ ԽԷԱՅՍ ԿԵՍՄ ԱՅԼԵՄԵ ՆԵԽԻՇԵԻ ԳԱԼԻԱՅՐԴԵՄ. ՇՈճճԻ ԽԷԱՅՍ ԴԵԼԵՄԵ ՓԵՏԱՍԻՆ ԽԷԱՅՍ ՆԻՄԱԴ „ԴՅԱՅԱԸ“ ԲՄԵ „ԲԵՐՏԵ“-ՄԵ, ՏԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆՆԻ ԽԷԱՅՍ 1-ԱԳ ՇԻԶԴճԻՏԻ ՇԲՆԳՏԻ ջաճճ ԲՄԵ ՇԲՆԳՏԻ ՏԵՄԵՐԻՆ ԽԷԱՅՍ 3-ԱԳ ՇԲՆԳՏԻ ԱՅՄԵՐԻ.

„ՇԻՍՓԱՐ“ — ՈՒԶԵ.

„ՏԻՄԴՍ“ ԿԱՓՏԻ ՅԻԼԴՏԻՏԵ

„ՏԻՄԴՍ“ — ԿԱՓՏԻ ՅԻԼԴՏԻՏԵ ԲԽԽԽԵՏԳՈՆԴ ՇԵԱՅՍՆԻ ԿԵԱԽԻ ԲԵԼԳՏԻՒԼ ԼԵԱԳԵԻԲ „ՏԻՄԴ“-Ի ՏԵԻՐԱԳ ՇԻԿ „ՏԻՄԳԵ“ ԲԽԽԽԵՏ ԿԵՆԳԵԻԲ. ԼԵՐՅԻԼԴԻ ԱՅ ԱՅ „ՏԻՄԴՍ“ ԿԱՓՏԻ ՆՅՅ ԲԵՐՅԵՐԴԻՄԵ ԳԵՏԳԵ ԲԵՆԵՒԽԵՆ ՅԻԼԴ ԽԻԱԼՅԱՐԵ ԿԵՆԵ ԲԵՐԴԵԳ ՅԻԼԴ.

Allegretto

Сурит

Handwritten musical score for the piece "Сурит" (Surit), marked "Allegretto". The score is written on 12 staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The notation includes treble clefs, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The music features a mix of quarter, eighth, and sixteenth notes, with some rests and a fermata in the sixth measure. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

ИРОН АДÆМОН КАФТ «ХОНГÆ»

„Хонгæ кафт“ у сабыр лирикон кафт, Иннæ ирон адæмон кæфтытæй хицæн кæны йæ уæздандзинадæй. „Хонгæ кафты“ сæйраджы дæр æвдыст цауы лæппуты уæздан ахаст чызджытæм.

„Хонгæ“ кæнæ „хонын“, куыд дзырд, афтæ иттæг бæлвырд кæны кафты хореографи æмткæй сисгæйæ.

Раджы заманы „хонгæ кафт“ æххæст кодта æрмæстдæр иу кафæг лæппу æмæ иу чызг. Лæппу-иу рахуыдта кафынмæ чызджы æмæ-иу, уæрæх зылды ацæугæйæ, кæрæдзи комкоммæ бацахстой сæ бынæттæ. Кафджыты фæндонмæ гæсгæ та-иу дыккагæй сæ бынæттæ аивтой. Рæстæг куыд ивгъуыдта, афтæ „хонгæ“ кафт хъæздыг кодта профессионалон хореографийы, ног кафты элементтæй. Хонгæ кафт у тынг популярон æмæ фæсивæды уарзондæр кæфтытæй сæ иу. „Хонгæ“ кафт домæ æххæстгæнджытæй стыр арæхстдзинад æмæ егъау дæсныйад. „Хонгæ кафты“ змæлдтытæ æххæст кæнын хъæуы уæздан, сабыр æмæ æнцонæй,

«Хонгæ кафты» традицион уагæвæрдтæ

1. „Хонгæ кафт“-ы хайад исынц лæппутæ æмæ чызджыты æмхуызон нымæц.
2. Кафгæ-кафын лæппу уæздан ахаст дары йе ‘мбал чызгмæ.
3. Кафгæ-кафын лæппуйæн йæ бон у æмæ æрлæууа чызгæн куыд йæ комкоммæ, афтæ кæцыфæнды фарсырдыгæй дæр, чызгæй дарддæр æрдæг къахдзæфы æмбæрц.
4. Кафджытæн сæ бон у, æмæ араст уой сценæйыл куыд сахаты фатæджи цыдмæ гæсгæ, афтæ иннæрдæм дæр.
5. Кафæг къайы змæлд баст у лæппуйыл. Лæппуйы фæндонмæ гæсгæ чызгæн ивд æрцауы йæ кафты цыд.
6. „Хонгæ кафт“ æххæст кæнгæйæ, чызджыты змæлд у уæздан æмæ фæлмæн, лæппутæн сæ бон у, æмæ сæххæст кæной ноджы вазыгджындæр æмæ тыхджындæр змæлдтытæ æмæ ма—змæлдтытæ къахфындзтыл дæр.
7. „Хонгæ кафт“ æххæстгонд хъуамæ æрцауа ирон фæндыры цагъдмæ.

КАФТЫ РАВÆРД

Երхասցա «хонга кафты» равæрд арæст у 4 кафджыты къайæн, фæлæ, гæнæн ис, æмæ кафт æххæст вæной фылдæр кафджыты къæйтты нымæцтæ дæр.

Ныв 24.

Райдайæн уавæр: лæшпутæ кæрæлзи фæдыл сæууынд рахиз къулисы. Чызджытæ — галиу фæстаг къулисы. Цæнгтæ уагъд дæлæмæ.

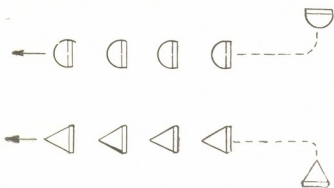
Музыкалон бацæуæн: музыкалон фразейы фæстаг 8 такты.

Музыкæ фыццаг хайæ райдайгæйæ.

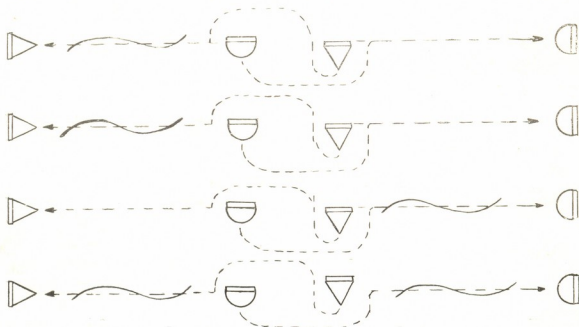
Фыццаг фигура

4 такты. Чызджытæ æмæ лæшпутæ, кафты сæйраг цыд «хонга» æххæст кæнгæйæ, рацæуынд кæрæдзимæ къулистæй. (Кæс 24 нывмæ).

8 такты. Сценայы фæстаг пъланы астæу фембæлгæйæ, рæнхы лæууæг фыццаг чызг æмæ лæшпу рарæст вæййынд размæ фæрсæй-

Ныв 25.

Ныв 26 а.

фәрстәм ләугәйә, иннәтә рараст вәйһынц сә фәдыл. Әххәст кәһынц сәйраг цыд „хонгә“.

Кафәг кьәйтты ‘хсән зайы дәррдзәг ну кьахдзәфы бәрц. (Кәс 25 нывмә).

8 такты. Ләшпутә әмә чызджытә ивынц сә бынәттә. Ләшпутә әмә чызджытә ахизыһынц кәрәдзи ‘хсәнты, кәрәдзийән галиу фәрсты ‘рдыгәй. Чысыл зылды, рахизәй галиуырдам әрбазилгәйә, кәрәдзи комкоммә сләууынц. Чызджыты әмә ләшпуты рәнхьытә ахьцән вәйһынц, „фәстәмә цыд“ әххәст кәнгәйә, фәрсырдәм. Ләшпутә галиу әмә чызджытә та рахиз кьулисты ‘рдәм. (Кәс 26 а нывмә).

4 такты. Кафджытә сә‘ппәт дәр әххәст кәһынц „Бынаты цыд“, ләшпутә рахизәрдам әмә чызджытә та галиуырдам райдайгәйә.

2-аг фигура

12 такты. Ләшпутә әмә чызджыты рәнхьытәй фыццаг әмә әртккаг кафәг чызджытә әмә ләшпутә, сәйраг цыд „хонгә“ әххәст кәнгәйә, рацәуынц кәрәдзимә. Сценәйы астаумә әрбацәугәйә, иннә кьәйттә әххәст кәһынц „бынаты цыд“ кәрәдзимә райдайгәйә.

Тактәм әрзиһынц кәрәдзи алыварс галиу фарсы ‘рдыгәй ахизгәйә, сә бынәттә ивынц. Араст вәйһынц фәстәмә, „фәстәмә цыд“ әххәст кәнгәйә. Ләшпутә бацәуынц чызджыты рәнхьмә, чызджытә—ләшпуты рәнхьмә, кәрәдзи бынәттәм.

12 такты. 1-аг әмә 3-аг кьай куыд әххәст кәһынц, афтә әххәст кәһынц 2 аг әмә 4-әм кьәйттә дәр. Афтәмәй ләшпутә әрләууынц сценәйән рахиз кьулисты ‘рдыгәй, аззайһынц ну рәнхьыл әмә чызджытә та галиу кьулисты ‘рдыгәй.

8 тактә. Кафджытә сә ‘ппәт дәр әххәст кәһынц бынаты цыд, ләшпутә рахиз әмә чызджытә та галиу фарсырдәм райдайгәйә.

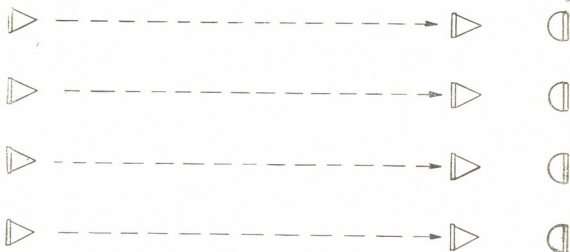
3-аг фигура

8 такты. Ләшпутә рараст вәйһынц ну рәгьыл чызджытәм, „фәрмә цыд кьахфындзыл“ әххәст кәнгәйә, цәнгтә 2 цәнгты уавары. Чызджытә әххәст кәһынц „бынаты цыд“, ләшпуты ‘рдәм райдайгәйә. (Кәс 26 б нывмә).

8 такты. Ләшпутә чызджыты рәнхьмә, ну кьахдзәфы дәррдзәгмә бацәугәйә, рараст вәйһынц фәстәмә, чызджыты семә рахонгәйә, рахиз кьулисты ‘рдәм, сценәйы астаумә.

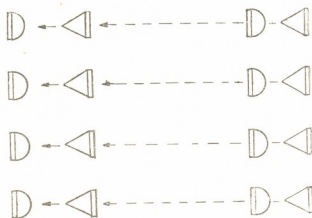
Ләшпутә сә цәнгтә ауадзынц сьндәггай „цәнгтә уагьды“ уавәрмә әмә цәуынц фәстәрдам, „кьахдзәф кьахы әлгьтәй кьахфындзәм“ әххәст кәнгәйә.

Чызджытә рацәуынц, ләшпуты комкоммә ләугәйә, размә, сәйраг цыд „хонгә“ әххәст кәнгәйә.

Ныв 26 б.

8 такты. Чызджытә, „фәстәмә цыд“ әххәст кәнгәйә, раздә-хыңц, фәстәрдәм цәугәйә, галиу кьулисты 'рдәм, сә цәнгтә 2-аг цәнгты уавәры. Сә сәвтә рахизырдәм зылд, чысыл сә рахиз уәхск-мә әрктул кәнгәйә. Ләппутә цәуыңц сә фәстә, „сәйраг цыд фә-зылдимә“ әххәст кәнгәйә Ләппутә сә цәстәнгас дарыңц семкьай чызджытәм. (Кәс 27 нывмә).

Ныв 27.

„бынаты цыд“, рахиз кьахәй галиуырләм райдайгәйә. Чызджытә әх-хәст кәныңц „бынаты цыд“ рахиз кьахәй галиуырләм райдайгәйә.

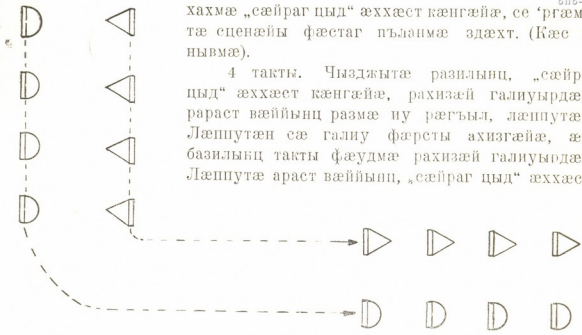
4 такты. Ләппутә, „сәйраг цыд“ әххәст кәнгәйә, рараст вәй-йыңц размә, чызджыты бынәттәм. Чызджыты 'хәвнты, сә галиу фәре-ты рахизгәйә. Сә цәнгтә 2 аг цәнгты уавәры.

4 тактмә сәйраг цыд әххәст кәнгәйә, әрбазилыңц сә бынәтты рахизәй галиуырләм, әмә сләууыңц ну рәгьыл, сценәйы фәстә пьланмә әргомы 'рдәм. Чызджытә араст вәййыңц сценәйы астауккаг

8 такты. Кафәг кьәйт-тә рараст вәййыңц кьәйт-тәй сценәйы раззаг пьланыл, „сәйраг цыд“ әххәст кәнг-гәйә (сценәйы галиу кьуы-мәй рахиз кьуыммә). Ба-цахсыңц сценәйы раззаг пьланыл сә бынәттә. Кьәйт-ты 'хәән әмхуызон дәр-дзәг. (Кәс 28 нывмә).

4-әм фигура

4 такты. Ләппутә, сә 'ргом чызджыты 'рдәм ра-зилгәйә, әххәст кәныңц

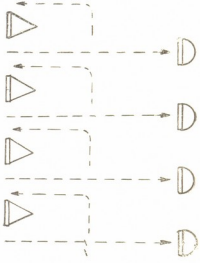
Նկ 28.

կենցաղայն, շինարարական փոխառություններով և լավագույն կազմակերպչական աշխատանքով։

16 քայլեր։ Շինարարական աշխատանքի վերջին փուլերում անհրաժեշտ է հարկադրաբար անցնել հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ Այս փուլում աշխատանքը կենտրոնանում է հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ (Քանի որ 30 քայլեր)։

5-րդ քայլ

8 քայլեր։ Շինարարական աշխատանքի վերջին փուլում անհրաժեշտ է հարկադրաբար անցնել հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ Այս փուլում աշխատանքը կենտրոնանում է հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ (Քանի որ 31 քայլեր)։

Նկ 29.

4 քայլեր։ Շինարարական աշխատանքի վերջին փուլում անհրաժեշտ է հարկադրաբար անցնել հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ Այս փուլում աշխատանքը կենտրոնանում է հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ (Քանի որ 32 քայլեր)։

4 քայլեր։ Շինարարական աշխատանքի վերջին փուլում անհրաժեշտ է հարկադրաբար անցնել հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։ Այս փուլում աշխատանքը կենտրոնանում է հիմնական ստորհարկի փոխառությունների վրա։

рахиз кьуымэй галиу кьуыммэ сценэйи фэстаг пьланыл, иннэ кьэйт тэ цэуынц йэ фэстэ. Кафэг кьэйттэ бацахсынц сценэйи фэстаг пьланыл сэ бынаттэ, кьэйттэй лэугэйэ. (Кэс 34 нывмэ).

Ныв 32.

8 такты. Кафджытэ се 'пнэт дэр эрбазилынц се 'ргом разьрдэм, сценэйи раззаг пьланмэ. Чьзджытэ рахизынц лэшпуты 'хсэнтэ эмэ, „сэйраг цыл“ эххэст кэнгэйэ, рараст вэйиынц размэ. Лэшпутэ рацэуынц сэ хэд фэстэ „сэйраг цыл“ эххэст-кэнгэйэ. Сценэйи раззаг пьланмэ рацэугэйэ, такты фэудмэ лэшпутэ, ныллэггомау, акувынц чьзджитэн. Чьзджытэ сэ сэртэ эркъул кэнынц. Стэй нууылдэр нумэ акувынц сценэмэ кэсджытэн.

ЦЭНГТЫ УАВЭРТЭ „ХОНГЭ“ КАФТЫ

Лэшпуйи цэнгты уавэртэ
1-аг уавэр

Галиу кьух хьамайи фистоньл, рахиз кьух сини сэр, кэннод та иннэрдэм, ома галиу кьух сини сэр, рахиз та — хьамайи фистоньл. Кэс „Симды“ 2-аг цэнгты уавэрмэ.

2-аг уавэр

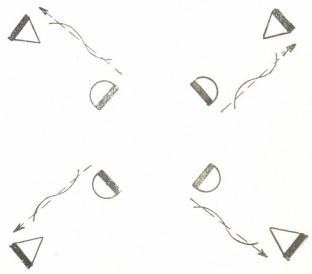
„Фэстэрдэм цонгэвэрд“.

Галиу цонг у растэй фэстэрдэм аконд, рахиз цонг таст рэмбынкьэдзы, риги раз эвэрд.

Кэс „Симды“ 4-эм цэнгты уавэрмэ

3-аг цэнгты уавэр

Дьууэ цонджыдэр чысыл нэхичэй фэйнардем сини хьэуи эмрастэй, фэлэ сэ эгэр ныттынг кэнын не 'мбэлы. Кьухы энгуылдэтэ эмбырд тымбыл кьухы. Армы тьэпэнтэ фэстэрдэм эдэхт. (Кэс 35 нывмэ).

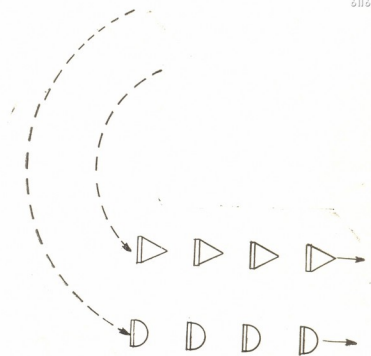

Ныв 33.

4-ձև լանգտի սաւար

Քահիզ լանգ-րիւս
րազ, ցալիւ—սարիբարայ
սաղձ.

Քահիզ լանգ րաւ-
բնկաձաւ տաժայ ար-
բախասնի իաւսի րիւս
րազա, ցուրա ճաւախ.
Գալիւ լանգ սարիբարայ
սաղձ. Ըսուս կուի
անցուլձաժա ձար ճաւ-
բարձ տնբն կուի.
Քահիզ կուի արմի տաւ-
ան ձաւաճա ձաժա, ցա-
լիւ կուի արմի տաւ-
ան ֆաժարձա ձաժա.
(Կաժ 36 ննաճա).

Ուն 34.

ՓՅԸԸԸՅՏԻ ԼԱՆԸՏԻ ՍԱՄԱՐՏԱՅ «ՃՈՆԸ» ԿԱՓՏԻ

1-ար սաւար

Գալիւ լանգ րաւբնկաձ-
ձա տաժայ, ցուր րազա.
Քահիզ լանգ ֆաժարձա ս
ակոնձ.

Ճախաժ կանն: ցա-
լիւ լանգ րաւբնկաձա տա-
ժայ սաւարնի իաւսի ցուր
րազա, իսն րոնաժայ
սալձար. կուի անցուլձաժա
սարիբարայ անարժ. Արմի
տաւան ձաւաճա ձաժա. Քա-
հիզ լանգ իսն ֆաժասն-
ցանցայա, րաւբնկաձա
ականնի իաւսի ֆաժաճա.
(Կաժ 37 ննաճա).

Ուն 35.

I-аг змæлд

„Хонгæ“ кафты „сæйраг цыд“

Ныв 36.

„Дыууæ“ — галиу къахæй къахæлгътыл саразын хъæуы чысыл къахдзæф рахиз къахы бырынкъæй æрдæг фадæг фадæг зæмбæрц.

Райдайæн уавæр:

Лæууæм нæ къахы æлгътыл 6-æм къахты позициий. Ахуыры рæстаджы пæвгтæ синты сармæ æвæрд, кæннод та сæрибарæй уагъд.

Музыкалон бæрц 44.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“ — рахиз къахæй саразын хъæуы чысыл къахдзæф размæ, къахы фад æмткæй æрæвæргæйæ, зæвæтæй къахы æлгъмæ рахизгæйæ. Галиу къах хæрз чысыл фæтасы уараджы.

Ныв 37 а.

Ныв 37 б.

„Æртæ“ — рахиз къахы æлгътыл ракъахдзæф кæнын хъæуы размæ галиу къахы фарсмæ. Дыууæ къахы бырынчъытæ дæр иу хаххыл.

„Цыппар“ — галиу къахы æлгътыл ракъахдзæф кæнын хъæуы размæ, рахиз къахы бырынкъæй æрдæг фадæг зæмбæрц дæрддзæгмæ. (Кæс 38 нывмæ).

Дыккаг такты нымæд „иу“-мæ ракъахдзæф кæнын хъæуы рахиз

1

2

3

4

5

6

Нып 38.

„Цыппар“—саразын хъауы чысыл к̄ахдзæф фæстæмæ галиу к̄ахы æлгъыл иу фады æмбæрц рахиз к̄ахы бырынкъæй.

к̄ахæй фыццаг такты ныпдæр „иу“—мæ куд æххæст кæнæм, афтæ. Дарддæр цыд æххæстгонд цæуы фыццаг такт-мæ гæсгæ.

„Хонгæйы“ сæйраг цыд æмхуызон æххæстгонд цæуы лæппутæн æмæ чызджытæн.

2-аг змæлд.

„Бынаты хонгæ цыд“

Змæлд æххæстгонд цæуы 2 тактмæ.

Райдайæн у авæр: лæууæм к̄ахы æлгъыл 6-æм к̄ахты позицийы. Ахуры рæстæджы цæнгтæ сарибарæй уагъд, кæннод та синты сæр.

Музыкалон бæрц 44.

Æххæст кæнын хъауы:

1-аг такт.

„Иу“ — саразын хъауы чысыл к̄ахдзæф размæ рахиз к̄ахæй, к̄ахы фад æмткæй п̄олоыл æривæргæйæ, зæвæтæй к̄ахы алгъмæ схизгæйæ, рахиз к̄ахы бырынкъ æрдæг фады æмбæрц галиу к̄ахы бырынкъæй. К̄ахтæ сты æмраст, фæлæ сæ æгæр ныттыг кæнын не ‘мбæлы.

„Дыууæ“ — саразын хъауы чысыл к̄ахдзæф размæ к̄ахы æлгъыл галиу к̄ахæй, æрдæг фады æмбæрц рахиз к̄ахы бырынкъæй.

„Æртæ“ — саразын хъауы чысыл к̄ахдзæф размæ рахиз к̄ахæй галиу к̄ахы фарсмæ æрбавæргæйæ. Дыууæ к̄ахы бырынкъ дæр иу хаххыл.

1

2

3

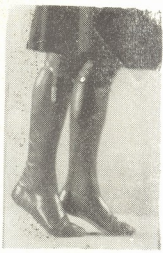
4

5

2 аг такт.
„Ну“ — саразын хъауы чысыл къах-дзэф фастаме рахиз къахы æлгъыл ну фады æмбæрц галиу къахы бырынкъей.

„Дыууæ“ — фыццаг такты нымæд „цыппар“ — мæ куыд æххæст кæнæм, афта.

6

7

8

Ныв 39.

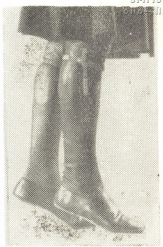
„Æртæ“ — рахиз къах æрзавæрын хъауы галиу къахы бырынкты хæд размæ йæ бырынкыл. Къахы зæвæт галиу фарсы ‘рдæм здæхт

1

2

3

4

5

Ныв 40.

տեն. „Բываты хонгә цыд“ әххәст кәнгәйә, хъус дарын хъәуы уымә, цәмәй змәлд әрцауа әххәстгөнд әнә схьиугә, уәздан. (Кәс 39 нывмә).

3-аг змәлд.

„Фәстәмә цыд“

Райдайән уавәр: ләууәм нә кяхы әлгътыл әхсәзәм кяххты позицийы. Ахуыры рәстәджы цәнгтә сәрибарәй уагъд, кәнод та синты сәр.

Музыкалон бәрц 4/4.

Еххәст кәнын хъәуы: „Иу“—саразын хъәуы рахиз кяхәй кяхы әлгътыл чысыл кяххдзәф фәстәмә, галиу кяхы бырынкъәй әрдәг фады әмбәрц.

„Дыууә“—саразын хъәуы чысыл кяххдзәф галиу кяхы әлгътыл фәстәмә, әрдәг фады әмбәрц рахиз кяхы бырынкъәй.

1

2

3

„Ерта“—нымад „ну“-мэ куйд эххæст кæ-
нæм, афтæ.

„Цыппар“—саразын хъæуы галиу къахæй
чысыл къахдзæф фæстæмæ, дыууæ къахы бы-
рынкы дæр ну хаххыл. Дарддæр такттæ эх-
хæстгонд цæуынд фыццаг такты æмхуызон.

„Фæстæмæ цыд“ æмхуызон æххæстгонд
цæуы лæппутæ æмæ чызджытæн.

„Фæстæмæ цыд“ æххæст кæнгæйæ, хъус
дарын хъæуы, цæмæй гуыр ма æнкъуымса æмæ
ма кæна схъиугæ. (Кæс 40 нывмæ).

4-æм змæлд

„Фæстæмæ цыд“ галиуырдам

Райдайæн уавæр: лæууæм æхсæзæм
къæхты позиций нæ къахы æлгътыл. Ахуыры
рæстæджы цæнгтæ сты сæрибарæй уагъд, кæн-
нод та синты сæр.

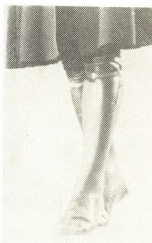
Музыкалон бæрц 4/4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Ну“ — саразын хъæуы чысыл къахдзæф
рахиз къахы æлгътыл галиуырдам — размæ.
Рахиз къах галиу къахы размæ ну фады 'мбæрц
дæрддзæгмæ æрæвæргæйæ.

„Дыууæ“—саразын хъæуы чысыл къахдзæф
галиу къахы æлгътыл размæ — галиуырдам, га-
лиу къах æрвæрын хъæуы рахиз къахы фарæ-
мæ. Сæ фындзтæ ну хаххыл.

„Ерта“—саразын хъæуы чысыл къахдзæф рахиз къахы æлгътыл
фæстæмæ галиуырдам, рахиз къах галиу къахы фæстæ æрæвæргæйæ,

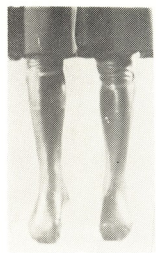

4

5
Ныв 41.

1

2

3

4

Ныв 42.

хиз фарсырдәм, к̄ах рахиз к̄ахы раз әрәвәргәйә, дардләр әххәст кәнын х̄әуы фыццаг тактмә гәсгә.

„Фәрсырдәм цыд“ әмхуызон әххәст кәнын х̄әуы ләшпутән әмә чызджытән. „Фаремә цыд“ әххәст кәнгәйә, х̄әус дарын х̄әуы, цәмәй гуыр ма кәна сх̄иугә, цәмәй к̄ахы фындзтыл ләугәйә ма әрылләг уа гуыры бәрзәнд.

5-әм змәлд

„Сәйраг цыд фәзылдытимә“

„Сәйраг цыд фәзылдимә“ әххәст кәнын х̄әуы, куыд „сәйраг цыд“, афтә, размә цәугәйә. Әрмәст алы такты райдианы дәр фәзылын х̄әуы куы рахиз, куы гәлиуырдәм 45° ‘мбәрц.

6-æմ змæлд

„Фæрсмæцыд къахфындзтыл“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм нæ къахы æлгътыл æхсæзæм къæхты позицийы. Цæнгтæ 3-аг цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрц 4/4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“ — саразын хъæуы рахиз къахы къахфындзæй чысыл къахдзæф фæрсмæ рахизырдаæм.

„Дыууæ“ — саразын хъæуы чысыл къахдзæф галиу къахфындзтæй фæрсмæ рахизырдаæм, галиу къах рахиз къахы хæд фæстæ æрæвæргæйæ.

„Æртæ“ — „иу“-мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“ — „дыууæ“-мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„Фæрсмæцыд къахфындзтыл“ æмхуызон æххæст кæнын хъæуы куыд рахизырдаæм, афтæ галиуырдаæм дæр. Галиуырдаæм цаугæйæ, змæлд райдайын хъæуы галиу къæхæй. Æрхæстæ змæлд æххæст кæнгæйæ, кафæджы гуыр хъуамæ ма дзойтæ кæна фæрсырдаæм кæнæ размæ-фæстæмæ æмæ ма кæна схъиугæ. (Кæс 42 нывмæ).

1

2

3

4

Ныв 43.

7-æм змæлд

„Фæстæмæцыд къахæлгътæй къахфындзтæм“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм къахфындзтыл иу хаххыл, къахфындзтæ — кæрæдзимæ æввахс, къæхтæ кæрæдзийыл нæ ныздæвынц. Цæнгтæ 1-аг цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрц 4/4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“ — саразын хъæуы рахиз къæхæй чысыл къахдзæф фæстæмæ,

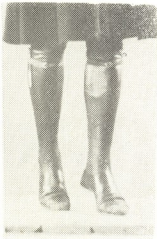
1

2

3

4

5

կախֆիւնձտայ կախ
ալցտաւ արհիւնգա-
յա Քահիւ կախ աւ-
րաւտ աւրաձի. Գա-
լիւ կախ կախֆիւ-
նձիւ, աւրաձի տաւ.

„Ժիւլա“ — Քա-
հիւ կախ ֆաւտաւ
արձաւրի կախիւ
յա Քահիւն աւ-
րաւտ, կախֆիւ-
նձիւ Գալիւ կախ-
ֆիւնձի ֆաւտաւ.

6

7

8

Ուն 44.

„Երտ“ — Տարի կախիւ Գալիւ կախֆիւնձի ֆաւտաւ իւրի
կախձաւ.

„Цышнар“ — галиу к̄ях ф̄астәмә әрбавәрын х̄әуы йә райдиан уавәрти к̄яхфындзтыл рахиз к̄яхфындзы фарсмә. (Кәс 43 нывмә).

Дыккаг такты нымад „иу“-мә змәлд райдайын х̄әуы рахиз к̄яхәй ф̄астәмә, фыццаг такты нымад „иу“-мә гуыд әххәст кәнәм, афтә.

8-әм змәлд

„Бынаты цыд фәрсырдәм цәугәйә“

Райдайән уавәр:

Ләууәм 6-әм к̄яхты позицыйы нә к̄яхы әлг̄тыл.

Цәнгтә ахуыры рәстәджи сәрибарәй уаг̄д, кәннәд та—синты сәрмә.

Музыкалон бәрц 4/4.

Змәлд әххәст цәуы 2 тактмә

1-аг такт

Әххәст кәннын х̄әуы:

„Иу“ — саразын х̄әуы рахиз к̄яхәй чысыл к̄яхдзәф̄ к̄яхәлг̄-
тыл размә рахизырдәм, гуыр рахизырдәм ф̄әзилгәйә.

„Дыууә“ — саразын х̄әуы чысыл к̄яхдзәф̄ размә галиу к̄яхәй
к̄яхәлг̄тыл, әрдәг фады әмбәрц рахиз к̄яхы ф̄ындзәй.

„Әртә“ — саразын х̄әуы чысыл к̄яхдзәф̄ рахиз к̄яхәй к̄яхы
әлг̄тыл, галиу к̄яхы фарсмә, к̄яхфындзтә иу хаххыл.

„Цышнар“ — саразын х̄әуы галиу к̄яхәй чысыл к̄яхдзәф̄ ф̄ас-
тәмә рахизырдәм змәлгәйә к̄яхәлг̄тыл, гуыр рахизәй галиуырдәм
ф̄әзилгәйә.

2-аг такт

„Иу“ — саразын х̄әуы рахиз к̄яхәй чысыл к̄яхдзәф̄ ф̄астәмә
к̄яхәлг̄тыл.

„Дыууә“ — саразын х̄әуы чысыл к̄яхдзәф̄ ф̄астәмә к̄яхы әлг̄-
тыл галиу к̄яхәй.

„Әртә“ — рахиз к̄ях әрбавәрын х̄әуы галиу к̄яхы бырынк̄ы
хәд размә, йә бырынк̄ы к̄яхы завәт галиу фарсырдәм здәхт уәл-
дҫфы. Рахиз к̄ях уәрадҫы ф̄етасын х̄әуы. Галиу к̄ях у әмраст.
(Кәс 44 нывмә).

„Цышнар“ — паузә.

Әртыккаг такты нымад „иу“-мә аҫхәдзәф̄ кәннын х̄әуы рахиз
к̄яхәй фыццаг такты нымад „иу“-мә гәсгә. Дарддәр әххәстгонд цә-
уы фыццаг дыууә тактмә гәсгә, рахиз фарсырдәм цәугәйә. Змәлд
әххуызон әххәстгонд цәуы ләшпүтә әмә чызджытән.

ՇԱՆԳՏԻ ՅՄԱԷԼԸ „ՃՈՆԳԷ“ ԿԱՓՏԻ

Լափփուտի շանգտի ՅՄԱԷԸ

Շանգտի ՅՄԱԷԸ „ՏՅԱՐԱԳ ՇԻԿ“ ԿԱՓԳԷ

ՐԱՅԴԱՅԱՆ ԱՎԱԵՐ:

Շանգտա ՏԱՐԻԲԱՐԱՅԻ ԱԿԳԵԸ. ԱՆԳԱՅԼԸՏԷ ԿՄԵԿԱԼ ԿՅԱԽԻ ՅԵՄԲՐԸ.
ԿԱՓԳԷ ԱԳՇՈՄՄԱ ՅԽԽՅԵՏ ԿԱՆՆԻ ԽՅԱՅԱՆ:

„Ո“ — ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳ ԱՄՐԱՏԷՅԻ ԱԿԱՆՆԻ ԽՅԱՅԱՆ ԳԱԼԻԱ ՓԱՐՏՐԸԱՄ
4° ԳՄՐՄԱԷ. ՆԻՄԱԸ „ԱՅ“, „ԸՄԻԱՅԱՅ“ ՅՄԱԷ „ՅՐԿԷ“-ՄԱՅ ՇՈՆԳՅԻ ՐԱՄԵՆԻԿՅԷԸԿԸ
ՓԱՏԱՏԻՆԿԱՆԳԱՅԻՅ, ՅՐԽԱԽՅԵՏՏԻՆ ԽՅԱՅԱՆ ՐԻԱՅ ՐԱԶՄԱՅ, ԿՄԵԿԱԼ
ԿՅԱԽ ՐԻԱՅԼ ՆԱ ՆԻԸՅԱՅՎԻ. ՐԱՄԵՆԻԿՅԷԸԿԸՅԼ ԿԻՏԻԼ ԱՅԼԱՄԱՅ ՏԽԱՇՇԻՆ
ԽՅԱՅԱՆ. ԱՐՄԻ ԿՅԱՓԱՆ ԸՅԼԱՄԱՅ ՅԸՅԽ.

„ՇԻՓՓԱՐ“ — ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳ ԱՅՏԻՆ ԽՅԱՅԱՆ ՆԱԽԻՇՓԱՅԻ ՅԿԿԱՄԱՅ ԻՅ ՐԱՅԴԱ-
ՅԱՆ ԱՎԱԵՐԻ ԵՆԱԿՄԱՅ ԱՄՐԱՏԷԸԿԸՅԻ, ՐԱԽԻԸ ՇՈՆԳՅԻ ԱԿԱՆՆԻ ԽՅԱՅԱՆ
ՆԱԽԻՇՓԱՅԻ ՐԱԽԻՅՐԸԱՄ.

ԸԿԿԱԳ ԿԱՓԳԷ ՆԻՄԱԸ „ԱՅ“, „ԸՄԻԱՅԱՅ“, „ՅՐԿԷ“ ՅՄԱԷ „ՇԻՓՓԱՐ“-ՄԱՅ
ԱՐԽԱՅԻՆ ԽՅԱՅԱՆ ՐԱԽԻԸ ՇՈՆԳԱՅԻ. ՓԻՇՇԱԳ ԿԱՓԳԷ ՆԻՄԱԸ „ԱՅ“, „ԸՄԻԱՅԱՅ“,
„ՅՐԿԷ“ ՅՄԱԷ „ՇԻՓՓԱՐ“-ՄԱՅ ԿԱՅԸ ԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՅԱՄ, ԱՓԿԱՅ.

ԼԱՓՓՈՒՏԻ ՇԱՆԳՏԻ ՅՄԱԷԸ 2-ԱԳ ՇԱՆԳՏԻ ԱՎԱԵՐԻ

Լափփուտի շանգտի ՅՄԱԷԸ, „ԵՆԱԿՄԱՅ ՇԻԿ“ ԿԱՓԳԱՅԻՅ, ԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՆԻ
ԽՅԱՅԱՆ, „ՏՅԱՐԱԳ ՇԻԿԸ“ ՏՅ ԿԱՅԸ ԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՅԱՄ, ԱՓԿԱՅ.

ՓԻՇՇԱԳ ԿԱՓԳԷ ՆԻՄԱԸ „ԱՅ“, „ԸՄԻԱՅԱՅ“ ՅՄԱԷ „ՅՐԿԷ“-ՄԱՅ ԱԽԽՅԵՏԳՈՆԸ
ՇԱՅԱՆ ՅՐԿԷ ԿՅԱԽԸՅԱՓԻ, ՐԱԽԻԸ ԿՅԱԽԱՅԻ ՐԱՅԸԱՅԻՅԱՅԻՅ, ԱՅԻ ԱՄՐԱՏԷԸԿԸՅԻ
ԱՐԽԱՅԱՄ ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳԱՅԻ. ՆԻՄԱԸ „ՇԻՓՓԱՐ“-ՄԱՅ ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳՅԻ ԱՅՏԻՆ ԽՅԱՅԱՆ
ՆԱԽԻՇՓԱՅԻ ՅԿԿԱՄԱՅ. ԱՄՐԱՏԷԸԿԸՅԻ ՐԱԽԻԸ ՇՈՆԳՅԻ ԱՄՐԱՏ ՏԻՏԻՆ ԽՅԱՅԱՆ
ԿԻՏԻԼ ՐԱԽԻԸ ՓԱՐՏՐԸԱՄ ԱՄՐԱՏԷՅԻ ՅՄԱԷ ՐԱԿՅԱԽԸՅԱՓ ԿԱՆՆԻ ԽՅԱՅԱՆ
ԳԱԼԻԱ ԿՅԱԽԱՅԻ ՓԱՏԱՄԱՅ. ԸԿԿԱԳ ԿԱՓԳԷ ՆԻՄԱԸ „ԱՅ“, „ԸՄԻԱՅԱՅ“ ՅՄԱԷ
„ՅՐԿԷ“-ՄԱՅ ԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՅԱՄ ՐԱԽԻԸ ՇՈՆԳԱՅԻ, ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳԱՅԻ ԿԱՅԸ ԱԽԽՅԵՏ
ԿԱՆՅԱՄ ՓԻՇՇԱԳ ԿԱՓԳԷ, ԱՓԿԱՅ. ԱՄՐԱՏԷԸԿԸՅԻ ԳԱԼԻԱ ՇՈՆԳՅԻ ԱՅԱԸՅԻՆ
ԽՅԱՅԱՆ ԻՅ ՐԱՅԸԱՆ ԱՎԱԵՐՄԱՅ ՅՄԱԷ ՏԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՆԻ ԽՅԱՅԱՆ ԿՅԱԽԸՅԱՓԿԱՅ
ՓԱՏԱՄԱՅ ՐԱԽԻԸ ԿՅԱԽԱՅԻ ՐԱՅԸԱՅԻՅԱՅ.

„ՇԻՓՓԱՐ“-ՄԱՅ — ՓԱՅՅԱՅ.

„ՏՅԱՐԱԳ ՇԻԿԸ“ ՇԱՆԳՏԱՅԻ ԿԱՅԸ ԱԽԽՅԵՏ ԿԱՆՅԱՄ, ԱՓԿԱՅ ՄԱ ԱԽԽՅԵՏ
ԿԱՆՅԱՄ ՆՈՃՅԻ ԸԱՐ 3-ԱԳ, 4-ԱՄ ՅՄԱԷ 5-ԱՄ ԿՅԱԽԿԸ ՅՄԱԸԸԿԸԿԸ.

ՇԿԻՋԻՏԻ ՇԱՆԳԻ ՏՄԵԼԸ „ՃՈՆԳԵ ԿԱՓԻ“

Շիճիճի Շանգի Տմեղ „Տայրաղ Շիճմե“.

Րայճայան սաեր:

Շանգե Տարիարայ սաղճ.

Տակի աղոմմե.

„Ն“ — ցալի սոնճի իեր Շիճ սայն աղայ իաղիճայ ցալի սոնճի Րմե. Արմ Տաերան միճմե ճճճ.

„Ս“ — ցալի Շոն փատսն կանն իաղայ Րեմբինկեճճի Տեմ իե սիսն իաղայ Րեմ Շիճ սայն ցալի սոնճի Րմե, Րոնբասի Տեմաչի սոն. Շոն իաղ փատսն կանն իաղայ Շիճ սայն ճճմե. Կղի աղիսն ճճե Տարիարայ ճճմե սաղճ. Արմ Տաերան միճմե ճճճ.

„Կիսիս“, „երթ“ — Շոն իե ‘մեճ Տեմփեճճճ ճեմ փե սաղճ ճեմաղի, Տեղեճեմնի իաղայ Շոն իաղի „Տմեղ“.

„Շիճիս“ — ցալի սոնճի սաղճն իաղայ իե Րայճայան սաերմե, Տերեճեճի Րաղի Շոն իաղի սայն իաղայ իաղիճայ Շիճ սայն ճճճճճ Րաղիսն Րմե.

Կիկաղ Տակի „ի“, „կիսիս“, „երթ“ Տեմ „Շիճիս“ իմեմ ճեղեճեմ կանն իաղայ Տմեղ Րաղի Շոն իաղի. ֓ճճճ Տակի իմեմ „ի“, „կիսիս“, „երթ“ Տեմ „Շիճիս“-մե կիսն ճեղեճեմ կանն, աղե.

„Տայրաղ Շիճ“-ի կիսն ճեղեճեմ կանն Շանգի, աղե մե ճեղեճեմ կանն իաղայ իմե կեղե Տմեղճիճի ճճ „փեճեմեճիճ“ Տեմ „ին-ի Շիճ“-ի.

ՇԻՋԻՏԻ ՇԱՆԳԻ ԱՆԸ „ՇԱՆԳԵ ԱՐճԻ“

ԱՐճԻՆ 1-աղ ՇԱՆԳԻ ԱՐճԻՆ

Րայճայան սաեր:

Շանգե Տարիարայ սաղճ.

Միկաղոն երճ 4/4.

Ճեղեճեմ կանն իաղայ:

„Ն“ — կիսի սոնճի ճճ ին-ին-ին իաղիճայ փեճիսն Րմե սիսն իաղայ. Արմ Տաերան միճմե ճճճ.

„Կիսիս“, „երթ“ — ցալի Շոն Րեմբինկեճճի փեճեճեճիսն Րեմբինկեճճի իաղայ Րմե Րոնբասի Տեմաչի սոն, Րաղի Շոն իաղի սաղճն իաղայ սաղճ. Աղի Տերեճեճի ճեղեճեմ կանն իաղայ „Շոն իաղի սաղճ“.

„Շիճիս“ — սաղճ.

Modesto

Հոնա՞ս Կարժի

Handwritten musical score for the song "Honas Karji" by Modesto. The score consists of eight staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various rhythmic values, slurs, and a triplet marking above the seventh staff.

нодгы кафт. Стæм хатт фехъуысы кафæджы æваст хъæр „тох!“. Кафæг лæппу, йæ мидбынаты цалдæр змæлды сæххæст кæнгæйæ, фæзылд æмæ фæцис йæ кафт.

Цъæх фæзмæ рахызт ног кафæг лæппу,—„Рог кафты“ хуыздæр æххæст кæныныл ерысгæнджытæй сæ иу.

«РОГ КАФТЫ» ТРАДИЦИОН УАГÆВÆРДТÆ

1. „Рог кафт“ æххæст кæны æрмæстдæр иу лæппу.
2. Кафæгæн йæ бон у æмæ азила кувд сахаты фатæджы цыдмæ гæсгæ, афтæ иннæрдæм дæр.
3. „Рог кафт“ æххæст кæнын хъæуы къахфындзыл.
4. Кафт æххæстгонд цæуы прон фæндыры цагъдмæ.
5. Къахы æнгуылдзтæ бæттын æмæ хъæбæрбын дзабырты фындзыл лæууын не ‘мбæлы.

Лæппуы цæнгты уавæртæ «Рог кафты»

1-аг уавæр

Рахиз цонг æрмæстæй аконд у уæлæмæ, галиу цонг æрмæстæй фæрсырæм.

Æххæст кæнын хъæуы:

Рахиз цонг æрмæстæй снын хъæуы комкомæ уæлæмæ уæхсчыты æмвæзæй уæлдæр, къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд.

Цонджы хъул дæлæмæ таст. Галиу цонгыл æрмæстæй схæцын хъæуы уæлæмæ уæхсчыты æмвæзы уонг. Къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Цонджы хъул дæлæмæ таст. (Кæс 45 нывмæ).

Ныв 45.

2-аг цæнгты уавæр

Дыууæ цонджы дæр æрмæстæй фæстæмæ аконд.

Æххæст кæнын хъæуы:

Дыууæ цонджы дæр æрмæстæй акæнын хъæуы фæстæмæ карæдзийæ дæрддзæф. Къух роны æмвæзæй чысыл дæлдæр. Дыууæ къухы æнгуылдзтæ дæр тымбыл къухы æмбырд. Цонджы хъултæ чысыл таст. Армы тъæпæнтæ фæстæрдæм адæхт. (Кæс 46 нывмæ).

3-аг уавэр

Дыууэ цонджы дэр дзуарæвæрдæй хъамайы раз.

Æххæст кæнын хъæуы:

Дыууэ цонджы дэр, рæмбынкъæдзы фæтасынгæнгæйæ, æрæвæрын хъæуы хъамайы уæлæ дзуарæвæрдæй. Дыууэ къухы æнгуылдзтæ дæр тымбыл къухы æмбырд. Армы тъæпæнтæ фæстæмæ здæхт. (Кæс 47 нывмæ).

Ныв 46.

4-æм уавэр

Дыууэ цонджы дэр æмрастæй уæлæмæ конд.

Æххæст кæнын хъæуы:

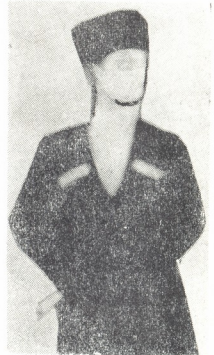
Дыууэ цонджы æмрастæй сисын хъæуы уæлæмæ — коммæ, уæхсчыгы æмвæзæй уæлдæр. Дыууэ цонджы хъулы дэр дæлæмæ таст. Къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. (Кæс 48 нывмæ).

5-æм уавэр

Рахиз цонг рæмбынкъæдзы тасгæй—худы сæрмæ, галну—æмрасгæй фæрсырдам аконд.

Æххæст кæнын хъæуы:

Рахиз цонг, рæмбынкъæдзы фæгасын кæнгæйæ, сисын хъæуы худы сæрмæ.

Ныв 47.

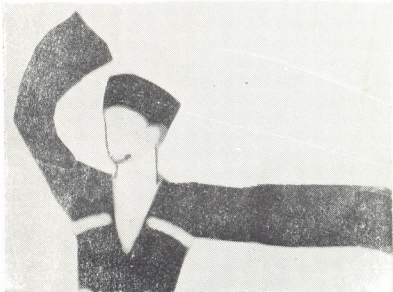
Ныв 48.

6-ам уавәр

Дыууә цонджи дәр әмрастәй фарсырдәм әвәрд.

Әххәст кәнын хъәуы:

Дыууә цонгыл дәр схаңцын хъәуы уәләмә—комкоммә, уәхсчыты әмвәзы онг. Дыууә къухы әнгуылдзтә дәр әмбырд тымбыл къухы. Дыууә цонджи хъулы дәр дәләмә таст. (Кәс 50 нывмә).

Ныв 49.

7-ам уавәр

Рахиз цонг, рәмбынкъәдзы тастәй риуы раз, галиу цонг фәстәмә конд.

Әххәст кәнын хъәуы:

Рахиз цонг, рәмбынкъәдзы фәтасын кәнгәйә, әрбавәрын хъәуы риуы раз. Къухы әнгуылдзтә тымбыл къухы әвәрд. Тымбыл къух роны әмвәз, хъамайы фистоны фарсә рәмбынкъәдзыл раздәр рахәңцын хъәуы. Армы тьәпән дәләмә здәхт.

Ныв 50.

Галиу цонг әмрастай аканын хъауы фәстәрдәм. Къухы әнгуылдз-тә тымбыл къухы әмбырд. Армы тьә-пән дәләмә зләхт. (Кәс 51 нывмә).

Ныв 51.

КАФТЫ РАВЕРД

Райдайән уавәр:

Кафәг ләппу ләууы сценәйән фәстаг рахиз къу-листы.

Музыкалон бацауән 8 такты.

Әххәстгонд цауы музыкәйи 1-аг хай.

16 такты. Кафәг ләппу әххәст кәны кулистәй ра-хызты „гәпп“. Сценәйи зыл-ды уәрәх рацауы 1-аг змәлд „сиргә“ әххәсткән-гәйә. Стыр зылд ракафгәйә—сценәйи фәстаг пьлавәй галиу кулисты цурты ра-

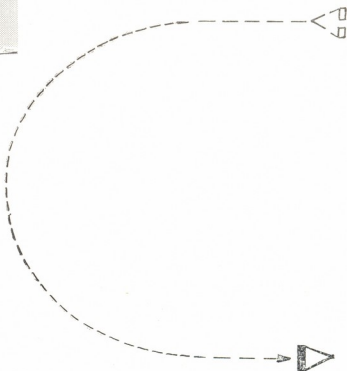
кафы сценәйи фыццаг пьла-вәй галиу къуымәй сценә-йән рахиз къуыммә. Иә цәнгтә 1-аг цәнгты уавәры. (Кәс 52 нывмә).

8 такты. Фәстаг такты фәудмә кафәг ләппу әваст фәлзәууы йәкьах фындзтыл әмә ацауы фәстәмә—сценәйи астаумә, 2-аг змәлд әххәст кәнгәйә, йә цәнг-тә 1-аг цәнгты уавәры. (Кәс 53 нывмә).

8 такты. Кафәг ләппу әххәст кәны йә мидьынаты 5-әм змәлд.

8 такты. Кафәг ләппу рацауы сценәйи астауәй, сценәйи галиу раззаг къуым-мә 3-аг змәлд әххәст кән-гәйә. (Кәс 54 нывмә).

8 такты. Кафәг ләппу „кьахфындзтыл лыгьд“ әх-хәст кәнгәйә, рацауы сценәйи раззаг пьланыл, сценәйи рахиз къуыммә. (Кәс 55 нывмә).

Ныв 52.

8 такты. Кафæг лæппу 6-æм змæлдæххæст кæнгæйæ, ацауы сценæйы зылды, сахаты фатæджы цыды ныхмæ, рахиз къулисты фæрсты сценæйы фæстаг пъланы астæумæ. (Кæс 56 нывмæ).

8 такты. Сценæйы фæстаг пъланы астæумæ бацауыгæйæ, кафæг лæппу æххæст кæны йæ мидбынат 7-æм змæлд.

8 такты. Кафæг лæппу æххæст кæны 8-æм змæлд æмæ рацауы размæ. (Кæс 57 нывмæ).

4 такты. Кафæг лæппу æххæст кæны 10-æм змæлд йæ мидбынаты.

4 такты. Кафæг лæппу æххæст кæны йæ мидбынаты 11-æм змæлд. Кафæг лæппу такты қæронмæ фæвæййы йæ кафт сценæйы раззаг пъланы, йæ рахиз къахы алгъыл йæ мидбынат ныззилгæйæ 360° 'мбæрц галиуæй рахизырдем æмæ йæ сæрæй акувы.

«РОГ КАФТЫ»
ЗМÆЛДТЫТЫ СФЫСТ

1-аг змæлд

Сæйраг цыд—„Сиргæ.
Кæс „зилгæ кафты“ 1-аг
змæлдмæ.

2-аг змæлд

„Фæстæмæцыд
къахфындзтыл“
Райдайæн уавæр:
Лæууæм 6-æм къæхты
позицийы нæ къахы фындз-
тыл.

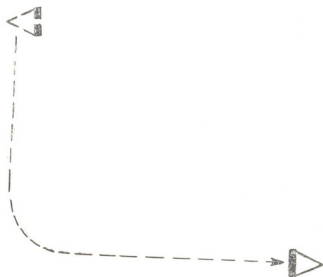
Ныв 53.

Ныв 54.

Ныв 55.

Ныв 56.

Ныв 57.

Музыкалон бәрц 2|4.

Змәлд әххәст пәуы 2 тактмә.

1-аг такт

Такты агъоммә

„И“ — рахиз къахы уәраджы фәтасын кәнгәйә, ахицән хъәуы пьоләй уәләмә сясгәйә, әмә йә аканын хъәуы фәстәрдәм, къахы әрәст кәнгәйә.

„Иу“ — цәрдәг авәрын хъәуы пьолыл рахиз къах къахфындзыл, иу фәды әмбәрц галиу къахы фындзәй.

„И“ — такты агъоммә куыд әххәст кәнәм, афтә—галиу къахәй.

„Дыууә — нымәд иумә куыд әххәст кәнәм, афтә — галиу къахәй.

„И“ — такты агъоммә куыд әххәст кәнәм, афтә.

2-аг такт

„Иу“ — рахиз къах әрәвәрын хъәуы пьолыл фәстәмә ахәсгәйә, әрдәг фәды әмбәрц галиу къахы фындзәй.

„И“ — акъахдзәф кәнын хъәуы фәстәмә галиу къахәй къахфындзыл әрдәг фәды әмбәрц рахиз къахы фындзәй.

„Дыууә“ — акъахдзәф кәнын хъәуы фәстәмә рахиз къахәй къахфындзыл, әрдәг фәды әмбәрц дәррдзәгмә галиу къахы фындзәй.

Нымәд „И“-мә цәуын, райдайын хъәуы галиу къахәй, такты агъоммә рахиз къахәй куыд әххәст кәнәм, афтә дәррдәр әххәст кәнәм фыццәг такттәм гәсгә.

3-аг змәлд

„Къах әппәрәт“

Райдайын уавәр:

Ләууәм әхсәзәм къәхты позицияы нә къахы фәдтыл. Цәнгтә ахуыры рәстәджи әвәрд сты синты сәр.

Музыкалон бәрц 2|4.

Әххәст кәнын хъәуы:

Такты агъоммә

„И“ — чысыл сгәшп кәнын хъәуы галиу къахы әлгътыл. Иуәм рәстәджи рахиз къахы, уәраджы фәтасын кәнгәйә, сисын хъәуы уәләмә рахиз къахы әмрәстәй галиу зәнджы хәцъәфы әмвәз, фәләә йыл нә нызәвы. Галиу къах чысыл фәтасы уәраджы.

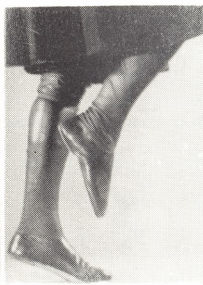
„Иу“ — рахиз къах уәраджы әмрәстәй әрәвәрын хъәуы галиу къахы рәзәй, къахы фәды әмткәй әрәвәргәйә, иу фәды әмбәрц дәррдзәгмә галиу къахы фындзәй. Галиу къах уәраджы тәст, әмә йыл

лаууэм кяхы элгътыл. Уый æмрæстæджы ахицæн хъæуы пьолæй галиу кях, уæлдæфмæ чысыл сисгæйæ.

„И“ — цæрдæг, æргæшпгæнагæу, æрлаууын хъæуы пьолыл галиу кяхы элгътыл, уый æмрæстæджы рахиз кяхы нахицæй æттæмæ фехгæйæ, фелвасын хъæуы пьолæй, рахиз кяхы алгъ æмрæст. Кяхы фындз пьолæй чысыл дæрдлæф æмæ чысыл фæтаст уæрадзы.

1

2

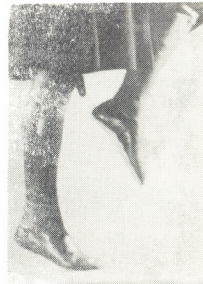
3

4

5

6

Ныв 58.

„Дзууæ“ — роггомау мидбынаты сгæшп кæнын хъæуы галиу кяхъы элгътыл. Иуæмрæстæджы рахиз кяхы уæрагыл уæлæмæ схæцгæйæ, æрбариуыгъын хъæуы фыццаг мидæмæ, стæй та æттæмæ кяхы фындзæй, кяхы алгъ у æмрæст. Галиу кях уæрадзы хæрз чысыл тæст.

„И“ — արագաթի կայնի хъауи рахиз къахи алгыл, пьоныл авæргæйæ, уый æмрæстæджы галиу къах уæраджы фæтасын кæнгæйæ, фелвасын хъауи уалæмæ къахи фад рахиз къахи зæнджы хæцъæфы фарсмæ, фæлæ йыл нæ нызæвы. Галиу къахи алгъ у раст. Рахиз къах, чысылгомау, фæтасы уæраджы. (Кæс 58 нывмæ).

1

2

3

4

5

6

Ныв 59.

Дыккаг такты нымал „иу“-мæ райдайын хъауи фыццаг такты нымал „иу“-мæ гæсгæ галиу къахæй æмæ дарддæр фыццаг тактмæ гæсгæ.

4 æм змæлд

„Къахфындзтыл лыгъд“

Къахфындзтыл лыгъд æххæст цауи лидзгæ къахцæфтæй, къахцæфты ‘хæн аззайн æмхуызон хиваст дæрдзæг. Æххæстгонд цауи

иу хаххыл, кеннод та сценайы зылды. „Кахфындэтыл лыгъд“ аххæст кæнгæйæ, къахы фындзтæ æппарын хъæуы бæрзонд фæстæмæ, къахы æлгътæ æмрастæй. Иу тактмæ аххæстгонд хъуамæ æрцæуа дыууæ кеннод та цыппар æмхуызон къахдзæфы.

5-æм змæлд

„Къахфындэтыл зылд бынаты“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм къахфындэтыл. Къахфындзтæ кæрæдзи фарсмæ иу хаххыл. Цæнгтæ 1-аг кәнæ 5-æм цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрц 2|4.

Такты агъоммæ аххæст кæнын хъæуы:

„И“ — ахицæн хъæуы пълæй рахиз къах, иу чысыл уæраг фæтасын кæнгæйæ. Къахы фындз дæлæмæ здæхт. Галиу къах у æмраст.

„Иу“ — æрлæууын хъæуы рахиз къахы фындзыл, гуыр галиуæй чысыл рахизырдем разилгæйæ. Иуæмрæстæджы ахицæн хъæуы пълæй галиу къах, иу чысыл уæраг фæтасын кæнгæйæ.

„И“ — æрлæууын хъæуы къахфындэтыл, галиу къахы рахиз къахы хæд фæстæ æрæвæргæйæ, гуыр чысыл галиуæй рахизырдем разилгæйæ. Иуæмрæстæджы ахицæн кæнын хъæуы пълæй рахиз къахы фындз.

„Дыууæ“ — æрлæууын хъæуы рахиз къахы фындзыл галиу къахы разæй æрæвæргæйæ. Гуыр чысыл галиуæй рахизырдем разилгæйæ. Иуæмрæстæджы ахицæн кæнын хъæуы пълæй галиу къахы фындз.

„И“ — æрлæууын хъæуы галиу къахы фындзыл, гуыр галиуæй рахизырдем чысыл разилгæйæ. Иуæмрæстæджы ахицæн кæнын хъæуы пълæй рахиз къахы фындз. (Кæс 59 нывмæ).

Дыккаг такты нымæд „иу“-мæ аххæст кæнын хъæуы фыццаг такты нымæд „иу“-мæ гæсгæ æмæ дарддæр дæр фыццаг тактмæ гæсгæ гуыр мидбынат галиуæй рахизырдем æрзилгæйæ 360° бæрц.

6-æм змæлд

„Къахæппæрстимæ фæзылд“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм æхсæзæм къæхты позицийы нæ къахæлгътыл. Ахуыры рæстæджы цæнгтæ сæрибарæй уагъд, кеннод та синты сæр.

Музыкалон бæрц 2|4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“ — мидбынат галиуæй рахизырдем разилгæйæ 45° ‘мбæрц æргæш кæнын хъæуы, дыууæ къахы фад дæр æмткæй пълылы æвæргæйæ.

Դыууә кѳах дәр чысыл фәтасын хѳәуы уәрджыты. Гуыр дарын хѳәуы әмрастәй, астәу ераст кәнын хѳәуы.

„И“ — дәрдәг сгәшп кәнын хѳәуы галиу кѳахы әлгътыл, галиу кѳах уәраджы әмраст. Рахиз кѳах уәраджы фәтасын кәнгәйә, фелвасын хѳәуы уәләмә, кѳахы әхх әмрастәй әрбахәссын хѳәуы галиу уәраджы әмвәзмә, фәлә кѳахыл нә нылзәвы. Гуыр у әмраст, астәу араст кәнын хѳәуы.

„Дыууә“ — рахиз кѳах уәраджы ераст кәнгәйә, рариуыгъын хѳәуы хицәй әттәмә, кѳахы әхх у әмраст. Әмрастәджы әргәп кәнын хѳәуы мидбынаты галиу кѳахы фад әмткәй әрәвәргәйә, галиуәй рахизырдем разилгәйә.

„И“ — рахиз кѳах әвәрын хѳәуы пѳолыл әнәхән фадыл, әрдәг кѳахдзәфы ‘мбәрц дәрлдзәг галиу кѳахы фындзәй. Галиу кѳах чысыл уәраджы таст, кѳахы алгъыл.

2-аг такт

„Ну“ — галиу кѳах ахицән кәнын хѳәуы пѳоләй әмә йә рахиз кѳахы фаремә әвәрын хѳәуы. Дыууә кѳахыл дәр нумә әргәпгәнәгау. Дыууә кѳахы дәр нумә әхсәзәм кѳәхты позицийы, чысыл уәрджыты фәтасынгәнгәйә.

„И“ — фыцпаг такты нымад „и“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә. Гуыр әрбазилын хѳәуы галиуәй рахизырдем.

„Дыууә“ — фыцпаг такты нымад „дыууә“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә.

„Иу“ — рахиз кѳах әрәвәрын хѳәуы пѳолыл, кѳахы фад әмткәй әрәвәргәйә, әрдәг кѳахдзәфы ‘мбәрц дәрлдзәг галиу кѳахы фындзәй. Галиу кѳах чысыл уәраджы таст, кѳахы алгъыл. Дәрлдәр галиу кѳах әвәрын хѳәуы рахиз кѳахы фаремә кѳахы фадтыл әмтгәй ләугәйә, әмә змәлд сәххәст кәнын хѳәуы фыцпаг тактәм гәсгә. „Кѳахәппәрестимә фәзылд“ әххәст кәнгәйә, гуыр разилы алы тактәм дәр 360° ‘мбәрц. Рахиз кѳах хицәй әттәмә ариуыгъын хѳәуы, чердем змәләм иу хаххыл, кәнә сценәйы зылды, уыцырдәм.

7-әм змәлд

„Бынаты змәлд кѳахфындзыл аләугәйә“

Райдайән уавәр:

Ләууәм әхсәзәм кѳәхты позицийы. Кѳахы фадтә әмткәй пѳолыл әрәвәргәйә.

Ахуыры рәстәджы цәнгтә сәрибарәй уагъд, кәннәд та синты сәр.

Յմալձ ափաէստ լաւու 2-աւ տակտաւ:

1-ադ տակ:

Մուզկալոն ծաւր 2|4:

Ափաէստ կանն հաւու:

Տակտի ադոմաւ

„И“ — իւսլլոմաւ միծնատի իւսլլ կանն հաւու ցալու կախի ալցիտլ. Գալու կախ հարզ իւսլլ փախաձ իւսլլ հաւու աւրադի. Քաիզ կախ աւրադի փախաձ կանցիա, ախիւն հաւու լոլաւի, կախի ափ աւրաժ, աւա աւրադի միծնատ սխալն հաւու աւաւաւա, ցուր իւսլլ փալիլ աւրաժաւի ցալոււրձաւ:

„Иу“ — Քաիզ կախիլ, աւրաւաւաւ, իւսլլ հաւու իւսլլ իւսլլ կախաձափ, աւախաւն փաձ լոլալ աւաւրաւաւա, աւրադի իա փալալն հաւու. Գալու կախ ախիւն հաւու լոլաւի միծնատի. Գուրի աւա Քաիզի Քաիզ կախաւ. Գուր աւրաւաւաւ հաւու ձաւաւաւ. իւսլլ ցալոււրձաւ Քաիզիաւ:

„И“ — ցալու կախ աւրաւաւն հաւու լոլալ իա միծնատ (կախի ալցիտլ աւախաւն փաձաւ), կախ իւսլլ աւրադի տաժ. Քաիզ կախ, աւաւաւ, աւաւաւաւաւ, փալալն հաւու աւրաժաւի աւաւաւ (լոլաւի իւսլլ իւսլլաւաւ նա ախիւն աւիլի). Գուր սրաժ կանն հաւու, ա կոմկոմաւ ձախ:

„Дууа“ — Քաիզ կախ փալաւաւ աւրաւաւաւաւ, աւրաւաւ կանն հաւու աւախաւն փալ (փալալ լոլալ կախի ալց աւաւրաւաւաւ), կախի ծաւրն Քաիզիւրձաւ ձախ. Գալու կախ աւրադի տաժաւ փալալն հաւու աւաւաւաւաւ. Կախի ափ աւրաժ. Գուր, իւսլլոմաւ, փալիլ Քաիզիւրձաւ Քաիզիաւ:

„Иу“ — ցալու կախ աւրաժաւի աւաւն հաւու աւախաւն փալ Քաիզի կախ իւսլլ աւաւ աւրաժ կախաւաւաւաւաւաւ. Գալու կախի ծաւրն Քաիզիւրձաւ ձախ. Քաիզ կախ նա փալաւաւ. Գուրաւ կախի ձաւ աւրաժիտի աւրաժ. Գուր աւաւաւաւ:

2-ադ տակ

„Иу“ — Քաիզ կախիլ միծնատի իւսլլ սաւաւաւաւաւաւ հաւու կախի ալցիտլ. Գալու կախ աւրաժաւի փալալն հաւու աւաւաւաւաւ. Կախի ափ աւրաժ, լոլաւի իւսլլ աւաւաւ:

„И“ — աւրաւաւաւ կանն հաւու միծնատի ցալու կախի ալցիտլ, ցալու կախ ցալոււրձաւ աւրաւաւաւաւ. Գուր Քաիզիլն հաւու ցալոււրձաւ, աւա ձալաւն իա նա իւսլլաւաւաւ հալ. Գալու կախ աւրադի աւաւաւ. Քաիզ կախ աւրադի տաժաւ փալալն հաւու աւաւաւաւ, կախի ափ աւաւաւաւ. Գուր նա փալալ:

„Дууа“ — ցուր ցալոււրձաւ Քաիզիաւ, Քաիզիւրձաւ աւաւաւաւ ձալաւն իա աւաւաւ հալի աւաւաւաւաւաւաւաւաւ կանն հաւու Քաիզի կախի ալցիտլ, Քաիզ կախ, իւսլլոմաւ, աւրադի տաժ. Գալու կախ փալալն հաւու աւրադի տաժաւ փալաւաւ, կախի ափ աւաւաւաւ:

„И“ — гуыр галиуырдем аербазилгәйә (райдайән уавәры раниә) алаууын хъәуы галиу къахы фындзыл. Галиу къах у әмраст. Рахиз къах уәраджы тастәй фелвасын хъәуы уәлдәфмә әмә йә акәнын хъәуы фәстәмә. Къахы әхх әмраст. Гуыр у әмрастәй комкоммә әвәрд. Аертыккаг нымәд „иу“-мә акъахдзәф кәнын хъәуы рахиз къахәй размә, фыццаг такты нымәд „иу“-мә куы әххәст кәнәм, афтә. Галиу къахы фындзәй әлгътыл әрхизгәйә. Дарддәр змәлд әххәстгонд цәуы фыццаг дыууә тактмә гәсгә. Змәлд әххәстгонд хъуамә әрцәуа рогәй әмә хъәддых.

Алы дыккаг тактмә дәр кафәджы гуыр разилы 360° әмбәрц.

8-әм змәлд

Райдайән уавәр:

Лаууәм нә къахы әлгътыл әхсәзәм къәхты позициы. Цәнгтә әхуыры рәстәдджы сәрибарәй уагъд.

Змәлд әххәст цәуы дыккаг тактмә.

Музыкалон бәрц 24.

Әххәст кәнын хъәуы:

1-аг такт

„Иу“ — гуыр рахизырдем фәзилгәйә, әргәши кәнын хъәуы дыууә къахы фадтыл. Къәхтә чысыл фәтасынд уәрджыты. Гуыр у әмраст.

„И“ — мидбынаты чысыл, сгәнпгәнәгау, алаууын хъәуы къахы фындзыл. Къәхтә уәрджыты әмраст. Гуыр нә зилы.

„Дыууә“ — рахиз къахы фындзәй әргәши кәнын хъәуы мидбынаты къахы фадыл, галиу къах әмрастәй, аппарәгау, хъәуы размә, къахы әхх у әмраст. Гуыр разилын хъәуы размә.

„И“ — галиу къах әривәрын хъәуы әнәххән фадыл, рахиз къахы раз чысыл дарддәр.

2-аг такт

„Иу“ — фыццаг такты нымәд „иу“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә, галиуырдем фәзилгәйә.

„И“ — фыццаг такты нымәд „И“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә.

„Дыууә“ — фыццаг такты нымәд „дыууәмә“ куыд әххәст кәнәм галиу къахәй, афтә ам та рахиз къахәй.

„И“ — фыццаг такты нымәд „И“-мә куыд әххәст кәнәм галиу къахәй, афтә рахиз къахәй. (Кәс 60 нывмә).

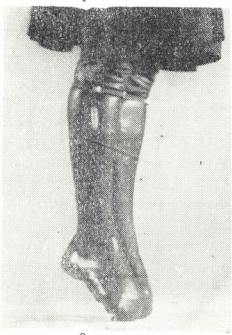
Аертыккаг әмә цыппәрәм такт әххәст кәнын хъәуы фыццаг дыууә тактмә гәсгә.

1

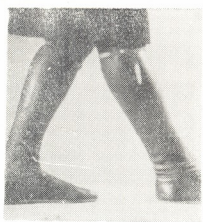
2

3

4

5

Ныв 60.

9-ամ ջմաժ

„Կ՛ախֆընձտլ գափը կանն“

Րայժայնը սաճար:

Լաւսաճար ախսաճար կախտլ թոզիտլ յաճախտլ ֆաժտլ. Շաճտաճ 2-աճ Շաճտլ, կաննոժ տա 6-աճ Շաճտլ սաճար.

Մուզիկալոն ծարճ 2|4.

Է՛խաճտ կանն իախս:

Տաճտլ աճոմաճ

„Ի“ — կախտլ աճաճաճաճ թաճաճ, սախսոճաճաճ, սաճաճ կանն իախս սաճաճաճաճ.

„Իս“ — միժծնաճաճ կախտաճ սաճաճաճ ֆաճաճն ճաճաճաճ, աճախսն իախս կախտլ ֆաճաճ.

„Ի“ — կախտլ ֆաճաճաճ սախսոճաճաճ, սաճաճ կանն իախս սաճաճաճաճ, կախտաճ սաճաճաճ ֆաճաճն, աճաճաճ կանն իախս կախֆընձտլ, կախտաճ Շաճաճ ֆաճաճն սաճաճաճ. (Կաճ 61 յաճաճ).

10-աճ ջմաժ

„Րոճ կաճտլ կարոն“

Էճախսաճ Րոճ կաճտլ կարոն աճաճ

սաճաճաճ ջմաճաճաճ աճաճ ախաճտճոնճ Շաճաճնճ կարաճաճ ֆաճաճ.

ջմաժ 10^ա

„Փարսըճաճ կախտլ աճաճաճ“

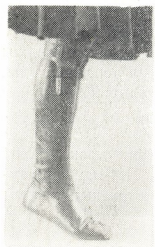
Րայժայնը սաճար:

Լաւսաճար ախսաճար կախտլ թոզիտլ. Շաճտաճ ախսն Րաճաճաճաճ սարիժաճաճ սաճաճաճ.

Մուզիկալոն ծարճ 2|4.

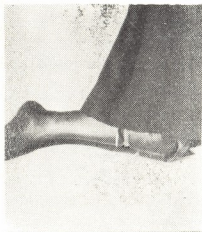
1

2

3

4

5

1-րդ տակ

„Րազ“ ձևը „И“ — րաիզ կօախ ձերաժայի ահենն հիւնն ցալիւնրժեմ յեղժեփն իսցեիիե. Կլնր նե ազիլն.

„Կլնն“ — „И“ — րաիզ կօախ ձերաժայի ձերաժերնն հիւնն իիե րաիժայեն յաժերն կօախն ձեղցիլն. Կալիւ կօախ իիսլն փեթաժն յերաժկն.

2-րդ տակ

Կլնն տակժե ձերզիլնն հիւնն միժնաժնն ցալիւնրժե րաիզնրժեմ 360° ձեմերժ րաիզ կօախն ձեղցիլն. Կալիւ կօախ, յերաժկն փեթաժնն ցեղցեիիե, իսլնն հիւնն յեղժեմ. Կօախն ձեղց ձերաժ. Կալիւ կօախն փաժ րաիզ կօախն ձեղցեփն փերժեմ.

Երտիկն տակժե ձեղժ րաիժայնն հիւնն ցալիւ կօախն, փնժցաժ տակժե րաիզ կօախն կլնն ձեղցեթ կեննեմ, ափե. Կլնն ձերաժե տակն փեզիլնն հիւնն միժնաժնն 360° ցալիւ կօախն ձեղցիլն, կլնն տակժե րաիզ տակն կլնն ձեղցեթ կեննեմ, ափե.

Յեղժ 10⁶

„Կօախննրժե ժննրաժերժեմ“.

Րաիժայեն յաժեր:

Կլնն ձերաժեմ կօախնն թոզիլնն, կօախնն կերժեմ յու փաժն ձեմերժ. Կլնն յ ձերաժե

раст. Цәнгтә ахуыры рәстәдҗы сәрибарәй уагъд, кәннод та син-ты сәр.

Музыкалон бәрц 2|'.

Әххәст кәнын хъауы:

„Ну“ — гуыр хәрз чысыл галиуырдам фәзилгәйә, әргәшп кәнын хъауы галиу къахыл, къахы фад әмткәй пьолыл әрәвәргәйә, къах уәрадҗы чысыл фәтасы. Рахиз къахы, уәрадҗы фәтасын кәнгәйә, ахицән хъауы пьоләй. Къахы фындз пьоләй чысыл дәррдзәф. Къахы әхх әмраст.

„И“ — әрбагәшп кәнын хъауы, рахиз къахы алгъмә рахиз къах галиуырдам әрбахәсгәйә, — галиу къахы размә. Рахиз къах фәтасы уәрадҗы ну әмрәстәдҗы. Галиу къах уәрадҗы фәтасын гәнгәйә, си-сын хъауы уәләмә. Къахы әхх әмрастәй дәләмә здәхт, әвәрд у рахиз къахы хәцъәфы сәрмә, къахы фад уәлгоммә здәхт.

„Дыууә“ — галиу къахы алгъ пьолыл әвәргәйә, нуәмрәстәдҗы рахиз къах акәнын хъауы әмрастәй размә, йә зәвәтыл әрәвәргәйә. Къахы фындз уәләмә здәхт, галиу къахы фындз галиу фарсырдәм зылд. Гуыр әмрастәй галиуфарсырдәм зылд.

„И“ — паузә.

Дыккаг такт әххәст кәнын хъауы фыццаг такты 'мхуызон. Рахиз къахыл рахизырдам әргәшпкәнгәйә, дыккаг нымад „И“-мә әрләу-уын хъауы галиу къахы әлгътыл әмә „Дыууә“-мә та акәнын хъауы размә галиу къах.

ЦӘНГТЫ ЗМӘЛД КЪӘХТЫ ЗМӘЛДТЫТӘМ

Цәнгты змәлд 2-аг къәхты змәлдмә.

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд дәләмә, әнгуылдзтә тымбыл къухы әмбырд. Армы тьәпәнтә фәстәрдаем здәхт.

Музыкалон бәрц 2|4.

Әххәст кәнын хъауы:

Такты агъоммә

„И“ — дыууә цонгыл дәр фәйнәрдәм схәцын хъауы әмрастәй, армы тьәпәнтә разырдәм разилгәйә.

„Иу“ — рахиз цондҗы, рәмбынкъәдзы фәтасын гәнгәйә, әрәварын хъауы риуы раз. Тымбыл къух риуыл нә нызәвы. Цондҗы хъул фәтасын кәнын хъауы дәләмә. Галиу цондҗы әмрастәй акәнын хъауы фәстәрдаем уәхсчыты әмвәзы уонг. Цондҗы хъул дәләмә фәтасы. Фыццаг такты нымад „И“-мә әмә „Дыууә“-мә, стәй дыккаг тактмә цәнгтә авын нә хъауы. Әртыккаг такты нымад „Ну“ — цәнгтә фәи-

вын хъауы иннардæм, ома галиу цонг рæмбынкъæдзы тастæй риуы раз, рахиз æмрастæй фæстæмæ конд.

ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД АРТЫККАГ КЪÆХТЫ ЗМÆЛДМÆ

Райдайæн уавæр:

Цæнгтæ сæрибарæй дæлæмæ уагъд, къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Музыкалон бæрц 2/4.

Æххæст кæнын хъауы:

Такты агъоммæ

„И“—гуыр разилын хъауы чысыл галиуырæдæм. Дыууæ цонгыл дæр æмрастæй схацын хъауы уæлæмæ, уæхсчыты æмвæзы уонг. Армы тæапæнтæ дæлæмæ здæхт.

„Иу“—рахиз цонджы, рæмбынкъæдзы фæтасын кæнгæйæ, æрбакæнын хъауы риуы размæ. Галиу цонджы æмрастæй акæнын хъауы фæстæмæ. „И“ æмæ „дыууæ“-мæ цæнгтæ ивд нæ цæуынц.

„И“—дыууæ цонджы дæр акæнын хъауы фæйнæрдæм æхсæзæм цæнгты уавæрмæ, иуæмрастæджы рахиз къахы æлгътыл сгæпп кæнын хъауы. Дыккаг такты нымæд „Иу“-мæ галиу цонджы, рæмбынкъæдзы тастæй, авæрын хъауы риуы размæ, рахиз цонджы æмрастæй акæнын хъауы фæйнæрдæм.

ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД ЦЫППÆРÆМ КЪÆХТЫ ЗМÆЛДМÆ

Райдайæн уавæр:

Цæнгтæ сæрибарæй дæлæмæ уагъд, æнгуылдзтæ æмбырд тымбыл къухы, армы тæапæнтæ фæстæрдæм здæхт.

Музыкалон бæрц 2/4.

Æххæст кæнын хъауы:

4-æм змæлд—„къахфындзтыл лыгъд“ æххæст кæнгæйæ, цæнгтæ ивд цæуынц æртыккаг цæнгты уавæрæй æхсæзæм цæнгты уавæрмæ. Алы 8-æм такты æмгъуыдмæ цæнгты сындæггай айвын хъауы иу уавæрæй иннæмæ.

ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД ФÆНДЗÆМ КЪÆХТЫ ЗМÆЛДМÆ

Райдайæн уавæр:

Цæнгтæ сæрибарæй уагъд дæлæмæ, æнгуылдзтæ æмбырд тымбыл къухы, армы тæапæнтæ фæстæрдæм здæхт.

Музыкалон бæрц 2/4.

Æххæст кæнын хъауы:

5-æм змæлд „бынаты зылд“ æххæст кæнгæйæ, цæнгтæ райдайæн

уавәрәй сьндәггай сьсын хъәуы 5-әм цәнгты уавәрмә, цәнгтә фәр-
сырдәм акәнгәйә.

ЦӘНГТЫ ЗМӘЛД ӘХСӘЗӘМ КЪӘХТЫ ЗМӘЛДМӘ

Райдай ән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд, әнгуылдзтә әмбырд тымбыл къухы,
армы тьәпәнтә фәстәрдәм здәхт.

Музыкалон бәрц 2/4.

Әххәст кәнын хъәуы:

Такты агъоммә

„И“—дыууә цонгыл дәр чысыл схаңцын хъәуы фәрстырдәм әм-
растәй.

„Ну“—әвиппайд цәнгтә ауадзын хъәуы райдайән уавәрмә.

„И“—цәнгтә әвиппайд сәварын хъәуы әхсәзәм цәнгты уа-
вәры.

„Дыууә“—цәнгтә ивд нә цәуынц.

„И“—цәнгтә ивд нә цәуынц.

Дыккаг такты нымәд „ну“-мә сәххәст кәнын хъәуы фыццаг так-
ты нымәд „ну“-мә гәсгә, әмә дарддәр фыццаг тактмә гәсгә.

ЦӘНГТЫ ЗМӘЛД ӘВДӘМ КЪӘХТЫ ЗМӘЛДМӘ

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд, әнгуылдзтә тымбыл къухы әмбырд,
армы тьәпәнтә фәстәмә зләхт.

Музыкалон бәрц 2/4.

I-аг такт

Әххәст кәнын хъәуы:

Такты агъоммә

„И“—гуыр чысыл галиуырәм разилгәйә, дыууә цонгыл дәр
схаңцын хъәуы чысыл фәрстырдәм, цондгы хьултә әмраст, армы
тьәпәнтә дәләмә здәхт.

„Ну“—гуыр чысыл дәләмә әркьул хъәуы, рахиз цонг рәмбын-
кьәдзы фәтасын кәнгәйә, әрбатасын хъәуы риуы размә, галиу цон-
гыл әмрастәй ахаңцын хъәуы фәстәмә. „Дыууә“ цондгы хьулы дәр
дәләмә таст.

Нымәд „И“ әмә „Дыууә“-мә гуыр ераст кәнгәйә, дыууә цондгы
дәр сәварын хъәуы әхсәзәм цәнгты уавәры, ома, цәнгтә фәрсты-
рдәм конд.

„И“—гуыр чысыл фәстәмә акәнын хъәуы, галиу цонджы рәмбынкъәдзы фәтасын гәнгәйә, әрбайсын әй хъәуы риуы размә, рахиз цонг әмрастәй акәнын хъәуы фәстәрдәм. Дыууә цонджы хъулы дәр дәләмә таст.

2-аг такт

„Иу“—галиу цонг хъәуы араст кәнын, дыууә цонджы дәр сәвә-рын хъәуы әхсәзәм цәнгты уавәры.

„И“—дыууә цонджы дәр ауадзын хъәуы райдайән уавәры ранмә.

„Дыууә“—цәнгтә авын не ‘мбәлы.

„И“—цәнгтә әвишпайд авәрын хъәуы 4-әм цәнгты уавәры.

ЦЕНГТЫ ЗМӘЛД АСТАЕМ КЪӘХТЫ ЗМӘЛДМӘ

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд, әнгуылдзтә тымбыл къухы әмбырд. Армы тьәпәнтә фәстәрдәм здәхт.

Музыкалон бәрц 2/4.

Әххәст кәнын хъәуы:

„Иу“—цәнгтә аззайыңц райдайән уавәры.

„И“—галиу цонг, рәмбынкъәдзы фәтасын кәнгәйә, әрбахәссын хъәуы риуы размә.

Рахиз цонг әмрастәй акәнын хъәуы рахиз фәрсырдәм.

Дыууә цонджы хъулы дәр дәләмә фәтасын хъәуы.

„Дыууә“—галиу цонг араст кәнын хъәуы рәмбынкъәдзы. Дыууә цонджы дәр әхсәзәм цәнгты уавәры.

„И“—цәнгтә авын нә хъәуы.

Дыккаг такты нымад „и“-мә цәнгтә ауадзын хъәуы райдайән уавәрмә. Дарддәр фыццаг такты нымадмә гәсгә, галиу цонджы бәсты фәтасы рәмбынкъәдзы рахиз цонг. Гуыр галиуырдем әрба-зилгәйә.

ЦЕНГТЫ ЗМӘЛД ФАРАСТАЕМ КЪӘХТЫ ЗМӘЛДМӘ

9-әм змәлд „къахфындзтыл лыгъд“ әххәст кәнгәйә, цәнгтә сты әхсәзәм цәнгты уавәры әмә ивд ма хъуамә цәуой.

ЦЕНГТЫ ЗМӘЛД 10 а КЪӘХТЫ ЗМӘЛДМӘ

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд. Әнгуылдзтә тымбыл къухы. Армы-тьәпәнтә фәстәрдәм здәхт.

Музыкалон бәрц 2/4.

Æххæст канын хъæуы:

„Иу“ æмæ „и“—дыууæ цонджы дæр акæнын хъæуы рахиз фарсы ‘рдæм. Рахиз цонг æмрастæй уæхсчы ‘мвæз. Галиу цонг рæмбынкъæдзы таст, риуы раз. Галиу тымбыл къух рахиз дæлармы æркомкоммæ ронбасты æмвæз. Дыууæ цонджы хъулы дæр дæлæмæ таст.

„Дыууæ“ æмæ „иу“—дыууæ цонджы дæр акæнын хъæуы галиу фарсырдæм „иу“ æмæ сæ „и“-йы нымæдмæ рахиз фарсырдæм кувд акæнæм, афтæ.

Дыккаг такты нымæд „иу“, „и“ æмæ „дыууæ“-мæ гуыры фæзылд-имæ цæнгтæ ауадзын хъæуы райдайæн уавæрмæ, кæннод та сæ сæвæ-рын хъæуы синты сæр.

ЦЕНГТЫ ЗМÆЛД 10 6 КЪÆХТЫ ЗМÆЛДМÆ

Райдайæн уавæр:

Цæнгтæ сæрибарæй уагъд. Къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Армы тъæпæнтæ фæстæрдæм здæхт.

Музыкалон бәрц 2/4.

Æххæст канын хъæуы:

„Иу“—дыууæ цонгыл дæр æмрастæй схæцын хъæуы уæлæмæ фæрстырдæм, уæхсчыты æмвæзы уонг. Армы тъæпæнтæ дæлæрдæм здæхт.

„И“—цæнгты уавæр айвын нæ хъæуы.

„Дыууæ“—рахиз цонг рæмбынкъæдзы фæтасын кæнгæйæ, æрбавæ-рын хъæуы риуы размæ, галиу цонг æмрастæй акæнын хъæуы фæстæ-рдæм. Дыууæ цонджы хъулы дæр дæлæмæ таст.

Allargo

ԲՕՁ ԿԱՐԻՏԻ

Handwritten musical score for the piece "ԲՕՁ ԿԱՐԻՏԻ" (Bog Kariti). The score is written in treble clef with a 4/4 time signature and is marked "Allargo". It consists of eight staves of music. The melody is primarily composed of quarter and eighth notes, with some rests and occasional beamed eighth notes. The piece appears to be a simple, lyrical composition.

«АЕНАЕНКЪУЫСГÆ КАФТ» КЪАХФЫНДЗТЫЛ

Аенанкъуысгæйæ кафын у органикон миниуæг ирон кафыны аивады. Аенанкъуысгæ кафт у сындæг æмæ лирикон кафт, æххæстгонд цæуы кафджыты ну къайæ. Арæст у дыууæ хайæ.

Фыццаг—уæздан æмæ æнцаддæр хай хуыйны „хонгæ“, дыккаг—„зилгæ“. Дыууæ хайы дæр баст сты кæрæдзимæ æмæ æвдисынд дыууæ эпизоды.

Фыццаг эпизод—уарзæтты фембæлд. Дыккаг эпизод та нын æвдисы уарзæтты æнкъарæнты парахатдзинад, кæрæдзимæ ахасты фæлварæн, кæрæдзимæ уæздан ахаст æмæ тырнындынад.

Куыд рæсугъд у хæхбæстæ, уæлдайдæр та уалдзыгон рæстæджы! Уарæх фæзурæттæ цъæх-цъæхид адарынд, хæххон æхсæрдзæны сырсыр сиу вайы булæмæргъы рæсугъд æхсидтимæ. Ам, хæхбæсты, бирæ цъитиджын бæрзонд хæхтæ сты æвдисæн хæххон адамы сæрибардзинад æмæ амонды сæраппонд карз тохтæн. Æмæ абон та сты æвдисæн хæхбæсты ирон фæсивæды хъазуатон куысты æнтыстæн.

Абон ам, хæхбæсты, Сосланы бинонтæн у бæрæгбон, æмæ æрмæст Сосланæн нæ, фæлæ æгас комбæстæн дæр—амондхæссæг куысты бæрæгбон. Зарæджы зæлланг хъæлæстæ райхъуысы Сосланы кæртæй. Сыхаг хъæутæй алчи дæр тырны Сосланы кафтмæ бакæсын. Алкæй дæр фæнды Сосланы циндзинадыл фæцин кæнын. Æмæ циндзинады ахосаг та йæ фырт Батрадз у. Социалистон куысты хъайтары ном лæвард æрцыд Сосланы кæстæр фырт Батрадзæн.

Дзæджын фынгыл æрбадынд хистæртæ, Сосланæн арфæ бакæнынц, æмæ Батрадзæн, йæ хъару æмæ йæ тыхы тыххæй, цæрæнбоны рæгъ рауадзынд дзæбидыры сыкътæй. Кæрты фæсивæд хъæст саматтой.

Фæсивæды циндзинадæн кæрон дæр нæй. Уæздан симдæй рахизынд рог зилгæмæ. Куысты хъайтар Батрадз арæхстджын у кафынмæ дæр фæлæ—йæ цæстæнгас æнкъард, йæ ‘мбæлтты ‘хсæн нæ уыны йæ уарзон чызджы. Æйтты кафты ну кафæг къайы раивы иннæ. Джигитт лæппутæ кæрæдзимæ ерыс кæнынц. Мæнæ Батрадзы рад дæр æрцыд. Йæ цæстæнгас дардыл ахаста. Батрадзы къайæн кафтмæ ракодтой æвзонг чызджы.

Уий у! Батрадзы цæстытæ ферттивæгау кодтой. Иæ сæрыл йæ уæлдзарм худ бараст кодта, йæ цухъхъайн дыстæ æруагъта æмæ йæ къахфындзтыл слæууыд. Абон ахæм циндзинады бон хъуамæ базона бæлвырддæр чызджы ахаст, раргом ын кæна йæ æнкъарæндзинæдтæ. Сындæггай айхъуыстысты фæндыры зæлтæ. „Æнæнкъуысгæ кафт“ райдыдта. Батрадз егъау тырнындзинадмæ сындæггай йæ цæнгтæ систа æмæ араст ис чызджырдаем, „фаремæ цыд“ къахфындзтыл æххæстгæнгæйæ.

Чызджы цурмæ бацæугæйæ, йæ цæнгтæ уæззаугай дæлæмæ ауагъта æмæ, ныллæггомау, йæ сæрай акуывта, чызджы кафтмæ хонгæйæ.

Чызг, æфсæрмæнгæсæй, рахизы кафынмæ, йæ нæнкъуысгæ кафт, урс дарæс, фæлмæн къухы айст æрымысын кæнынц лæнкгæнæг хъазы. Батрадз йæ фæстæ кæсы, йæхицæй йæ æрдæгзылды ‘мбæрц ауадзгæйæ, йæ фæстæ кафгæ араст вæййы уæрæх зылды. Батрадз дзы йæ цæстæнгас нæ хицæн кæны, цыма æцæгдæр урс хъазæн апæррæст кæнынæй тæрсы, уыйау, арæхстгай æмæ нуæмрæстæджы уæндонæй æрбахоны чызджы зылды астæумæ. Батрадзмæ астæуæй уæлæмæ кæсгæйæ лæгмæ фæзыны ахæм тæлмæн, цыма йæ исчитæ сæ къухты рахæссынц арæхстгай æнæнкъусгæйæ, уæлдайдæр та йæ къæхтæй „сиргæ“ цыд куы райдыдта, уæд. Йæ цæстæнгас чызгмæ даргæйæ, йæ фæстæ рацæуы, цыма йæм æввахæ æрбалæууын нæ уæнды, уыйау, фæлæ стæй йæ цыд фæтагъддæр кодта, сфæнд кодта, цæмæй йæм æввахæдæр æрбалæууа. Чызг æй бамбæрста æмæ йæ цыд æрсындæгдæр кодта. Батрадз сындæггай рацæйцæуы кафгæ чызджы фаремæ... Кафæн фæзы кафæг къай фæцис йæ кафт. Кафтмæ кæсджытæ стыр разийæ базадысты Батрадз æмæ йæ ‘мкъай чызджы арæхстджын кафтæй, се стыр дæсныдзинадæй. Циндзинад дарддæр кæны. Фынджы ‘рдыгæй райхъуысы „Цæрæнбонты зарæг“, æвзонг хъайарты амонд, æнæниздинад æмæ хъаруты сæраппонд.

«ÆНÆНКЪУЫСГÆ КАФТЫ» ТРАДИЦИОН УАГÆВÆРДТÆ

1. „Æвæнкъуысгæ кафт“ хъуамæ æххæст цæуа ну кафджыты къайæ.
2. Кафджытæн сæ бон у æмæ араст уой сценæйы, куыд сахаты фæтæджы цыдмæ гæсгæ, афтæ иннæрдæм дæр.
3. Лæппуйæн йæ бон у æмæ лæууа чызджы фаремæ куыд галиу æмæ рахизырдыгæй, афтæ йæ комкоммæ дæр чысыл дæрддзæф.
4. Чызг хъуамæ фæуа йæ кафт раздæр. Лæппуйæн йæ кафт чызгæй раздæр фæуын не ‘мбæлы.
5. Лæппу кафт хъуамæ æххæст кæна йæ къахфындзтыл. Лæппуйæн цыр дæмæ рог фæздæхтытæ сæххæст кæнын не ‘мбæлы.

6. Кафт æххæстгонд хъуамæ æрцæуа ирон фæндыры цагъдмæ.

Фиппанаг:

Кæд æмæ ирон фæндыр нæ уа, уæд ахам растæджды гæнæн ис æмæ кафт æххæстгонд æрцæуа аккордеон кæннод та роялы цагъдмæ.

Кафт хъуамæ æххæстгонд æрцæуа къахфындзтыл, фæлæ гæнæн ис æмæ стæм рæтты лæппу йæ къахы æлгътыл дæр сæххæст кæна искацы шад кæна змæлд.

ЦÆНГТЫ УАВÆРТÆ «ÆНÆНҚЪУЫСГÆ ҚАФТЫ»

Лæппуы цæнгты уавæртæ.

1-аг уавæр

Галиу къух хъамайы фистоныл, рахиз къух сины сæр.

Æххæст кæнын хъæуы:

Галиу къухæй ныххæцын хъæуы хъамайыл, фистоны дæллаг хай æмæ кæрддзæмы уæллаг хай бацахсгæйæ. Рахиз къух сины сæр æвæрд, армы тъæпæн æттæмæ здæхт, къухы æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд, цухъхъайы дыстæ дæлæмæ уагъд. (Кæс 62 нывмæ).

2-аг уавæр

Рахиз цонг таст риуы раз, галиу æмрастæй фæрсырдаæм.

Æххæст кæнын хъæуы:

Рахиз цонджы рæмбынкъæдзы фæтасын кæнгæйæ, къух æвæрд гуыры размæ, дæрддзæф гуырæй, цонджы хъул дæлæмæ таст. Галиу цонг æмрастæй кæнын хъæуы фæрсырдаæм, уæхсчы æмвæз. Цонджы хъул дæлæмæ таст, цухъхъайы дыстæ уагъд. Æнгуылдзтæ æмбырд тымбыл къухы. (Кæс 63 нывмæ).

3-аг уавæр

Дыууæ цонджы дæр æмрастæй фæрстырдаæм.

Æххæст кæнын хъæуы:

Дыууæ цонджы дæр, рæмбынкъæдзы æмрастæй, сисын хъæуы фæрстырдаæм комкоммæ уæхсчыты мвæзæй дæлдæр. Æнгуылдзтæ æмбырд тымбыл къухы. Дыууæ цонджы хъулы дæр дæлæмæ таст. (Кæс 64 нывмæ).

Ныв 62

Ныв 63.

Ныв 64.

4-ամ սւաթ

Րախիզ զոնց ռամբինկաճէզի տաճայի հոյճ սարմա, ցալիս սարաճայի ֆարսըրճոմ կոնճ.

Ճիւղիւստ կաննի հաճուի: ռախիզ զոնց, ռամբինկաճէզի ճիւսլ ֆաճասն կանցայիս, սիսն հաճուի սաճաճաճ, կիւղի սարի սոկոմկոմաճ.

Галиу цонг рэмбынкъэдзы æмрастæй акæнын хъæуы галиу фарырдæм уæхсчыты æмвæзы уонг. Цонджы хъул дæләмæ таст. Цухъхъайы дыстæ уагъд.

ЧЫЗДЖЫТЫ ЦЕНГТЫ УАВÆРТÆ

1-аг уавæр

Рахиз цонг æмрастæй фæрсырдæм конд, галиу рэмбынкъэдзы тастæй риуы размæ.

Æххæст кæнын хъæуы:

Рахиз цонг рэмбынкъэдзы æмрастæй акæнын хъæуы рахизырæм уæхсчыты æмвæзæй дæлдæр. Цонджы хъул дæләмæ таст. Галиу цонг

Ныв 65.

рэмбынкъэдзы тастæй гуыры размæ æвæрд, уæхсчыты æмвæзæй дæлдæр, гуырæй дæрдзæф. Цонджы хъул дæләмæ таст. (Кæс 65 нывмæ).

2-аг уавæр

Рахиз цонг чысыл тастæй рэмбынкъэдзы, галиу цонг рэмбынкъэдзы тастæй гуыры раз.

Æххæст кæнын хъæуы:

Рахиз цонг чысыл, рэмбынкъэдзы фæтасын кæнгæйæ, сисын хъæуы уæлæмæ, фæрсырдæм, æнгуылдзтæ æмраст. Къух роны æмвæзы уонг.

Ныв 66.

рахиз фарсырдэм уэхсчты амвэзы уонг. Цонджы хьул чысыл дэлэмэ таст. Галиу цонг рэмбынкьэдзы тастэй риуы раз уэхсчты амвэзы уонг. Цонджы хьул чысыл дэлэмэ таст.

Армы тьапен дэлэрдэм
здэхт. Галиу цонг гуыры
раз рэмбынкьэдзы тастэй,
гуырай дэрдзэф. Кьух роны
амвэзы уонг. Дьууэ цонджы
хьулы дэр дэлэмэ таст.
(Кэс 66 нывмэ).

3-аг уавэр

Рахиз цонг амрастэй
фэрсырдем конд, галиу цонг
рэмбынкьэдзы тастэй ри-
уы раз.

Аххэст кэны
хъауы

Рахиз цонг рэмбынкьэ-
дзы амрастэй сисын хъауы

КАФТЫ РАВЕРД

Райдайэны уавэр:

Кафэг лэпну лэууы рахиз фэстаг кьулисы.

Кафэг чызг лэууы галиу фэстаг кьулисы.

Музыкалон бацэуэн 8 такты.

Фэстаг дьууэ тактмэ лэпну амэ чызг рацэуынц сарибар кьах-
дзэфтэй рахиз амэ галиу кьулистэй. Сэ цэнгтэ сарибарэй уагьд.

Аххэстгонд цэуы музыкэйны фыццаг хай.

4 такты. Лэпну аххэст кэны йэ мидбынаты 3-аг эмэлд, рахиз кьа-
хэй рахизырдэм райдайгэйэ. Чызг йэ бынаты лэууы галиу кьулисы
фарсмэ. Чысыл йэ 'ргом размэ, йэ цэнгтэ сарибарэй уагьд. (Кэс 67
нывмэ).

12 такты. Лэпну рараст вэйны чызджы 'рдэм 2-аг эмэлд аххэст
кэнгэйэ. Йэ цэнгтэ 2-аг цэнгты уавэры. Чызг баззайы йэ бынаты.
(Кэс 68 нывмэ).

8 такты. Лэпну сындаггай, йэ цэнгтэ уадзгэйэ, райдайэны уавэр-
мэ, рацэуы фэстэмэ 8-эм эмэлд аххэст кэнгэйэ. Йэ цэстангас да-
ры чызгмэ. Тактты кэрон йэ сэрэй ныллэггомау агувы чызгэн. Цэнг-
тэ райдайэны уавэры. Чызг баззайы йэ бынаты. (Кэс 69 нывмэ).

4 такты. Чызг рараст вэйны сценэйны зылды сахаты фатэджы цы-
ды ныхмэ 3-аг эмэлд аххэст кэнгэйэ. Лэпну баззайы йэ бынаты,
йэ 'нгас дары чызгмэ. (Кэс 70 нывмэ).

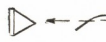
8 такты. Чызг рацэуы дэрддэр сценэйи зылды сахаты фатэджы цыды ныхмэ, 3-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ. Лэппу рараст вэйиы сценэйиэ галиу астэууккаг кьулисы фарсмэ, чызг та рахиз кьулисы фарсмэ. (Кэс 71 нывмэ).

Ныв 67.

Ныв 68.

Ныв 69.

8 такты. Чызг эмэ лэппу разилың сэ бынатты сценэйи астэуумэ, 1-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ, рараст вэйиың кэрэдзимэ. (Кэс 72 нывмэ).

4 такты. Кафэг чызг эмэ лэппу, 8-эм змэлд эххэст кэнгэйиэ, рацэуың сэ раздэры бынаттэй. (Кэс 73 нывмэ).

4 такты. Кафэг чызг эмэ лэппу эххэст кэнгэйиэ сэ бынатты цышарэм змэлд, рахиз кьахэй, рахизырдем райдайгэйиэ.

8 такты. Кафэг чызг эмэ лэппу, 5-эм змэлд эххэст кэнгэйиэ, рараст вэйиың сценэйи раззаг пьланмэ комкоммэ. (Кэс 74 нывмэ).

8 такты. Кафэг лэппу, 2-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ, рараст вэйиы галиу кьулисты 'рдэм, йэ цэнгтэ эртыккаг цэнгты уавэры. Кафэг чызг, 1-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ, рараст вэйиы сценэйи раззаг пьланыл, лэппуиы рэзты ахизгэйиэ, сценэйи галиу раззаг кьуыммэ. Йэ цэнгтэ дыккаг цэнгты уавэры. (Кэс 75 нывмэ).

Ныв 70.

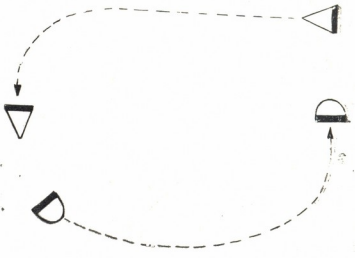
4 такты. Лэппу араст вэйиы сценэйи астэуумэ 2-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ, йэ цэнгтэ 3-аг цэнгты уавэры. Кафэг чызг эххэст нэ бахэццэ вэйиы сценэйи рахиз кьуыммэ, афтэмэй разилы галиуэй рахизырдем эмэ, фыццаг змэлд эххэст кэнгэйиэ, рараст вэйиы сценэйиэ галиу фарсырдэм, раззаг пьланыл. Йэ цэнгтэ фыццаг цэнгты уавэры. (Кэс 76 нывмэ).

4 такты. Кафэг лэппу, 3-аг змэлд эххэст кэнгэйиэ, рацэуы сценэйи астэуумэ, цэнгтэ фыццаг цэнгты уавэры. Чызг, галиуэй рахи-

չրժամ րազլղայի, լաշումա
աըղմայ լաւղայի, արաշ
ւայիյ իա ֆաճլ 1-աղ ջաճլ
ախաշ կաղղայի. իա ճաղղ-
տա 2-աղ ճաղղտյ աւաըրյ.
Լաշո իա 'ղաշ ճարյ ճիշղ-
ա. ճիշղ ճիշղ աըղլ
կոճա իա թար րաղիշ աախա-
ա. (Կաշ 77 իււաա).

4 տակտ. Կաֆաղ ճիշղ,
8-աա ջաճլ ախաշ կաղղ-
իա, ֆաշաաա րաճաւյ զաղո
կլաղղաշրժա. Լաշո, 8-աա
ջաճլ ախաշ կաղղայի, ֆաշ-
աաա րաճաւյ րաղիշ կլաղղ-
աշրժա. Տա ճաղղտա ջաղճաղ-
ղայ աւաճիւղ ճաղղաա. (Կաշ
78 իււաա).

Ոււ 71.

Ոււ 72.

Ոււ 73.

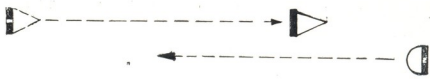
Ոււ 74.

4 տակտ. Կաֆաղ ճիշղ աաա
լաշո րազլղաղ, ա 'րղաղղա
աաաղիւ ջաղճա աաղա ֆաղ-
ճի ճիճա իաաաա աաա արաշ
ւայիւղղ, 1-աղ ջաճլ ախաշ
կաղղայի.

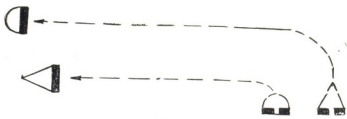
8 տակտ. Կաֆաղ լաշո
ախաշ կաղղ 6-աա ջաճլ
աաաղիւ. Կաֆաղ ճիշղ ախաշ
կաղղ զաղո ֆարաըրժա 5-աա
ջաճլ.

8 տակտ. Կաֆաղ ճիշղ աաա
լաշո ախաշ կաղղաղ 1-աղ
ջաճլ.

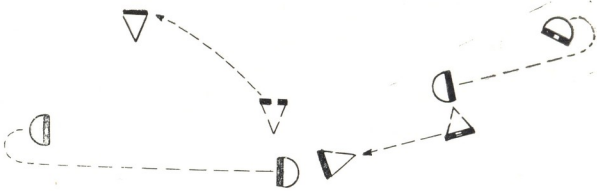
4 տակտ. Կաֆաղ ճիշղ աաա լաշո
ախաշ կաղղաղ 7-աա ջաճլ,
աաղա ֆաղճի ճիճա իաաա ճաղղ-
ղայի, լաշոյի ճաղղտա 4-աա ճաղղ-
տա աաաղիւ. ճիճա ճաղղտա 3-աղ
ճաղղտա աաաղիւ.

Ныв 75.

Ныв 76.

Ныв 77.

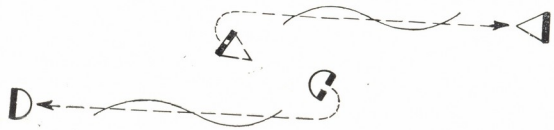
Ныв 78.

12 такты. Բիցագ ԴԿԱՅՏ ԿԱԿՄԵ 7-ՅՄ ՅՄԵԼԸ ԵՒՒՅԵՍ ԿՅՆԳՅԱՅ, ԿԱԲՅԵԳ ԿՅՅԵԳ ՅՄԵ ԼՅՍՍՍ ՐԱԿԻԼՅԻՆԸ ՏՅ ԲԻՆՅԵՏՏԻ ՏԵՆՅԱՅԻՆ ՅԿԼԸՆ ԻՆՆՅՐԸՄ ՏԵ ԴՐՈՄ ՐԱԿԻԼԳՅԱՅ, ՕՄԱ ՏԱՅԱՏԻ ՓԱՏԵԸԵԿԻ ԿՅԸՄԵ ԴՅՏԵՂ. ԼՅՍՍՍ ՐԱԿԻԼԻ ՐԱՒԻՅՅԱՅ ԴԱԿԻՍՅՐԸՄ, ԻՅ ԿՅՆԳՏԵ 4-ՅՄ ԿՅՆԳՏԻ ՍԱՅՐ ԱՅՎԳՅԱՅ ԻՆՆՅՐԸՄ (ՐԱՒԻՅ ԿՈՆԵ ԱՅՐԱՏ, ԴԱԿԻՍ ԿԱՏ ՐՅՄԲԻՆԿՅԵԸՅ). ԿՅՅԵԳ ՐԱԿԻԼԻ ԴԱԿԻՍՅՐԸՄ, ԻՅ ԿՅՆԳՏԻ ՍԱՅՐ ԻՆՆՅՐԸՄ ԱՅՎԳՅԱՅ. ԴԱԿԻՍ ԱՅՐԱՏՅԱՅ, ՐԱՒԻՅ ԿՈՆԵ ԿԱՏ ՐՅՄԲԻՆԿՅԵԸՅ. ԿՅՅԵԳ ՅՄԵ ԼՅՍՍՍ ԵՒՒՅԵՍ ԿՅՆԻՆԸ 7-ՅՄ ՅՄԵԼԸ ՏԵՆՅԱՅԻՆ ՅԿԼԸՆ ՏԱՅԱՏԻ ՓԱՏԵԸԵԿԻ ԿՅԸՄԵ ԴՅՏԵՂ ՇՅՍԳՅԱՅ.

8 такты. Կաբյեգ ԿՅՅԵԳ ՅՄԵ ԼՅՍՍՍ ԵՒՒՅԵՍ ԿՅՆԻՆԸ 7-ՅՄ ՅՄԵԼԸ, ՏԵ ԿՅՆԳՏԻ ՍԱՅՐ ՆՅ ԱՅՅԻՆԸ.

8 такты. Բիցագ ԴԿԱՅՏ ԿԱԿՄԵ ԿԱԲՅԵԳ ԿՅՅԵԳ ՅՄԵ ԼՅՍՍՍ, 7-ՅՄ ՅՄԵԼԸ ԵՒՒՅԵՍ ԿՅՆԳՅԱՅ, ՐԱԿԻԼՅԻՆԸ ՏՅ ԲԻՆՅԵՏՏԻ, ԼՅՍՍՍ, ԴԱԿԻՍՅՐԸՄ ՐԱՒԻՅՅԱՅ ԿՅՅԵԳ ՐԱԿԻԼԳՅԱՅ, ԻՅ ԿՅՆԳՏԻ 4-ՅՄ ՍԱՅՐ ԻՆՆՅՐԸՄ ԱՅՎԳՅԱՅ, ԿՅՅԵԳ ՐԱՒԻՅՅԱՅ ԴԱԿԻՍՅՐԸՄ ՐԱԿԻԼԳՅԱՅ, ԻՅ ԿՅՆԳՏԻ ՍԱՅՐ ԻՆՆՅՐԸՄ ԱՅՎԳՅԱՅ. ԸՐԸԸՐ ԵՒՒՅԵՍ ԿՅՆԻՆԸ 7-ՅՄ ՅՄԵԼԸ, ՏԵՆՅԱՅԻՆ ՅԿԼԸՆ ՏԱՅԱՏԻ ՓԱՏԵԸԵԿԻ ԿՅԸՄ ԵՒՒՅԵՍ ՇՅՍԳՅԱՅ.

8 такты. Чызг арьсндэг кэны йæ цыд 7-æм змæлд æххæст кæнгæйæ. Лæнпу цырддæр, ома стырдæр къахдзæфтæ аразгæйæ, ацæуы сахаты фатæджы цыды ныхмæ. Сценæйæ рахиз къулисты цур лæнпу баййафы чызджы æмæ кафы йæ фарсмæ, дæрддзæф лæугæйæ, 7-æм змæлд æххæст кæнгæйæ, йæ галиу фарсырдыгæй лæугæйæ. Лæнпуйы цæнгтæ 5-æм цæнгты уавæры, чызджы цæнгтæ та 3-аг цæнгтæ уавæры. Кафгæ бацæуынц сценæйы фæстаг пъланы астаумæ. (Кæс 79 нывмæ).

Ныв 79.

8 такты. Кафæг чызг æмæ лæнпу 7-æм змæлд æххæст кæнгæйæ, рараст вæййынц сценæйы раззаг пъланмæ сценæйы астауты, Лæнпу, чызгæн йæ галиу фарсырдыгæй лæугæйæ, йæ цæнгтæ 5-æм цæнгты уавæры, чызджы цæнгтæ 3-аг цæнгты уавæры. Сценæйы раззаг пъланыл фæвæййынц сæ каф. (Кæс 80 нывмæ).

„ЕНÆНКЪУЫСГÆ КАФТЫ“ ЗМÆЛДТЫТЫ СФЫСТ

1-аг змæлд

„Сæйраг цыд къахфындзтыл“

Райда йæн уавæр:

Лæууæм 6-æм къæхты позицийы нæ къахфындзтыл.

Ахуыры рæстæджы цæнгтæ синты сæр, кæннод та сæрибарæй уагъд.

Музыкалон бæрц 44.

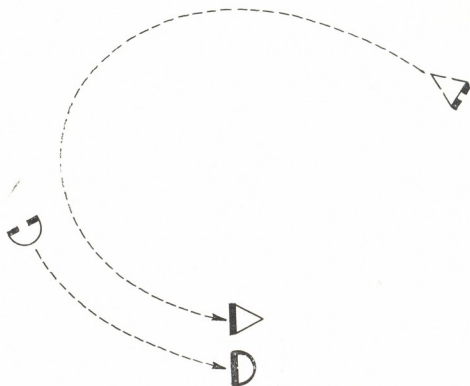
Æххæст кæнын хъæуы:

„Ну“—саразын хъæуы рахиз къахфындзыл размæ чысыл къахдзæф æрдæг фæды ‘мбæрц дæрддзæг галиу къахы фындзæй. Къæхтæ уæрджи-ты сты æмраст.

„Дыууæ“—саразын хъæуы галиу къахфындзыл размæ чысыл къахдзæф, æрдæг фæдымбæрц дæрддзæг рахиз къахы фындзæй.

„Ертæ“—нымад „ну“ куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“—галиу къахы фындзыл саразын хъæуы чысыл къахдзæф размæ, рахиз къахы фæстæ æрывæргæйæ. Дыккаг такты нымад „ну“-мæ

Նյւ 80.

աճախձաֆ կանն իաւս կախայ, ֆիւցագ տակտ նիւմա՞ «նս»-մա՞ կսնձ ախաեստ կանն, աֆտա՞ ճարձար ճար ֆիւցագ տակտա՞ ճաւա՞.

1-ագ ձաւձ ախաեստ կանն իաւս կախա՞ ճաւա՞. (Կաւ 81 նիւմա՞).

2-ագ ձաւձ

«Փարսա՞ ճիւձ կախֆիւնձիւլ» ախաեստ կանն իաւս, 6-աւ ձաւձ «Մոնա՞ կաֆտ» կսնձ ախաեստ կանն, սնա՞ ճաւա՞.

3-ագ ձաւձ

«Բնատ ճրիւլ կախֆիւնձիւլ»

Րաձա՞ ճիւձ սաւա՞ր:

Ճաւսա՞ 6-աւ կախտ թոզիւլ նա՞ կախֆիւնձիւլ. Ճաւտա՞ ֆիւցագ ճաւտ սաւա՞ր. ձաւձ ախաեստ ճաւս ճաւսա՞ տակտա՞.

1-ագ տակտ

Մսզկալոն ճարձ 4|4.

Ախաեստ կանն իաւս:

1

2

3

4

Ныв 81.

„Иу“—рахизырдем фэрсмэ саразын хъауы чысыл къахдзæф рахиз къахæй, гуыр мидбынаты чысыл разилгæйæ.

„Дыууæ“—галиу къахы фындзыл бакъахдзæф кæнын хъауы рахиз къахы фæстæмæ.

„Æртæ“—„иу“-мæ кувд æххæст кæнæм, афтæ. Гуыр чысыл азины мидбынаты рахизырдем.

„Цыппар“ — „дыууә“-мә куыд аххәст кәнәм, афтә.

Дыккаг такты дәр сәххәст кәннн хъәуы фыццаг тактмә гәстә әрмәст „цыппар“ нымадмә гәсгә, саразын хъәуы паузә.

Дарддәр 3-аг тактмә „иу“-нымадмә змәлд райдайын хъәуы галиу къахәй галиуырләм, (гуыр мидбынат разилгәйә), фыццаг такты нымад „иу“-мә куыд аххәст кәнәм рахиз къахәй, афтә. Дарддәр 1-аг әмә 2-аг тактмә гәсгә.

„Бынаты әрзылд“ аххәст кәнгәйә, аххәст кәннн хъәуы хәрз чысыл къахдзәфтә мидбынаты, гуыр зылды 1/4 хай алы 2 тактмә рахиз әмә галиуырләм әрбазилгәйә. Змәлд аххәст кәнгәйә, хъус дарын хъәуы уымә, цәмәй гуыр ма дзойтә кәна әмә ма кәна схъиугә.

4-әм змәлд

„Бынаты цыд“

Райдайән уавәр:

Ләууәм ахсәзәм къахты позицийы къахфындзтыл. Цәнгтә ахуы-рәстәдҗы синты сәр, кәннәд та сәрибарәй уагъд.

Аххәстгонд цәуы 2 тактмә.

Музыкалон бәрц 4/4.

1-аг такт

Аххәст кәннн хъәуы:

„Иу“ — саразын хъәуы размә чысыл къахдзәф рахиз къахы фындзыл әрдәг фады әмбәрц галиу къахы фындзәй.

„Дыууә“ — саразын хъәуы размә галиу къахы фындзыл әрдәг фады әмбәрц рахиз къахы фындзәй.

„Әртә“ — рахиз къах хәрз чысыл байсын хъәуы размә къахфындзыл, галиу къах йә фәстә баззайы.

„Цыппар“ — ракъахдзәф кәннн хъәуы галиу къахәй фәстәмә къахфындзтыл иу фады ‘мбәрц рахиз къахы фындзәй.

2-аг такт

„Иу“ — ракъахдзәф кәннн хъәуы фәстәмә рахиз къахәй къахфындзыл әрдәг фады ‘мбәрц галиу къахы фындзәй.

„Дыууә“ — ракъахдзәф кәннн хъәуы фәстәмә галиу къахәй къахфындзыл әрдәг фады ‘мбәрц рахиз къахы фындзәй.

„Әртә“ — ракъахдзәф кәннн хъәуы фәстәмә рахиз къахәй къахфындзыл, галиу къахы фаремә әрәвәргәйә. Дыууә къахы фындз дәр иу хахыл.

„Цыппар“ — саразын хъәуы хәрз чысыл къахдзәф галиу къахәй размә къахфындзыл.

„Ертыккаг тактмæ нымæд „иу“-мæ саразын хъæуы чысыл къахдзæф размæ рахиз къахæй, дыккаг такты нымæд „иу“-ы куд æххæст кæнæм, афтæ, дарддæр æххæст кæнын хъæуы фыццаг дыууæ тактмæ гæсгæ.

„Бынаты цыд“ чызджытæн æххæст кæнгæ у къахы æлгытыл лæугæйæ.

5-æм змæлд

„Бынаты цыд“—фæрсырæм цæугæйæ æххæст кæнын хъæуы къахфындзтыл „Хонгæ“ кафты 8-æм змæлдмæ гæсгæ. Чызджытæн æххæстгонд цæуы къахы æлгытыл.

6-æм змæлд

„Æрлæугæ цыд“
Райдайæн уавæр:

Лæууæм æхсæзæм къæхты позициий къахфындзтыл. Цæнгтæ 1-аг цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрц 4/4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“—рахиз къах æрæвæрын хъæуы, фæстæмæ акъахдзæф кæнгæйæ, къахы æлгыыл „иу“фæды æмбæрц галиу къахы фындзæй. Галиу къах фæтасы чысыл уæраджы, рахиз къах æмраст.

„Дыууæ“—æрбавæрын хъæуы рахиз къахфындзæм галиу къахы фарсмæ йæ раздæры уавæры.

„Ертæ“—акъахдзæф кæнын хъæуы фæстæмæ галиу къахæй, къахы æлгыыл æрæвæргæйæ, „Иу“-мæ рахиз къахæй куд æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“—„дыууæ“-мæ рахиз къахæй куд æххæст кæнæм, афтæ галиу къахæй.

Дыккаг такт æххæстгонд цæуы фыццаг тактмæ гæсгæ.

7-æм змæлд

„Сиргæ къахфындзтыл“

Лæууæм æхсæзæм къæхты позициий къахфындзтыл. Цæнгтæ ахуыры рæстæджы синты сæр.

Музыкалон бæрц 2/4.

Æххæст кæнын хъæуы:
Такты агъоммæ

„И“—рахиз къах хæрз чысыл сисын хъæуы гъолæй йæ мидбынаты, къахы фындз чысыл фæстæрдæм акæнгæйæ. Галиу къах æмраст, рахиз чысыл фæтасы уæраджы.

„Иу“ — уәлийә дәләмә, әрцәвәгау, саразын хъәуы чысыл къах-дзәф размә рахиз къахы фындзәл әрдәг фады ‘мбәрц галиу къахы фындзәй.

„И“ — саразын хъәуы размә чысыл къахдзәф галиу къахфындзәй әрдәг фады ‘мбәрц рахиз къахы фындзәй.

„Дыууә“ — бырагау фәраздәр хъәуы рахиз къахы фындз галиу къахы фындзә, фәлә йә фәстә азайы.

„И“ — такты агъоммә куйд әххәст кәнәм, афтә галиу къахәй Дыккаг такты нымәд „иу“-мә саразын хъәуы чысыл къахдзәф, галиу къахәй фыццаг такты нымәд „иу“-мә куйд әххәст кәнәм ра-хиз къахәй, афтә.

Дардәр дәр әххәст кәнәм фыццаг такты нымәдмә гәсгә „и“-мә рахиз къахәй, „дыууә“-мә галиу къахәй әмә та фәлхатт кәнәм фыццаг такт.

„Сиргә цыд къахфындзтыл“ чызджытәен әххәст кәнән хъәуы къахы әлгътыл.

8-әм змәлд

„Фәстәмәщыд къахфындзтыл“

„Фәстәмәщыд къахфындзтыл“ әххәст кәнән хъәуы „Хонгә каф-ты“ 3-аг змәлдмә гәсгә, ләшпу әххәст кәнә змәлд къахфындзтыл, чызг та къахы әлгътыл.

ЧЫЗГ АМӘ ЛӘШПУНЫ ЦӘНГТЫ ЗМӘЛД

Ләшпуйы цәнгты змәлдтытә

Ләшпуйы цәнгты змәлд фыццаг къахты змәлдмә.

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд. Ләшпуйыдзтә тымбыл къухы әмбырд. Армы тәәпәнә фәстәрдәм здәхт. Цухъхъайы дыстә сты уагъд.

Музыкалон бәрц 4/4.

Әххәст кәнән хъәуы:

Фыццаг тактмә „иу“ — „дыууә“ — „әртә“ әмә „цыппар“ нымәдмә га-лиу цонг рәмбынкъәдзы фәтасын кәйгәйә, сисын хъәуы размә ком-коммә астәуы әмвәзы уонг. Армы тәәпән дәләмә здәхт. Рәмбын-къәдз гуырыл нә ныдзәвы, фәлә у чысыл дәррдзәф.

„Дыккаг такты нымәд „иу“, „дыууә“, „әртә“ әмә „цыппар“-мә га-лиу цонг ауадзын хъәуы йә райдайән уавәрмә, әмрәстәджи рахиз цонг сисын хъәуы уәләмә фыццаг тактмә галиу цонгәй куйд архайәм, афтә.

Цѣнгты аивд „цѣнгтѣ уагъды“ уавѣрѣй 5-ѣм цѣнгты уавѣр-
мѣ.

Райдайѣн уавѣр:

Цѣнгтѣ сѣрибарѣй уагъд. Ёнгуылдзтѣ ѣмбырд, тымбыл къухы. Ар-
мы тъѣпантѣ фѣстѣмѣ здѣхт. Цухъхъѣйи дыстѣ уагъд.

Музыкалон бѣрц 4|4.

„Цу“ ѣмѣ „дыууѣ“ — дыууѣ цонджи дѣр ѣмрастѣй сисын хъѣуы
фѣрстырдѣм комкомѣ уѣхсчыты ѣмвѣзы уонг. Армы тъѣпантѣ дѣлѣ-
рдѣм разилын хъѣуы.

„Дыууѣ“ ѣмѣ „ѣртѣ“ — рахиз цонг рѣмбынкъѣдзы фѣтасын кѣнгтѣйѣ,
ѣрѣвѣрын хъѣуы риуы раз, галиу ѣмрастѣй базѣйи уѣхсчыты ‘мвѣз.
Дыууѣ къухы хъѣуы дѣр фѣтасын хъѣуы.

ЦѢНГТЫ ЗМѢЛД 3-АГ КЪ.ЕХТЫ ЦЫДМѢ

Цѣнгты змѣлд ѣртыккаг къѣхты змѣлдмѣ сѣххѣст кѣнын хъѣуы,
1-аг къѣхты змѣлдмѣ кунд ѣххѣст кѣнѣм, афтѣ. Рахиз къѣхтѣй рай-
дайтѣйѣ, райдайын хъѣуы галиу цонгтѣй, фѣстѣмѣ рацѣугтѣйѣ, галиу
цонг ауадзын хъѣуы йѣ райдайѣн уавѣрмѣ ѣмѣ ѣмрастѣдджи сисын
хъѣуы рахиз цонг дыккаг тактмѣ.

Афтѣ ма ѣххѣст кѣнын хъѣуы цѣнгты змѣлд 5-ѣм къѣхты змѣлдмѣ
дѣр, ѣмѣ 8-ѣм къѣхты змѣлд — „фѣстѣмѣцыд къѣхфындзтыл“ — мѣ дѣр.

ЦѢНГТЫ ЗМѢЛД 7-ѢМ КЪ.ЕХТЫ ЗМѢЛДМѢ

Райдайѣн уавѣр:

Цѣнгтѣ сѣрибарѣй уагъд. Ёнгуылдзтѣ ѣмбырд тымбыл къухы. Армы
тъѣпантѣ фѣстѣмѣ здѣхт.

Музыкалон бѣрц 2|4.

Фыццаг 2 такты нымадмѣ цѣнгты фѣрстырдѣмты ѣмрастѣй сисын
хъѣуы уѣхсчыты ѣмвѣзы уонг, дыккаг 2 такты нымадмѣ цѣнгтѣ сѣ-
вѣрын хъѣуы 4-ѣм цѣнгты уавѣры. Ахѣм уавѣры базѣйынц цѣнгтѣ
кафгѣ-кафын. Аивд та ѣрцѣуынц 2 тактмѣ. Галиу цонгыл комкомѣ
схѣцын хъѣуы уѣлѣмѣ, худы сѣрмѣ. Рахиз цонг рарѣст кѣнын хъѣуы
уѣхсчы ѣмвѣзмѣ.

ЧЫЗДЖЫТЫ ЦѢНГТЫ ЗМѢЛД

Чызджыты цѣнгты змѣлд 1-аг къѣхты змѣлдмѣ.

Райдайѣн уавѣр:

Цѣнгтѣ сѣрибарѣй уагъд. Ёнгуылдзтѣ сты ѣмраст. Армы тъѣ-
пантѣ мѣдѣмѣ здѣхт. Къухы чызыт цѣцѣр сгы гуѣрѣй.

Музыкалон бѣрц 4|4.

Ёххѣст кѣнын хъѣуы:

Ֆիլցագ տակты нымал „иу“, „дыууә“, „әртә“ әмә „цыппар“-мә сисын хъәуы галиу цонг уәләмә галиуырдем (къух роны ‘мвәзы уонг). Цонджы хъул фәтасын хъәуы дәләмә, армы тъәпәен дәләмә здәхт. Рәмбынкъәдз гуырыл нә нызавы. Дыккаг тактмә галиу цонг ауадзын хъәуы йә райдайән уавәрмә, әмрәстәджи сисын хъәуы рахиз цонг, фыццаг тактмә галиу цонгәй куыд архайәм, афтә. Цәнгтәй ма афтә әххәст кәнын хъәуы 2-аг къәхты змәлдмә 5-әм әмә 8-әм къәхты змәлдима дәр.

ЧЫЗДЖЫТЫ ЦӘНГТЫ УАВӘР 7-ӘМ ЗМӘЛД ӘХХӘСТ КӘНГӘЙӘ

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд. Әнгуылдзтә раст. Армы тъәпәнтә химә здәхт. Къухтә чысыл гуырәй дәрддзәф.

Музыкалон бәрц 2/4.

Әххәст кәнын хъәуы:

Фыццаг 2 тактмә цәнгты сисын хъәуы фәрсырдәм уәхсчыты әмвәзы уонг. Армы тъәпәнтә дәләмә здәхт. Дыккаг дыууә тактмә әххәст кәнын хъәуы „цонджы хъулы зылд“. (Кәс „Симд“-ы чызджыты цәнгты фыццаг змәлдмә), цәнгтә сәварын хъәуы 3-аг чызджыты цәнгты уавәры. Галиу цонг тастәй риуы раз, рахиз әмрәстәй фәрсырдәм аконд.

Цәнгтә баззайыңц 3-аг цәнгты уавәры 7-әм змәлд әххәст кәнгәйә. Сә аныны рәстәджи иннәрдем, ома рахиз цонг таст рәмбынкъәдзы, галиу әмрәст, саразын хъәуы „цонджы хъулы зылд“ рахиз цонг рәмбынкәдзы фәтасын гәнгәйә, галиу цонг әттәмә, фәрсырдәм ахәцгәйә, уәхсчыты ‘мвәз.

„ЗИЛГÆ КАФТ“

„Зилгæ“ кæнæ „тымбыл“ кафтæуы ну къай кæнæ фылдæр кафджыты къæйтты нымæцæй.

Зилгæ кафты ирдæй бæрæг кæнынд чызг æмæ лæппуйы кафты дæсныдзинады минуджытæ. „Зилгæ кафт“ ну къайæ кафгæйæ, фыццаг кафтмæ рахизы чызг. Чызджыты ‘хæнæй рахизгæйæ, ракæны лæппуйы кафæн фæзы зылдмæ. Егъау техникон хæсыл нымæд цæуы чызгæн йæ къахæлгътыл кафт, цæмæй ма зына йæ уæрджыты змæлд, цæмæй, цырд кафгæйæ, йæ къахы æлгътыл лæугæйæ, йæ бæрзæнд ма æрныллæг кæна.

Лæппуйы цырддзинад æмæ арæхстдзинад фæлварын сфæндкæнгæйæ йæм куы æрбаввахæ веййы, куы та азылы дардыл, лæппуйы зæрдæйы æнкъарæнтæ æмæ тырнындзинад фæтынгдæр кæнгæйæ. Сиды йæм йæ фæлмæн æмæ аив змæлдтытæй. Лæппу кафгæ-кафын у æнцæд æмæ сæрыстыр, ис æм сахъдзинад æмæ у æвзыгъд. Кафты райдианы лæппу аззайы дæрддзæг чызгæй, цыма йын фылдæр бынат дæтты „стахынæн“, уыйау, стæй, чызгмæ тыргæйæ, лæппу цæрдæг асыры æмæ баввахæ веййы чызгмæ. Лæппуйы кафты бæрæг кæны тырнындзинад æмæ рог змæлд. Кафтмæ кæсгæйæ, фæзыны ахæм тæлмæн, цыма хъæрцызгъæ бæлоны фæсуры. Чызг-бæлон æнцонæй асæррæтт кæны лæппу-хъæрцызгъайы фæреты, аирвæзы, лæппу йын йæ фæндаг куы æрæхгæны, уæд.

«ЗИЛГÆ КАФТЫ» ТРАДИЦИОН УАГÆВÆРДТÆ

1. Кафты хайад исынд лæппуты æмæ чызджыты æмхуызон нымæц.
2. Ну къайæ кафгæйæ, лæппуйæн йæ бон у, æмæ æрлæууа чызгæн йæ кæцыфæнды фарсы ‘рдыгæй дæр.
3. Ну къайæ кафгæйæ, лæппуйæн йæ бон у, æмæ æрæхгæна чызджы фæндаг, йæ цыл ын айвын кæна.
4. Кафджытæн сæ бон у, æмæ араст уой сценæйыл, кумд сахаты фатаджы цыдмæ гæсгæ, афтæ иннæрдæм дæр.
5. Къæйттæй кафгæйæ, лæппу хъуамæ лæууа чызджы галиу фарсы ‘рдыгæй.

6. Լեփսու հյւսմա շիճճի ըզայի մա ֆաւա իւ շափտ.
7. Լափսույաի հուճնադիլ նիմաճ շաւս, շիճճի կուս արիւսիցա կափ-
գա-կափի, իւ շար չիլ կուս անճաւա, կուս իլիլ ֆաւաւա իւ կախիլ.
8. Կափ ախաէստցոնճ հյւսմա աըճաւա ըրոն ֆանճիւրի շաճճմա.

ԿԱՓԺՅԻՏԻ ՇԱՆԳՏԻ ՍԱՎԱԵՐՏԱԸ „ՅԻԼԳԸ ԿԱՓՏԻ“

Լափսու շաճճի սաւաըրտա

1-ագ սաւաըր

Րախիճ շոճ ըմբիկաճճի տաճ, հուճ աըրմա. Գալիս շոճ աըրաճ-
տաի ցալիսուրճաճ կոճ սախաչիտի աըմաւա.

Ախաէստ կանիլի հաւս:

Կաէ „Րոգ կափտ“ 5-աճ շաճճի սաւաըրմա.

2-ագ սաւաըր

Րախիճ շոճ ըմբիկաճճի տաճաի ըիս ըզ, ցալիս շոճ աըրաճ-
տաի ցալիսուրճաճ կոճ սախաչիտի աըմաւա շոճ.

Ախաէստ կանիլի հաւս:

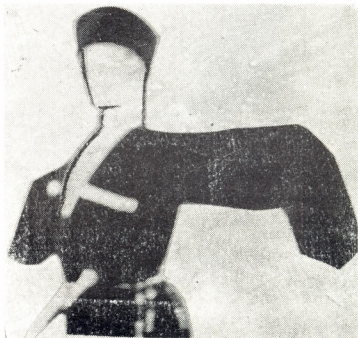
Կաէ „Տիմի“ 4-աճ շաճճի սաւաըրմա.

3-ագ սաւաըր

Րախիճ շոճ ըմբիկաճճի տաճաի ըիս ըզ. ըմբիկաճճի շար-
Յոճ աւաըր.

Ախաէստ կանիլի հաւս:

Ժիսի շոճ ճար ֆաըր-
տիճաճ սաւաւաճ սիցաիլա,
(սախաչիտի ‘մաւաիլ սաւաըր),
րախիճ շոճ ֆաճասիլ կանիլի
հաւս ըմբիկաճճի. Լի-
ցուլճճաճ տիմիլ կախիլ աը-
միճ, ըմբիկաճճի ըրիճի-
րճաճ, սաւաըրճաճ ճաէտ. Կի-
միլ կախիլ ըրիճ ճարմի
աէճ ըզմա. Գալիս շոճ աըր-
աճաի ըրիճիճաճ կոճ
սախաչիտի ‘մաւաիլ սաւաըր.
Ժիսի շոճիլի հիւլի ճար
ճաւաւաճ տաճ. (Կաէ 82 ըի-
մա).

Ուիլ 82.

Ныв 83

4-*ա*մ *ս*աղար

Շանդա ֆայնարձաւ տղձ.

Էքիճէտ կաննի հճաւս:

Դյուսճ շոնձկի ճար ճարձայի ֆայնարձաւ սիսնի հճաւս. Քաիզ շոնգ սաճիչոնի 'մաճայի սաճճար, ցալսս շոնգ տա սաճիչոնի 'մաճայի ճաճճար. Դյուսճ շոնձկի հճաւս ճար ճաճաւա տաճ. Էնցսսլճճտճ ճարձարճ տիմիլ հճաւս.

5-*ա*մ *ս*աղար

Քաիզ կճաւ հճաւայի ֆիստոնիլ, ցալսս տա - կարճճաւայիլ.

Էքիճէտ կաննի հճաւս:

Դյուսճ շոնձկի ճար տաճ ճարձարձկաճճի, ցալսս կճաւայի նիլիճիչոնի հճաւս հճաւայի կարճճաւայիլ, իճ ճտաւսճ ճաճալիճայիճ. Արսս տճալիճ նիճաւաճ ճճաճտ.

Ныв 84

Քաիզ շոնգայի նիլիճիչոնի հճաւս հճաւայի ֆիստոնիլ. Արսս տճալիճ նիճաւաճ ճճաճտ. Սաճիչոնիճ սիլ ճարձաւ. Դյուսճ շոնձկի ճարձարձկաճճի ճար ֆարճտարճաւ ճճաճտ. (Կաճ 83 նիլաւ).

6-*ա*մ *ս*աղար

Լաճսստա կարճճի շանդիլ նիլիճիչոնիլ.

Էքիճէտ կաննի հճաւս:

Լաճստա, սս ճալիլ ճալիճայիճ, սս կալիճճալիճ 'մարճ, ճարճալիճ ճարճճի կարճճի սաճիչոնիլ սճ կճալիճ, արսս տճալիճաւաճ սաճիչոնիլ ճարճաւ. (Կաճ 84 նիլաւ).

ՇՅԶԺՅԻԿԻ ԸՆՆՆԻԿԻ ՄԱՎԵՐԸ

1-ագ մաւեր

Դուսա լոնձի ճեր ճաւաւա
ագճ, աոնճ սի քերտիւրճաւ, շիսլ
քաւտաւա.

Աքքաւտ կաննի քճաւս:

Ըննճա, քերճ շիսլ քաւտաւ
կաննիա, ըմբաքեւճի աոնն
քաւսլ քաւտերճաւ, շիսլ քերտիւր-
ճաւ աքքաւտաւա. Անցուլճաւ շա-
րիբարի, աւրաւ. Արմ տշնաւնտա
միճաւա ճաւք, շիսլ քաւտերճաւ
աճաւքաւա. (Կաւ 83 նիւաւա).

2-ագ մաւեր

Րաիճ լոնձ ըմբնքաւճի տաւաւի
րուսլ ըւ, ցաւսաւրաւաւ ցաւսլւրճաւ
կոնճ, մաւքաւսլ 'մաւաւ.

Աքքաւտ կաննի քճաւս:

Կաւ „Աւննքաւսերա կաւտի“ ճիւ-
կաճ շիւճիքի լոննիքի մաւերաւ.

Նիւ 5

ԿԱՎԻ ԲԱՎԵՐԸ

Կաւտ քիստ ս 6 կաւճի-
քի կաւն, քաւա ցաւն սե
աւաւա շաւքաւտ կաւնի քիւ-
ճաւ կաւճիքի նիւաւա.

Րաւճաւն մաւեր:

Լաւսուտա լաւսուքի կա-
րաւճի քաւճի ըւաւա քաւտա
քաւսլ, շիւճիքիա լաւս-
ուքի կաւճի քաւճի ցաւսլ
քիւճաճ քաւսլ, սա լոննիքի
աւրիբարի ագճ.

Մաւքաւոն խաւսաւն 8 տաքի.

Աքքաւտ լաւսլ մաւքաւն
քիւճաճ քաւ.

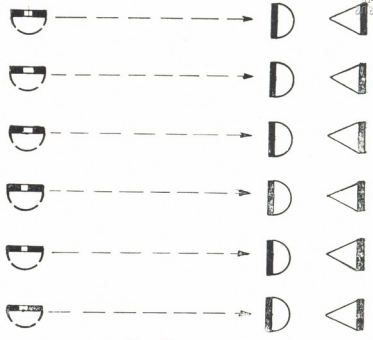
Նիւ 83

16 տաքի. Շիւճիքիա աւա լաւսուտա, 2-ագ լաւաւ աքքաւտ կաննիա,
քաւսուքի նս ըւքիւլ կաւճի քաւճի. Լաւսուտա սոնաւի քաւտա լաւ-
նիւ, սա լոննիքի 2-ագ լոննիքի մաւերաւ.

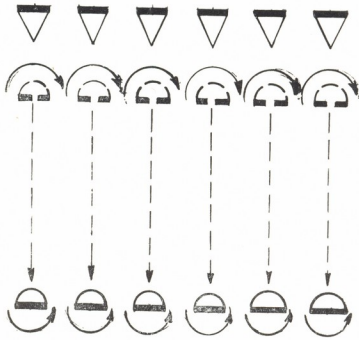
Չызджытә сенайы раззаг пъланыл, сә цәнгтә дәләмә уагъд, чысыл гуырай әддәмә айстәй.

Ләшпутә әрбацауың сенайәиә фәстаг пъланыл иу рәгъыл. Чызджытә сенайы раззаг пъланыл. (Кәс 89 нывмә).

8 такты. Ләшпутә әрләууың иу рәгъыл сә бынәтты, рахизәй галиуырдем разилгәйә әмә әмдзәгъд кәның. Чызджытә иу рәгъыл, галбуәй рахизы-

Ныв 87.

Ныв 88.

рдәм разилгәйә, араст вәйың ләшпуты 'рдәм, 2-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Сә цәнгтә 2-аг цәнгты уавары, (галиу таст, рахиз цәнг әмрастәй, фарсмә ләууәг чызджы фәсчъылдым). (Кәс 87 нывмә).

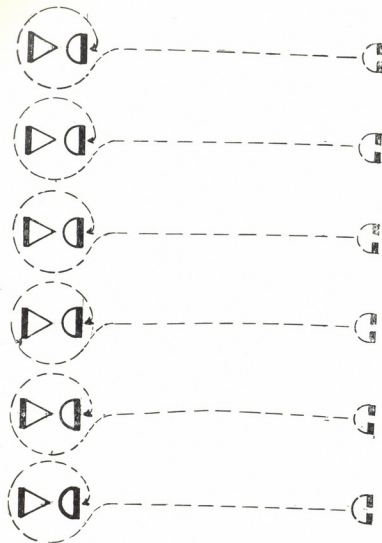
8 такты. Чызджытә, ләшпуты рәгъмә бацәугәйә, сә бынәтты фәзиың 360° мбәрц галиуәй рахизырдем, сә цәнгты 2-аг уавәр иннәрдем аивгәйә, әнә ләләмә уадзгәйә, (рахиз цәнг та гуыры раз), әмә рараст вәйың иу рәгъыл сенайы раззаг пъланмә. Ләшпутә сә бынәтты баззайың. Раззаг пъланмә әрбацәугәйә,

чызджытә әрзильың сә бынәтты рахизәй галиуырдем, сә цәнгты уавәр иннәрдем аивгәйә, уәлийә. (Кәс 88 нывмә).

8 такты. Чызджытә әмә ләшпутә рараст вәйың кәрәдзимә, 1-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Ләшпутәиә сә цәнгтә 1-аг цәнгты уавә-

Ныв 90.

заг галиу кьулис ей диагонали рахиз уэллаг кьуымьрдæм. Чызджытæ, сæ цæнгтæ 1-аг цæнгты уавæры сæвæргæйæ, азиыныц рахизьрдæм, кæрæдзи фæдыл ацæуыныц сценæйы фæстаг рахиз кьуымьей диагоналиыл, сценæйы астау фембæлгæйæ, алы лæппу бахизы чызджи рахиз фæрсты æмæ кафгæ рацæуыныц сценæйы зылды сахаты фатæджи цыды ныхмæ. Такты фæудмæ сценæйыл саразыныц нумиаг уæрæх зылд. Алы лæппу дæр йе 'мгъай чызджи фæстæ. Чызджытæн сæ цæнгтæ 2-аг цæнгты уавæры, (галиу цонг таст), лæппутæн сæ цæнгтæ фыццаг цæнгты уавæры. (Кæс 92 нывмæ).

8 такты. Лæппутæ фыццаг 4 тактмæ галиуьрдæм разилгæйæ, æрбацæуыныц зылды астаумæ 2-аг змæлд æххæст кæнгæйæ. Сæ цæнгтæ 2-аг цæнгты уавæры (галиу таст). Чызджытæ цæуыныц дарддæр, 1-аг змæлд æххæст кæнгæйæ. Дыккаг дыууæ тактмæ лæппутæ галиуьрдæм

2-аг змæлд æххæст кæнгæйæ, сæ цæнгтæ дæлæмæ уагъдæм (Кæс 91 нывмæ).

4 такты. Сценæйы астаумæ бацæу. гæйæ, лæппутæ разилыныц рахизæй галиуьрдæм æмæ рацæуыныц размæ ну рæгъыл, 1-аг змæлд æххæст кæнгæйæ, сæ цæнгтæй 1-аг цæнгты змæлд æххæсткæнгæйæ.

Чызджытæ разилыныц рахизæй галиуьрдæм æмæ ну рæгъыл, 1-аг змæлд æххæст кæнгæйæ, ацæуыныц сценæйы фæстаг пьлаьнърдæм.

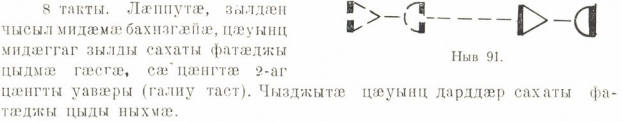
16 такты. Лæппутæ, сæ цæнгтæ дæлæмæ ауадзгæйæ, рараст вæййыныц 1-аг змæлд æххæст кæнгæйæ, кæрæдзи фæдыл сценæйы раз-

разилгәйә, раңәуыңц әмә сә фәстә цы чызджытә ләууыңц, уыдон фәстә баләууыңц. Иумиәг зыллы сә цәңгтә 1-аг цәңгты уавәры. (Кәс 93 нывмә).

8 такты. Чызджытә 2 тактмә галиуырдем разилгәйә, әрбаңәуыңц зылды астаумә, сә цәңгты уавәр нә аныңц. Ләшпутә дарддәр цәуыңц, сә цәңгтәй 1-аг цәңгты змәлд әххәст кәңгәйә.

Дыккаг дыууә тактмә чызджытә, галиуырдем разилгәйә, әрбаләууыңц нумиәг зылды сә 'мгьай ләшпуты размә. (Кәс 94 нывмә).

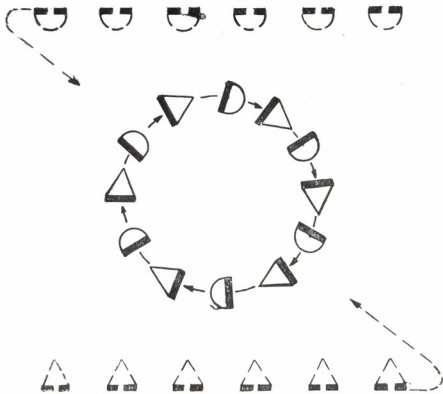
Ныв 91.

Фәстаг такты *фәудмә ләшпутәй алчи дәр бахәңцә вәййы йе 'мгьай чызджы фаремә.

8 такты. Алн кафәг кьайы чызг әмә ләшпу дәр әрзиыңц кәрәдзи алыварс 360° 'мбәрц чысыл зылды сахаты фатәджи цыды ныхмә, 1-аг кьәхты змәлд әххәст кәңгәйә. Ләшпугы цәңгтә 4-әм цәңгты уавәры. Чызджыты цәңгтә 2-аг цәңгты уавәры.

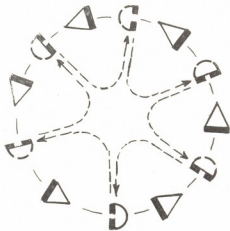
16 такты. Кафәг кьәйттә араст вәййыңц сценәйы зылды кәрәдзи фәдыл сахаты фатәджи цыды ныхмә. Ләшпу ләууы чызджы галиу фарсырдыгәй. Кафәг кьәйттә баңәуыңц сценәйы фәстаг пьланмә. Раззаг кафәг кьай әрбаңәуы сценәйы галиу раззаг кьулисмә, иннә кафәг кьәйттә сә фәдыл бацахсыңц әмхуызон дәрлдзәг. Фәстаг кафәг кьай баңәуы сценәйы раззаг рахиз кьуыммә. Иууылдәр сә 'ргом разылыңц размә. Ләшпутә баләууыңц чызджыты фаремә, иууылдәр әрләууыңц нумиәг рәгьы, сценәйы фылдәр хай тымбыләджи бацахгәйә.

8 такты. Фыццаг рахиз әмә галиу кьулистәй раңәуыңц дыууә солисты әмә, 12-әм змәлд әххәст кәңгәйә, араст вәййыңц: рахиз кьулистәй раңәуәг ләшпу раңәуы сценәйы раззаг пьланыл, галиу кьулисты фәреты баңәуы сценәйы астауккаг пьланы астаумә. Галиу

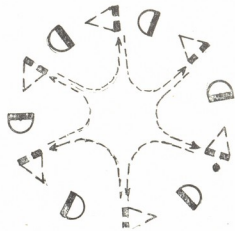

Ныв 92.

Կլուկէտէյ ռաճաւաբ լափսս աճաւս ին նիւա ռաիւս կլուկէս ֆաբստ սցաճայն աճաւսկաբ քլանս աճաւսա ին 'մկաֆաբ լափսսայն ֆաբսա. Իննաթա աւմճաբգճ կաբսսն. (Կաբ 95 նիւա).

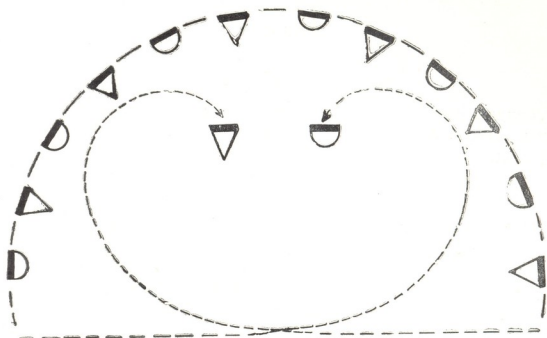
Ныв 93.

Ныв 94.

16 տակտ. Տցաճայն աճաւս ֆեմբալտայն, 1-աբ Յաւմլ ախաեստաբնգա-
իւս, սա լաբնգա 2-աբ լաբնգս աւաբս.

Տցաճայն ռաճաբ քլանսա ռաճաւսգայն, ֆայնաբրճաւս ազիլսն աւա
տա լաճաւսն սա լաւաթաւս, սցաճայն աճաւսա.

Նկւ 95.

8 տակտ. Տա ցալու կըստաի կարաւձու քախչուտլ նլխաւոնո ամա սա Բուաու կարաւձու ալաաաա Կուուա ԶլԿԿ արկաոնո 12-ամ Զաւձ ախաւստ կաոցաիա.

8 տակտ. Կուուա սուսուտա Կար ախաւստ կաոնո 7-ամ Զաւձ, աաաա Կաւցաիա.

8 տակտ. Կուուա սուսուտա Կար ախաւստ կաոնո 5-ամ Զաւձ, ֆաւսաո Կաուտա ֆաւԿաա սա ցալու աարձաուաի աոաաա արաւաւաոնո.

8 տակտ. Քաուա աւաաաաա կաուսաի աաաաա կաոնո (11-ամ Զաւձ) աարաաաա սուսուտ. Տաաաաա աւաաա արաւաւաուա Կա ու կաաաաաաաաա ամա ախաւստ կաոնո 9-ամ Զաւձ, աաաաա աաւցաիա. Կա Կաոցաա 4-ամ Կաոցաա աաաաա.

8 տակտ. Աարաաաաա սուսուտ ախաւստ կաոնո 7-ամ Զաւձ.

8 տակտ. Աարաաաաա սուսուտ ախաւստ կաոնո 5-ամ Զաւձ.

Կուուա սուսուտա ախաւստ կաոնո 7-ամ Զաւձ. Կաաաա աաաաաաա, աաաա ու կաաաաաաաաա աաաաաաաա, ախաւստ կաոնո 7-ամ Զաւձ. Կաաաաաաա ախաւստ կաոնո 13-ամ Զաւձ.

4 տակտ. Աաաաաաա սա 'աաաա Կար ախաւստ կաոնո 6-ամ Զաւձ.

Կաաաաաաա ախաւստ կաոնո 13-ամ Զաւձ, աաաաաաաաա աաաաաաաաա.

4 տակտ. Աաաաաաա սա 'աաաա Կար ախաւստ կաոնո 10-ամ Զաւձ.

Կաաաաաաա ախաւստ կաոնո 13-ամ Զաւձ. Կաաաաաաա Կաուտա ֆաւԿաաաա սա 'աաաա Կար ֆաաաաաաաաա սա կաաա, սա աաաաաաաաաաա արաւաւաուա. Տա Կաոցաաա աաաաաաաաաաաաաա.

1-аг змæлд

„Сæйраг цыд—сиргæ“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм нæ къахæлгътыл 6-æм къæхты позицийы. Цæнгтæ 1-аг цæнгты уавæры. Ахуыры рæстæджы цæнгтæ синты сæр кæнæ сæрибарæй уагъд.

Музыкалон бæрц 24.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“—саразын хъæуы чысыл къахдзæф размæ рахиз къахæй, зæвæтæй къахы алгъмæ. Галиу къах ахицæн веййы пълзæй. Галиу къах хæрз чысыл фæтасы уæраджы.

„И“—саразын хъæуы галиу къахы алгъыл, размæ бырæгау, чысыл къахдзæф, æрдæг фæды æмбæрц рахиз къахы бырынгæй.

„Дуууæ“—саразын хъæуы чысыл къахдзæф размæ, рахиз къахы алгъыл бырæгау, галиу къахы фаремæ. Дуууæ къахы фындз дæр иу рæгъыл.

„И“—паузæ. (Кæс 96 нывмæ).

Дыккаг такты нымæд „иу“-мæ саразын хъæуы чысыл къахдзæф галиу къахæй размæ, фыццаг такты нымæд „иу“-мæ рахиз къахæй куыд æххæст кæнæм, афтæ. Дарддæр фыццаг æххæстгонд тактмæ гæсгæ.

„Сæйраг цыд—сиргæ“ æмхуызон æххæст кæнын хъæуы лæнпутæн æмæ чызджытæн. Ахуыры рæстæджы гæнæн ис æмæ гуыр кæна схъыугæ, фæлæ фæстагмæ, змæлд бæстон сахуыр кæнгæйæ, архайын хъæуы, цæмæй гуыр ма 'нкъуыса æмæ ма кæна схъыугæ.

2-аг змæлд

„Лыстæг сирд“

„Лыстæг сирд“ æххæст кæнын хъæуы къахы æлгътыл. Æххæст кæнын æй хъæуы афтæ, куыд 1-аг змæлд „сæйраг цыд сиргæ“, æрмæст кæд 1-аг змæлд æххæст кæнгæйæ фыццаг къахдзæф „иу“-мæ саразæм æнæхъæн фæдыл, ома, зæвæт æрывæргæйæ, атулæгау кæнæм къахы алгъмæ, уæд, 2-аг змæлд æххæст кæнгæйæ, фыццаг къахдзæф акæнын хъæуы рахиз къахæй, къахы алгъыл лæугæйæ. Афтæ акъахдзæф кæнын хъæуы галиу къахæй дæр фыццаг такты нымæд „иу“-мæ.

3-аг змæлд

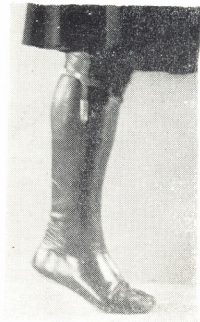
„Фæстæмæ сирд“

Лæууæм нæ къахы æлгътыл æхсæзæм къæхты позицийы. Нæ цæнгтæ 1-аг кæнæ 2-аг цæнгты уавæры. Ахуыры рæстæджы гæнæн ис, æмæ нæ цæнгтæ сæрибарæй ауадзæм, кæнæ къухтæ сæвæрæм синты сæр.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“ – саразын хъæуы чысыл къахдзæф фæстæрдæм рахиз къахы æлгъыл, иу фæды æмбæрц галиу къахы фындзæй.

„И“ – саразын хъæуы галиу къахы æлгъыл

1

2

чысыл къахдзæф фæстæмæ, нъолыл æрбасæрфгæйæ, æрдæг фæды æмбæрц рахиз къахы фындзæй.

„Дыууæ“ – саразын хъæуы рахиз къахы æлгъыл фæстæмæ æрбасæрфгæйæ, чысыл къахдзæф галиу къахы фарæмæ. Дыууæ къахы фындзы дæр иу хаххыл.

Дыккаг такты нымæц „иу“-мæ акъахдзæф кæнын хъæуы галиу къахæй фæстæмæ, фыццаг такты нымæд „иу“-мæ рахиз къахæй куыд æххæст кæнæм, афтæ. Дардæр фыццаг тактмæ гæсгæ.

3

4

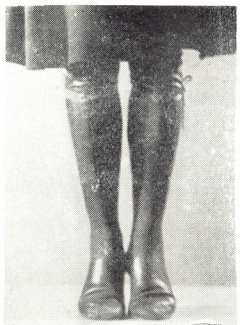
Ныв 96.

4-æм змæлд

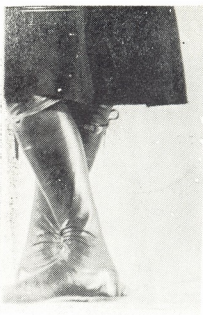
„Хæсгард“ кæнæ „Дзуарæвæрд“

Райдайæн уавæр:

Лæууæм нæ къахы æлгътыл 6-æм къæхты позицийы. Ахуыры рæстæджы къухтæ синты сæрмæ.

1

2

3

4

Ныв 97.

Музыкалон бәрц 2/4.

Եххәст кәнн хъәу:

„Иу“—пъоләй хи чысыл сыхсойгәйә, алаууын хъәуи 5-әм кълә-
сигон позициий, къахы фадтә пълыл әмткәй әрәвәргәйә (рахиз къах
разәй). Дыууә къахы завәттә әмә фындзтә кәрәдзийыл нә нызә-
вынц. Уәрджитә хәрз чысыл фатасынц.

„И“—пъолэй сыхсойгэйә, алаууын хъауы къахы фындэтыл рай-
дайән уавәры. Дыууә къахы фындз дәр иу хаххыл, әмә кәрәдзимә
әрдәг фады әмбәрц, къәхтә уәрджыты сты әмраст, фәлә сә әгәр
ныттынг кәнын не ‘мбәлы.

„Дыууә“—„иу“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә, галиу къах рахиз
къахы разәй әрәвәргәйә.

„И“—дыккаг нымәд „и“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә. (Кәс 97
нывмә).

Дыккаг такт әххәст кәнын хъауы, фыццаг такт куыд әххәст
кәнәм, афтә. Змәлд әххәст кәнын хъауы акцент дәтгәйә әмә
хъәддых.

5-әм змәлд

„Дзуарәвәрд гәппимә“

Змәлд әххәст кәнын хъауы 2 тактмә.

Райдайән уавәр:

Лаууәм 6-әм къәхты позицийы нә къахы әлгътыл. Цәнгтә
5-әм цәнгты уавәры. Ахуыры рәстәджи цәнгтә сәрибарәй уагъд,
кәннәд та къәхтә сниты сәр.

Музыкалон бәрц 2/4.

Әххәст кәнын хъауы:

1-аг такт

Фыццаг тактмә сәххәст кәнын хъауы 4-әм змәлд.

2-аг такт

Лаууәм нә къахфындэтыл.

„Иу“—къахфындэтәй әргәпп кәнын хъауы къахы әлгътәм. Уәр-
джытә чысыл фәтасынц.

„И“—пъолэй къахы әлгътәй сәхсойгәйә, сгәпп кәнын хъауы уәл-
дәфмә, къәхтә уәрджыты фәтасын кәнгәйә. Къәхты әххтә сты
әмраст.

„Дыууә“—әрхауын хъауы къахы фындэтыл дыккаг такты райдайән
уавәрмә.

„И“—паузә.

„Ертыккаг әмә цыпәрәм тактә әххәст кәнын хъауы фыццаг
дыууә тактмә гәсгә.

6 әм змәлд

„Артә әрцәфы“

Райдайән уавәр:

Лаууәм 6-әм къәхты позицийы. Ахуыры рәстәджи цәнгтә сәри-
барәй уагъд.

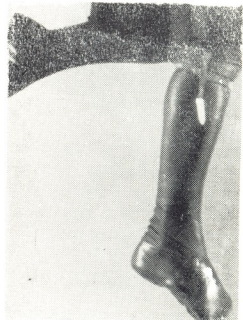
1

2

3

4

Ныв 98.

Музыкалон бәрц 2/4.

Էххәст кәнын хъәуы:

Такты агъоммә

„И“—рахиз кьах уәрадкы фәтасын хъәуы әмә йә чысыл айсын хъәуы фәстәмә. Кьахы әхх әмраст.

„Иу“—эваст рахиз к̄яхәй әрцәвгәйә, аләууын х̄әуы к̄яхы аглыл. Әмрәстәджи галиу к̄ях уәраджи фәтасын кәнгәйә, фелвасын х̄әуы фәстәмә. Рахиз к̄ях хәрз чысыл фәтасы уәраджи. Галиу к̄яхы әхх у әмрәстәй фәстәмә конд.

„И“— „иу“-мә рахиз к̄яхәй куыд әххәст кәнәм, афтә галиу к̄яхәй, әмрәстәджи рахиз к̄ях уәраджи фәтасын кәнгәйә, фелвасын х̄әуы фәстәмә.

„Дыууә“— аләууын х̄әуы рахиз к̄яхы фындзыл. Әмрәстәджи галиу к̄ях уәраджи фәтасын кәнгәйә, фелвасын х̄әуы фәстәмә.

„И“—паузә. (Кәс 98 нывмә).

Дыккаг такты нымәд „иу“-мә райдайын х̄әуы галиу к̄яхәй фыццаг такты нымәд „иу“-мә рахиз к̄яхәй куыд әххәст кәнәм, афтә. Дарддәр әххәст кәнын х̄әуы дыккаг тактмә гәсгә, нымәд „дыууә“-мә галиу к̄яхфындзыл аләугәйә.

7-әм змәлд

„Иу к̄яхфындзыл гәпп фәзылдимә“

Райдайән уавәр:

Ләууәм 6-әм к̄яхты позицийы. Ахуыры рәстәджи цәнгтә сәрибарәй уагъд.

Музыкалон бәрц 2|4.

Әххәст кәнын х̄әуы:

Такты агъоммә

„И“—рахиз к̄ях мидбынаты сисын х̄әуы чысыл п̄ьоләй. К̄ях уәраджи чысыл фәтасы.

„Иу“—п̄ьоләй галиу к̄яхәй чысыл хи сәхсойгәйә, багәпп кәнын х̄әуы размә рахиз к̄яхы фындзыл аләугәйә. Әмрәстәджи галиу к̄ях фелвасын х̄әуы п̄ьоләй әмә йә, уәраджи фәтасын кәнгәйә, акәнын х̄әуы фәстәмә. К̄яхы әхх у әмрәст. Рахиз к̄ях уәраджи чысыл фәтасы.

„И“—рахизәй галиуырдем фәзилгәйә, 180° ‘мбәрц мидбынаты әргәпп кәнын х̄әуы рахиз к̄яхы фындзәй, әнәххән фад п̄ьолыл әрәвәргәйә. Галиу к̄ях уәраджи сраст кәнын х̄әуы әмә йә акәнын х̄әуы размә (к̄яхы әхх раст). Рахиз к̄ях уәраджи таст.

„Дыууә“—галиу к̄ях әрәвәрын х̄әуы п̄ьолыл.

„И“—сләууын х̄әуы галиу к̄яхы алгыл. Рахиз к̄ях, уәлдәф-мә сисгәйә, әрбайсын х̄әуы рахиз к̄яхмә әввахс. Гуыр баззайы 180° ‘мбәрц зылдәй.

Дыккаг такты нымәд „иу“-мә, мидбынаты рахизәй галиуырдем фәзилгәйә, рагәпп кәнын х̄әуы размә рахиз к̄яхы фындзмә, фыццаг такты нымәд „иу“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә. Дарддәр змәлд әххәст кәнын х̄әуы фыццаг тактмә гәсгә.

8-æմ շմալժ

„Կննտն ցափքառնն կախփնժննլ“.
Շմալժ ախառտ կառնն հաաւն 2 տաղտաա.

Րալժալաառն աաաառ:

Լաաւաառ 6-առ կաաաաառն քաաաաառնն ըն կաաաաառն աաղգաաառն. Ըառնգաաառն աաաաառն-րաաաաառն ըննաաառն սառնաաառն.

Մաաաաառն կառնն 2|4.

Աաաաառտ կառնն հաաաառն:

1-առ տաղտ

Իաաառ—մաաաառնաառն, րաաաառնգառնաառն, սառնառն կառնն հաաաառն կաաաառն աաղգաաառն, կաաաառնաառն աառնառնաառն փառնաառնառն.

„Իաաառ—քառնառն կաաաառն աաղգաառն առնառն կառնառնառն, սառնառն կառնն հաաաառն աաառնառնառն, կաաաառնաառն աառնառնառն փառնաառնառն աաառն սառն փառնաառնառն կառն.

„Ըաաաառնաառն“—առնաառնն հաաաառն գառնառն կաաաառն կաաաառն փնժննլ, գառնառն կաաառն աաառն աառնառնառն փառնաառնառն. Րառնառն կաաաառն աառնառնառն տառնառն առնառնն հաաաառն փառնաառնառն, կաաաառն առն առնառն.

„Իաաառ“—քառնառն.

2-առ տաղտ

2-առ տաղտառն սառնառնառն կառնն հաաաառն 6-առն շմալժ, Րառնառն կաաաառնառն Րալժալաառնառն.

9-առն շմալժ

„Իաաառ կաաառնփնժննլ կառն“

Րալժալաառն աաաառ:

Լաաւաառն Րառնառն կաաաառն փնժննլ, գառնառն կաաառն աառնառնառն տառնառն սառնն հաաաառն Րառնառն. կաաաառն առն առնառն. Ըառնգաառն 4-առն ըառնգառն աաաառն.

Մաաաաառն կառնն 2|4.

Աաաաառտ կառնն հաաաառն:

Առն տաղտն նառնառնառն ժառն մաաառնառն առնառնառնառնառն հաաաառն Րառնառն կաաաառն փնժննլ, Րառնառն ըառնառնառն. Գառնառն կաաաառն առնառն ըառնառնառն մառնառնառնառն, սառն առնառնառն առնառնառնառն.

10-առն շմալժ

„Յառնառն առնառնառնառն փառնառն“

Շմալժ առնառնառն ըառն 2 տաղտառն

Րալժալաառն աաաառ:

Լաաւաառն ըառն կաաաառնառն փառնառն. կաաաառնառն կառնառնառնառն ըառն կաաառնառնառն ժառնառն.

Ахуыры рæстæджи цæнгтæ сæрибарæй уагъд.

Музыкалон бæрц 2|4.

Æххæст кæнын хъæуы:

1-аг такт

„Иу“—гуыр чысыл галиуырлæм разилгæйæ, æрæвæрын хъæуы рахиз къахы уæраг галиу къахы зæвæты фарсмæ.

„И“—паузæ.

„Днууæ“—уæлæмæ слæугæйæ, гуыр мидбынаты галиуæй рахизырлæм разилгæйæ, æрæвæрын хъæуы, рахиз фарсы ‘рдыгæй рахиз къах зæвæтыл. Рахиз къах æмраст уæраджы. Галиу къах хæрз чысыл фæтасы уæраджы, къахы фындз разырлæм здæхт.

„И“—паузæ.

2-аг такт

Дыккаг такты нымæд „иу“ æмæ „и“-мæ кафæг хъуамæ æрзила рахиз къахы алгъыл йæ мидбынат 360° æмбæрц. Нымæд „днууæ“—мæ æрлæууы фыццаг такты райдайæн уавæры. Галиу къах зылды рæстæджи сисын хъæуы уæлдæфмæ уæраджы тæстæй. Галиу къахы фындз рахиз къахы фадхъулы сæрмæ. Уæрагыл галиуырлæм ахæцын хъæуы. (Кæс 99 нывмæ).

11 æм змæлд

„Рахызты рагæпп“

„Рахызты рагæпп“ кафæг æххæст кæны кафынмæ рахизыны агъоммæ. Рагæпп кæныны агъоммæ уал кафæг хъуамæ ралидза, 3—4 рог къахдзæфы саразгæйæ. Фæстаг къахдзæф цы къахмæ æрхауа, уыцы къахы алгъей хъуамæ сæхсойа йæхи уæлдæфмæ, иннæ къах æмрастæй уæлдæфмæ сисгæйæ, æмæ йыл хъуамæ æрхауа, фыццаг къахы æлгътæ æрæвæргæйæ. Кафæджы цæнгтæн сæ бон у æмæ уой алы уавæры дæр. Æрхæсгæ кафты кафæджы цæнгтæ хъуамæ уой 4-æм цæнгты уавæры. Кафæджы гуыр хъуамæ уа æмраст.

12-æм змæлд

„Лидзгæ цыд“

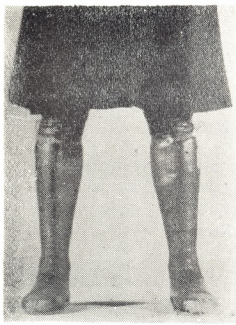
Райдайæн уавæр:

Лæууæм къахы фадтыл æхсæзæм къæхты позициийы. Ахуыры рæстæджи цæнгтæ синты сæрмæ, кæнæ о рибарæй уагъд.

Музыкалон сæрц 2|4.

Æххæст кæнын хъæуы:

„Иу“, „и“ æмæ „днууæ“—мæ саразын хъæуы æртæ „лидзгæ“ къахдзæфы, рахиз къахæй райдайгæйæ.

1

2

3

4

№ 59.

„И“ — սղախկանի
 հաւու րաիւ կաի
 ալիւ. րաիւ կաի
 աւրաիւ աւրաիւ. րաիւ
 կաի աւրաիւ տաի
 սիսի հաւու աւաւաւ,
 րաիւ կաի աւաւաւ.
 րաիւ կաի փիււ րաիւ
 կաի հաւաւաւ աւաւաւ.

Ըսիւա տաւ սաի
 հաւա կանի հաւու փիւ
 աւա տաւաւ աւաւաւ, րաիւ
 րաիւ կաի աւաւաւաւաւ
 աւաւաւաւաւ տաւաւ րաիւ
 կաի ալիւ սղաի
 կաւաւաւ.

13-աւ աւաւ

„Բիւաւաւ աւաւ“

„Բիւաւաւ աւաւ“ աւ
 հաւա կանի „աւաւաւ“
 կաւաւաւ աւաւաւաւ, րաիւ
 կաւաւաւ րաիւաւաւաւ
 աւաւաւաւաւ. րաիւաւաւ
 աւաւաւաւաւ, րաիւ

дайын хъæуы рахиз къæхæй, галиунрдæм азилгæйæ — галиу къæхæй. „Бынаты зылд“ æххæст кæнын хъæуы къæхы æлгътыл 360° ‘мбæрц. Ацы зылд дæр æххæстгæнд хъуамæ æрцæуа 2 тактмæ. Алы такты дæр 4 къæхдзæф саразгæйæ, мидбынаты.

ЦÆНГТЫ ЗМÆЛД КЪÆХТЫ ЗМÆЛДИМÆ

1-аг змæлд

Цæнгты змæлд сæйраг цыд „Сиргæ“-мæ.

Райдайæн уавæр:

Цæнгтæ сæрибарæй уагъд, æнгунлдзтæ æмбырд тымбыл къухы.

Змæлд æххæст цæуы 2 тактмæ.

Музыкалон бæрц 2/4.

Æххæст кæнын хъæуы:

1-аг такт

Такты агъоммæ

„И“—дыууæ цонджы дæр æмрæстæджы рæбынкъæдзы æмрæстæй сисын хъæуы размæ астæуы ‘мвæзæй уæлдæр. Цонджы хъултæ дæлæмæ таст.

„Иу“—дыууæ цонджы дæр æмрæстæджы, рæмбынкъæдзы æмрæстæй акæнын хъæуы фæстæмæ (бынмæ ауадзгæйæ). Цонджы хъултæ уæлæмæ таст.

„И“—паузæ.

„Дыууæ“—дыууæ цонджы дæр æмрæстæджы дæлæмæ ауадзгæйæ, рахæсын хъæуы размæ такты агъоммæйы уавæрмæ.

„И“—паузæ.

2-аг такт

„Иу“—фыццаг такты нымæд „иу“-мæ куыд æххæст кæнæм, афтæ.

„И“, „дыууæ“ æмæ „и“-мæ дыууæ цонджы дæр, дæлæмæ ауадзгæйæ, ракæнын хъæуы размæ æмæ сæ сæварын хъæуы искæцы цæнгты уавæры (кафты сфыстмæ гæсгæ).

2-аг змæлд

Цæнгты змæлд 5-æм къæхты змæлдмæ.

Фыццаг тактмæ 4-æм къæхты змæлд æххæст кæнгæйæ, цæнгтæ базайынц 5-æм цæнгты уавæры.

Дыккаг такты „иу“-ы нымæдмæ цæнгтæ ивд нæ цæуынц. Дыккаг такты нымæд „дыууæ“-мæ цæнгты сæварын хъæуы цæрдæг 1-аг цæнгты уавæры.

ՅԷ ՆԵՇ ԷՍԳԵՄ

Allegro

Handwritten musical score for the piece "ՅԷ ՆԵՇ ԷՍԵՄ" (Yes, we are). The score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The tempo marking is "Allegro". The music consists of eight staves, each containing a single melodic line. The notation includes various rhythmic values such as quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, often grouped with slurs and triplet markings. The piece is divided into measures by vertical bar lines.

„Иу“, „и“—дыууә цонджы дәр базайыңц райдайән уавәры.

„Дыууә“—дыууә цонгыл дәр әмрастәй фәрстырдәм схаңгәйә, сәвәрын хъәуы 1-аг цәнгты уавәры.

Дыккаг тактмә цәнгты ауадзын хъәуы сә райдайән уавәрмә.

6-әм змәлд

Цәнгты змәлд 10-әм къәхты змәлдмә.

Райдайән уавәр:

Цәнгтә сәрибарәй уагъд, әнгуылдзтә тымбыл къухы әмбырд.

Музыкалон бәрц 2|4.

Әххәст кәнын хъәуы:

„Иу“—рахиз цонджы рәмбынкъәдзы фәтасын кәнгәйә, әрбайсын хъәуы риуы размә, галиу цонджы әмрастәй акәнын хъәуы фәстәрдем уәхсчыты ‘мвәз.

„И“—цәнгты уавәр айвын не ‘мбәлы.

„Дыууә“—дыууә цонджы дәр әмрастәй сисын хъәуы фәрстырдәм уәхсчыты ‘мвәзы уонг.

„И“—цәнгты уавәр айвын не ‘мбәлы.

7-әм змәлд

Цәнгты змәлд 12-әм къәхты змәлдмә.

12-әм змәлд әххәст кәнгәйә, цәнгтә дарын хъәуы 4-әм цәнгты уавәры.

„ЧЕПЕНА“

„Чепена“ у „Симды“ рагондәр варианттай сә иу. „Чепена“ кафтә-уы әххәстгәнджыты зардимә. Кафты кьухдариуәггәнәг разамынд кәны кафтән.

Чепена у худәджи, хәәлдзәгдзинады кафт әмә йә кафтәуы тым-быләджи, заргәйә. Кафтән кьухдариуәггәнәг схәәр кәны әмә уайтагьд кафджыты кьорд базарыңц базарды ныхәстә. „Ой, ой, чепена, зәгьгә.“

Кьухдариуәггәнәджи алы ныхас дәр вәййы бардзырд әххәстгәнджытәм, әмә йә бардзырдмә гәсгә хьуамә сәххәст кәной алыгьуызон фездәхтытә. Кафты кьухдариуәггәнәг ләууы кафджыты зылды астау ехсимә әмә йә хьус дары, алчи кунд әххәст кәны йә бардзырд. Кәд әмә фәриппайа, бардзырд чи нә 'ххәст кәны, ахәмы, уәд ын ехсәй йә зәнджы хәцъәфтә рацьыччытә кәны. Фәстагмә кафджыты кьорд рахәссыңц фәндон сә кьухдариуәггәнәджи раивыны тыххәй кәнә та йә ехсәй рацьыччытә кәныңыл. Кафты кьухдариуәггәнәг хьуамә алидза, кәннод та бамбәхса, кәннод тас вәййы әмә йә нәмгә дәр куы ракәной. Кафты сә бон у әмә хайад исой цасфәнды кафджыты нымәң.

Кафт арәст у дыууә хайә.

Фыццәг хай—бац еуәң—әххәстгонд цәуы сыңдәг.

Дыккаг хай—„чепена“—әххәстгонд цәуы цәрдәгдәр.

„Чепенайы“ традицион уагәвәрдтә:

1. „Чепена“—әххәстгонд цәуы ләппуты бирә нымәңәй.
2. Әххәстгәнджыты 'хсәнәй әвзәрәт хьуамә 'рцәуа кафты кьухдариуәггәнәг, ома „радгәс“.
3. Кафджытән сә бон у әмә ацәуой сценәйы зылды, кунд сахаты фәтәджи цымә гәсгә, афтә иннәрдәм дәр.
4. Кафт әххәст кәнын хьәуы зардимә.
5. Кафты кьухдариуәггәнәджи, ома радгәсы фәндонмә гәсгә, кафджытә әххәст кәныңц алыгьуызон змәлдтытә.

6. Радгәсән йә бон у, әмә ехсәй рацгыччытә кәна, йә фәндон-мә гәсгә чи нә архайа, уый зәнджы хәцәфтә.

КАФТЫ РАВÆРД

Æрхәсгә кафт у ченәйы кафты варианттай сә ну әмә фыст у 10 ләшпуйы нымәцән әмә ну радгәсән, фәлә гәнән ис әмә кафты райсой хайад фылдәр ләшпуйы нымәц.

Райдайән уавәр:

Кафты райдианы кафджытә сләууың рахиз фәстаг кәулисты ну рәггыл, фәрсәй-фәрстәм, кәрәдзи дәләрмтты хәцгәйә (1-аг цәнгты уавәр), кафты кәухдариуәггәнәг (радгәс) ләууы разәй, йә сины ехс тьыст.

Музыкалон бацауән—аккорд

20 такты. Кафджытә рарәст вәйиңц фәрсырдәм цәугәйә, 1-аг змәлд әххәст кәңгәйә. Радгәс-амонәг самоны зарәджы ныхәстә: „ой, рира әмә рәйдә, Гуырдзыхан“. Иннә кафджытә 3-аг әмә 4-әм тактәм базарыңц „Ой, тох, уәрәйдә, уәрәйдә, ей“. Кафджытә радгәс-амонәджы ныхәстә 7-әм, 8, 11 әмә 12, 15 әмә 16 тактәм базарыңц „Ой, тох, уәрәйдә, уәрәйдә, ей“ әмә цәуыңц фәрсырдәм, 1-аг змәлд әххәст кәңгәйә.

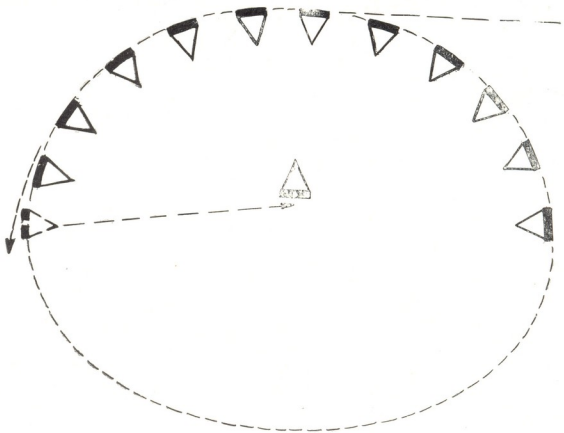
Фәстаг тактәм кафджытә әрләууыңц сценәйы фәстаг пъланы әрзылы. Радгәс йә ехс фелвасы, сценәйы астаумә 'рбазгьоргәйә, уәлдәфы дзы әрцгыкк кәны әмә фәхтәр кәны „чепенә“. Кафджытә йың әмдзыхәй дзуапн радтыңц „чепенә“. (Кәс 100 нывмә).

° такты Радгәс самоны „Ой, рира, чепенә“. Кафджытә рацәуыңц рахизырдәм фәрмә, „Ой, ой, чепенә“ базаргәйә, 3-аг змәлд әххәст кәңгәйә. Радгәсы ныхәстәм 4, 6 әмә 8 тактәм кафджытә базарыңц: „Ой, ой, чепенә“ әмә, рахизырдәм фәрмә цәугәйә, такты фәудмә саразыңц сценәйы астау иумиәг тымбыләг, радгәс фәвәйиы ләшпуйы астау. (Кәс 10; нывмә).

8 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „галиуырдәм чепенә“ кафджытә сә'пшәт дәр әххәст кәныңц 3-аг змәлд галиуырдәм рахиз кәхәй райдайгәйә „ой, ой чепенә“. Радгәс рацу-бацу кәны, куыд әй фәнды, афтә.

°-аг такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „рахизырдәм чепенә“ кафджытә рацәуыңц рахизырдәм 3-аг змәлд әххәст кәңгәйә, „ой, ой, чепенә“ базаргәйә. Сә цәңгтә 1-аг цәңгты уавәры. Радгәс змәлы сә-рибарәй.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „рахиз кәхәй чепенә“ ләп-

Ныв 100.

Ныв 101.

путә, сә цәнгтә 5-әм цәнгты уавары сәвәргәйә, әххәст кәнынц 7-әм змәлд, рахиз кяхәй рахизырдаем райдайгәйә, „Ой, ой чепена“ базарынц.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „галиу к̄яхәй чепена“ кафджытә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, змәлыңц галиуырдем, 7-әм змәлд галиу к̄яхыл әххәст кәнгәйә.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „цәй-ма әңцад әрләуут“ , кафджытә сә бынәтты әрләууыңц әмә әмдзәгьд кән ыңц. Радгәс бархи змәлд кәны ләшпуты зылды, йә ехемә архайгәйә.

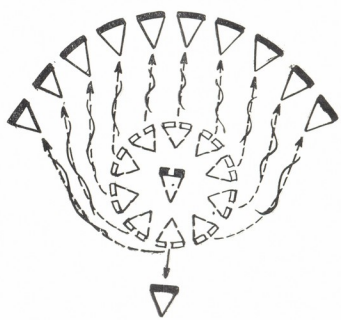
2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „дзуццәг бадгәйә“, чепена кафджытә „ой, ой чепена“ базаргәйә, сә цәнгтә 5-әм цәнгты уавәры сәвәрыңц әмә әххәст кәныңц 9-әм змәлд.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „Уәләмә ма сләуут“, кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, сләууыңц сә бынаты, 6-әм змәлд әххәсткәнгәйә, әмдзәгьд кәныңц.

2-аг такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „әңгом хәстәй чепена“, кафджытә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, кәрәдзи цәнгтыл ныххәцыңц (1-аг цәнгты уавәр).

2 такты. Радгәс сьхәр кәны „ой, рира, чепена“ әмә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, кафджытә ацәуыңц рахиз фарсырдәм, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә, радгәс змәлы зылды мидәгәй бархийә.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „ләугә-ләууың чепена“, кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, змәлыңц 6-әм змәлд әххәст кәнгәйә.

Ныв 102.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „фәйнәрдәм ма аләуут“, кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, ахицән вәййыңц әмә ацәуыңц фәстәрдем, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. (Кәс 102 нывмә).

2 такты радгәс сьхәр кәны „ой, рира, чепена“. Кафджытә цәуыңц фәстәмә 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә. Радгәс әххәст кәны бархи змәлдтытә.

2 такты. Радгәс сьхәр кәны „чепена дәр чи нә скәна“. Кафджытә цәуыңц фәстәрдем әмә саразыңц сценәйы фәстаг пьланыл әрзылд.

2 такты. Радгәсы бардзырдмә гәсгә „кәрәдзи хьустыл ныххә-цут“, кафджытә „ой, ой, чепена“ заргәйә, ныххәцыңц рахиз кьухтәй кәрәдзи хьустыл, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә, рахизырдем.

2 такты. Радгәс схъәр кәны „ой, рира, чепена“ әмә кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, рацәуыңц галиуырдаәм, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә.

2 такты. Кафджыты 'хсәнәй хъуамә исчи схъәр кәна: „Нә радгәс кә бәззы“. Кафджытә се'пнат дәр змәлыңц рахизырдаәм, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Радгәс джихәй фәкәст зарәджи самонәджи 'рдәм (йә цәңгтә 2-аг цәңгты уавәры), ләууы рахиз раззаг къулысты 'рдыгәй.

2 такты. Ног хъәргәнәг та зәггы: „Йә цәстытә зылың сты“. Кафджытә се'пнат дәр змәлыңц галиу фарсырдаәм (3-аг змәлд әххәст кәныңц), „ой, ой, чепена“ базаргәйә. Радгәс рацәуы сценәйы раззаг пъланыл галиу фарсырдаәм, зылың цәстытә әвдисгәйә.

2 такты. Ног хъәргәнәг зәггы: „Нә радгәс уыргәфтыд у“. Кафджытә змәлыңц дарддәр галиу фарсырдаәм, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Радгәс раздәхы фәстәмә чиугә.

2 такты. Ног хъәргәнәг зәггы: „Йә цәстытә зылың сты“. Кафджытә зарыңц „ой, ой, чепена“ әмә змәлыңц рахизырдаәм 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Радгәс ацәуы сценәйы, зылың къәхтә әвдисгәйә, хуымәтәг къахдзәфтәй әххәст кәнгәйә.

2 такты. Ног хъәргәнәг та ногәй зәггы: „Йә ну къахәй къуылых у“. Кафджытә змәлыңц дарддәр рахизырдаәм, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, (әххәст кәныңц 3-аг змәлд). Радгәс әрзилы йә бынаты хуымәтәг къахдзәфтәй әххәст кәнгәйә, ну синәй чиугәйә.

2 такты. Ног хъәргәнәг схъәр кәны: „Кафын дәр нын нә зоны“. Кафджытә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, змәлыңц галиуырдаәм 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Радгәс йә мидбынат зилы, хуымәтәг къахдзәфтә әххәст кәнгәйә.

2 такты. Ног хъәргәнәг схъәр кәны: „Цәй әмә нын әркафәд“. Кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, змәлыңц дарддәр рахизырдаәм, 3-аг змәлд әххәст кәнгәйә. Радгәс йә цәңгтә батылдта, ома ницәй тыххәй, зәгггә, әмә рацыди хуымәтәг къахдзәфтә әххәст кәнгәйә, сценәйы рахиз раззаг пъланмә.

2 такты. Ног хъәргәнәг схъәр кәны. „Ой, рира, чепена“. Кафджытә әрләууыңц, сә цәңгтә әуадзгәйә әмә, „ой, ой, чепена“ базаргәйә, әмдзәггд кәныңц. Кафджыты базардмә радгәс рацәуы сценәйы зылды сахаты фатәджи цыды ныхмә, 4-әм змәлд әххәст кәнгәйә. Йә цәңгтә 3-аг цәңгты уавәры.

2 такты. Ног хъәргәнәг зәггы: „Дзәбәхдәр нын әркафәд“. Кафджытә әмдзәггд кәныңц, базарыңц „ой, ой, чепена“. Радгәс, сценәйы зылды рацәугәйә. әрбацәуы сценәйы раззаг галиу къуыммә.

2 такты. Ног хъәргәнәг зәггы: „Хәстәгдәр әм әрбаләуут“. Кафджытә „ой, ой, чепена“ базаргәйә, әмдзәггдгәңгә цалдәр къахдзә-

фы рацауынц размæ. Радгæс, 4-æм змæлд æххæст кæнгæйæ, æрбацауы сценæйы астæумæ.

2 такты. Ног хъæргæнæг зæгъы: „Йæ бæрзæйыл æрхаудзæниæ“. Радгæс æххæст кæны йæ бынаты 5-æм змæлд. Кафджытæ хæстæгдæр æрбалæууынц, хуымæтæг къахдзæфтæ æххæст кæнгæйæ, „ой, ой, чепена“ базаргæйæ.

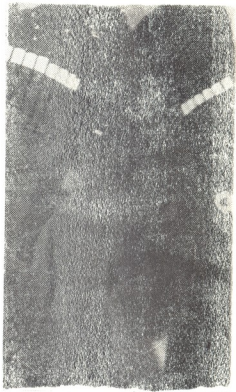
2 такты. Ног хъæргæнæг зæгъы: „Цæй æмæ йæ ранæмæм“. Кафджытæ базарынц „ой, ой, чепена“ æмæ стæй æрбацайлидзынц радгæсырдæм. Радгæс æвæст фæлæууы æмæ, тæнг ныддæ кæнгæйæ, йæ дыууæ къухæй фæцамоны галиу къулисты ‘рдæм. Кафджытæ фæкæсынц галиу къулисты ‘рдæм, æмæ радгæс рахиз къулистæм алидзы. Кафджытæ сæ разы радгæсы куынауал фенынц, уæд æй фæстийæ асурынц. Иууылдæр ацауынц сценæйæ.

ЦЕНГТЫ УАВÆРТÆ

1-аг уавæр

Лæппутæ кæрæдзи дæлæртты выххæцынц.
Æххæст кæнын хъæуы:

Кафджытæ рæнхъы фыццаг лæппуйы галиу цонгыл æрхæцынц, йæ фарсмæлæууæг 2-аг лæппу йæ рахиз цонгæй, 2-аг лæппуйы галиу цонгыл æртыккаг лæппу æмæ афтæ дарддæр. Цухъхъайы дыстæ счъыл. Æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Цонджи хъултæ таст æмæ тымбыл. Къухтæ синты фарсмæ. (Кæс 103 нывмæ).

Ныв 103.

2-аг уавæр

Рахиз цонг сæрибарæй уагъд.
Галиу къух хъамайы фистоныл.
Æххæст кæнын хъæуы: рахиз цонг сæрибарæй ауалзын хъæуы дæлæмæ. Æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Армытæппæн фæстæрдæм здæхт. Галиу къухæй хæцын хъæуы хъамайы кæрддæммыл фистоны хæдбынмæ. (Кæс 104 нывмæ).

3-аг уавæр

Рахиз цонг тастæй фæсчъылдым. Галиу — æмрастæй фæрсырдаæм конд.
Æххæст кæнын хъæуы: галиу цонг рæмбынкъæдзы æмрастæй акæнын хъæуы фæрсырдаæм, уæхсчыты æмвæзы уонг. Æнгуылдзтæ тымбыл къухы æмбырд. Армытæппæн дæлæрдæм здæхт.

Рахиз цонджы тымбыл кѣух айсын хѣуы фѣсчѣлдыммѣ, рон-
басты сѣрмѣ сѣваргѣйѣ. Цонг буарыл ныдзѣвы. Армытѣапѣн фѣстѣр-
дѣм здѣхт. (Кѣс 105 нывмѣ).

Ныв 104 а.

Ныв 104 б.

4-ѣм уавѣр

Лѣшпугѣ, кѣрѣдзимѣ дѣрд-
дзѣф ѣрлѣугѣйѣ, ныххѣцынц
кѣрѣдзи уѣхсчытыл, армытѣ-
пѣнтѣ дѣлѣмѣ {здѣхт. (Кѣс 106
нывмѣ).

ЧЕПЕНАЙЫ ЗМѢЛДТЫТЫ СФЫСТ

1-ѣг змѣлд

„Фѣрсырдѣм цыд“

Райдайѣн уавѣр: лѣу-
уѣм 6-ѣм кѣххты позицыйы нѣ
кѣххты ѣлгѣтыл. Цѣнгтѣ фыццаг
цѣнгты уавѣры.

Музыкалон бѣрц 4|4.

„Иу“ — сѣразын хѣуы чысыл
кѣххдзѣф рахиз кѣххѣй фѣрсмѣ,
кѣхх ѣнѣхѣн фѣдыл ѣрѣваргѣ-
йѣ.

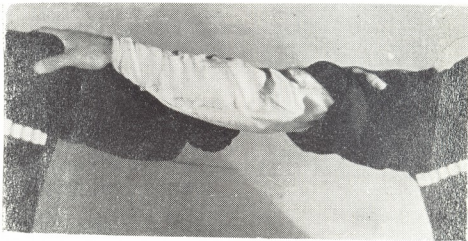

Ныв 105.

„Дыууә“—галиу к̄бах әрәвәрын х̄әуы рахиз к̄бахы фәстә к̄бахы алг̄был. Галиу к̄бах уәрадҗы чысыл фәтасы.

„Әртә“—нымад „иу“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә.

„Цышпар“—нымад „дыууә“-мә куыд әххәст кәнәм, афтә. Дыккаг такт сәххәст кәнын х̄әуы фыццаг тактмә гәстә, рахиз к̄бахәй рахизырдем райдайгәйә.

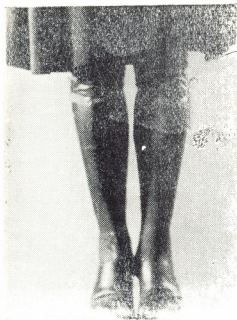
Ныв 106.

2-аг змәлд

Райдайән уавәр: ләууәм нә к̄хәхты әлг̄тыл 6-әм к̄хәхты позициый. Змәлд әххәст кәнгәйә, әмдзәг̄д кәнәм.

Музыкалон бәрц 4|4.

Әххәст кәнын х̄әуы:

1

2

3

Ныв 107.

„Иу“—саразын хъæуы чысыл къæх-
дзæф рахиз къахы алгъыл рахизы-
рдæм фæрсмæ.

„Дыууæ“—галиу къахы алгъыл
æрлæууын хъæуы рахиз къахы фæр-
смæ (къæхтæ кæрæдзийыл нæ нызæ-
вынц), къахы фындзтæ иу хаххыл.

„Æртæ“—нымад „иу“-мæ куыд
æххæст кæнæм, афтæ.

„Цыппар“ — нымад „дыууæ“-мæ
куыд æххæст кæнæм, афтæ.

Дыккаг такт æххæст кæнын хъæ-
уы фыццаг тактмæ гæсгæ, рахиз къа-
хæй рахызрдæм райдайгæйæ. (Кæс
107 нывмæ).

3-æг змæлд

„Галиуырдаæм кæнæ рахызрдæм
чепена“.

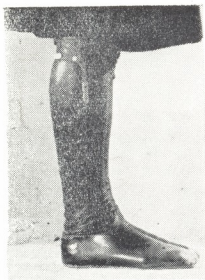
Райдайæн уавæр:

Лæууæм нæ къæхты фадтыл 6-æм къæхты позицийы. Цæнгтæ 1-аг
цæнгты уавæры.

Музыкалон бæрц 4/4.

Æх хæст кæнын хъæуы:

Такты агъоммæ

1

2

3

4

Ныв 108.

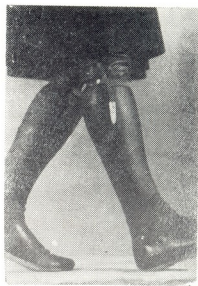
„И“—галиу կօօք, քիսլ աօրաճյի ֆօտասյն կօնցօյօ, աքիճօն քօօ-
ույ թօլօյօ, կօօքի ճօք ճօրօստ, կօօքի ֆյնճ թօլօյօ քիսլ ճօրճճօֆ.

„Իւ“—գալիւ կօօքիլ, ճրճուճցօցօցօնօցօ, ճրճուճն քօօույ ցուրյ
ուճ գալիւ կօօքի, ճօնճօտ թօլօլ կօրճօրցօյօ. Ճօրճօստճյի ֆօլճասյն
քօօույ ճօքիճ կօօքիլ աօրաճյի տօստօյ ճօլճճօֆմօ. ճօքիճ կօօքի ճօք
ճօրօստ.

„Դյույօ“—ճօքիճ կօօքիլ քիսլ ճօքիճյրճօմ ֆօրճօմօ աօնցօյօ,
ճրճօույն քօօույ ճօնօքօն ֆօճյլ (կօօքի ճօլցօտօ ֆյճճօց թօլօլ ճօր-
ցօյօ), ճօրճօստճյի քիսլ աքիճօն կօնյն քօօույ գալիւ կօօքի աօր-
ճյի տօստօյ թօլօյօ, „տօկտօ ճցօմմօ“ կուճ ճօքօստ կօնօմ, ճօֆտօ.

1

2

3

4

Ныв 109.

„Երտօ“—նյած „իւ“-մօ կույժ օժիքէստ կօնօմ, օփտօ.

„Շիփար“—նյած „ճիւլիւ“—մօ կույժ օժիքէստ կօնօմ, օփտօ. (Կօս 108
նյվմօ).

Ճիւղիկ տակտ օժիքէստ կօնիկն իճօլիւ փիժիցիկ տակտմօ ճօսցօ.

Յմօլճ ճիւղիւրճօմ օժիքէստ կօնցօլիւ, „տակտի ագՅօմմօ“ ճՅօլօլիւ օի-
ժիժի կօնիկն իճօլիւ ճիւղիւ կօնիկն ճօմօ իլիկ „իւ“-ի նյմիճմօ ճիւղիւ
փիժիցիկ տակտի նյմիճմօ „իւ“-մօ ճիւղիւ կօնիկն ճօլիւ օժիքէստ կօ-
նօմ, օփտօ.

4-օմ Յմօլճ

„Տիւլիւրճի ճիւղիւ“

Րիճիճի ճիւղիւ

Moderato

Շեքեռ

Օ՛ւ րա՛ւ-գա՛. կա՛ր րա՛ւ-գա՛ զար-ջա՛ն-կա՛ն Կա՛ն-տա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Ե՛ւ

Տար-կա՛-ճա՛ զար-ջա՛ն Կա՛ն-տա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Կա՛ն-տա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Ե՛ւ

Կ-յա՛ն-զար-ջա՛ն Ե՛ւ Խա՛ր-ճա՛ կա՛ն-կա՛ն-կա՛ն Կա՛ն-տա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Կա՛ր-րա՛ւ-գա՛ Ե՛ւ

Օ՛ւ րա՛-րա՛ շե-րե-րա՛ Օ՛ւ, Օ՛ւ շե-րե-րա՛

Շա-կա՛ կա՛-կա՛ շե-րե-րա՛ Օ՛ւ, Օ՛ւ, շե-րե-րա՛

րա՛-կա՛ կա՛-կա՛ շե-րե-րա՛ Օ՛ւ, Օ՛ւ, շե-րե-րա՛ Կ՛ր

Լաւուամ նա կ'աօхты фадтыл 6-аѵм к'аօхты позициѵы. Ըаѵнгтա 4-аѵм Ըаѵнгты уаѵары. Ахуыры растаѵджи Ըаѵнгтա сарибарай уаг'д, канна синты сарма.

Музыкалон бярц 4/4.
Аѵххаст канын х'аѵуы:

Такты аг'ѵомма: „И“ — рахиз к'ах уараджы чысыл фатасын кангайа, ахиѵан х'аѵуы п'ѵолаѵ, к'ахы фындз галиу зѵаѵеты фарсма. Галиу к'ах чысыл уараджы фатасы.

„Ну“ — рахиз к'ахы аѵрастай аѵарын х'аѵуы зѵаѵетыл галиу к'ахы разма, к'ахы фындз уаѵлардам зѵахт, аѵрастаѵджи галиу к'ахыл мидбынаты арлаууын х'аѵуы к'ахы аѵлг'ытыл. Галиу к'ах уараджы аѵраст.

„Дыууа“ — такты аг'ѵомма куд аѵххаст канам, афта, галиу к'ахэй.

„Артта“ — нымад „иу“ — ма куд аѵххаст канам, афтта — галиу к'ахэй.

„Цыппар“ — такты аг'ѵомма куд аѵххаст канам, афтта. (Кас 109 нывма).

Дыккаг такт аѵххаст канын х'аѵуы фыццар тактма гасга.

5-аѵм змаѵд

„Фарсма к'ахфындз“

Райдайан уаѵар: лаууам на к'аօхты фадтыл 6-аѵм к'аօхты позициѵы. Ըаѵнгтա 2-аѵг Ըаѵнгты уаѵары.

Музыкалон бярц 4/4.

Аѵххаст канын х'аѵуы: „Иу“ — раѵаѵггомау сгаѵп канын х'аѵуы, мидбынаты, галиу к'ахы алг'ыыл, к'ах чысыл фатасы уараджы. Аѵрастаѵджи рахиз к'ах уараджы чысыл тастай зѵаѵетыл аѵарын х'аѵуы галиу к'ахы фындзы разма. Рахиз к'ахы фындз арзилын х'аѵуы рахизырдам далама.

„Дыууа“ — галиу к'ахы алг'ыыл мидбынат чысылгомау сгаѵп кангайа, рахиз к'ах уараджы тастай аѵарын х'аѵуы к'ахфындзыл галиу к'ахан рахизырдыгай фаре иу хаххыл. Рахиз к'ахы уараг мидома арбазилын х'аѵуы. Галиу к'ах у уараджы таст.

„Артта“ — рахиз к'ахы фындзай аргаѵп канын х'аѵуы к'ахы аѵлг'ытам, к'ах уараджы чысыл фатасы. Галиу к'ах аѵарын х'аѵуы зѵаѵетыл галиу к'ахы фындзы раз, нымад „иу“ — ма рахиз к'ахэй куд аѵххаст канам, афтта.

„Цыппар“ — галиу к'ах аѵарын х'аѵуы рахиз к'ахы фарсма дярдзаѵф к'ахфындзыл, нымад „дыууа“ — ма куд аѵххаст канам рахиз к'ахэй, афтта. Рахиз к'ахы алг'ыыл мидбынат х'аѵуы сгаѵпканын.

6-ձմ ջմլձ

„Լձւղձ-լձւույն յենն“

Րայձայձն սււււր: կձխտյ ֆձտլ լձւույմ 6-ձմ կձխտյ յոզիւյ. Ընդձ 4-ձմ յնդտյ սւււրյ.

Մուզկալոն ձրձ 4|4.

Էխխէստ կձնյն ի ձւույ:

Տակտյ աղոմմձ

„Ի“—միձնյնտյ լձւույն ի ձւույ կձխտյ ձլդձտլ.

„Իւ“—ձւստ ձրլձւույն ի ձւույ կձխտյ ֆձտլ (կձխտյ ձւստլ ձրխաւղղու) ձմձ տա լձւույն ի ձւույ յրձղձ կձխտյ ձլդձտլ.

„Կուուձ“—նյմձ „իւ“—մձ կուձ ձխխէստ կձնյմ, ափձ.

„Էրձ“—ձրլձւույն ի ձւույ կձխտյ ֆձտլ (ձւստլ ձրխաւղղու).

„Ըննար“—նուզձ.

Կուկղ տակտ ձխխէստ կձնյն ի ձւույ ֆյձձղ տակտձ ձրձղ.

7-ձմ ջմլձ

„Իղղի կձխտլ յենն“

„Իւ կձխտլ յենն“ ձխխէստ կձնյն ի ձւույ իւ կձխտլ լձւղղիւ (ձնձխձն ֆձ ձրձւրղղիւ). Իննձ կձխտլ սւրձղյ տստձի սիսյն ի ձւույ ձրմձ (կձխտյ ձխ ձրստ). Ալյ տակտյ նյմձմձ ձր յիսլյ աղն ձնյն ի ձւույ ձիզ կձնձ ձալիւ ֆարսյրձմ, ֆրձրմ (կձձ կձխտլ լձւույմ, սյմձ ձրձղ). Կձխտլ սւրձղյ ֆրձսյն կձնղիւ ձմձ ալյ ձրն ձր ֆյձձղ կձխտյ ձխտլ սւրղղիւ յոլոլ.

8-ձմ ջմլձ

„Կուձղղ ձրձղի յենն“.

Րայձայձն սւււր: Նյլղղ ձրձղն ի ձւույ կձխտյ ձլդձտլ. Կուր սււրձ, յնդձ 5-ձմ յնդտյ սւււրյ.

Մուզկալոն ձրձ 4|4.

Էխխէստ կձնյն ի ձւույ:

„Իւ“—չիսլղղու սւղղմձ սյստղղիւ, աղղղղղ կձնյն ի ձւույ ձուձղղ ձրձղի ձիզ կձխղի ձիզ ֆարս ‘րձմ—ֆրձրմ, ձմձ տա արփ ձրձղն ի ձւույ կձխտյ ձլդձտլ.

„Կուուձ“—ղալիւ կձխտլ ձրձւրղն ի ձւույ ձիզ կձխտլ ֆարսձ իւ ֆձսյ ձմձղղ յիսլյ սւղղմձ ֆրձղղիւ (ձուձղղ ձրձղիւ) ձմձ տա ձրձղն ի ձւույ կձխտյ ձլդձտլ.

„Երտա“—նымад „иу“-мә куыд æххæст кæнæм, афтæ.

Дарддæр æххæст кæнын хъæуы фыццаг тактмæ гæсгæ.

Дзуццаг бадт æххæст кæнгæйæ, гуыр хъуамæ фæрстырдæм ма дзойтæ кæна, фæлæ хъуамæ хъеллауæгау кæна уæлейæ дæлæмæ. Гуыр дарын хъæуы комкомæ æмæ æмраст.

МЕТОДИКОН ФАНЫСАНТТӘ

Коммунистон парти әмә Советон хицауад Октябры социалистон революцийы фыццаг бонтәй фәстәмә егъау хъусдард ләвәрдтой әмә дәттынц аивады алы хуызтәи. Коммунистон партийы ног Программә аивады куджыты раз әривәрдта стыр хәстә, цәмәй дарддәр парахат кәной советон аивады профессионалон традицтә.

Советон Цәдисы Коммунистон партийы Программәйы дзырдәуы, зәгъгә, алы советон адәймагән дәр фадат ис, кәм фәнды куы кусә, уәддәр, хайад райса хихъәшпәрисон аивадон къордты куысты мидәг, парахат кәна йә аивадон зонывад әмә минуджытә.

Азәй-азмә фылдәрәй-фылдәр кәны хихъәшпәрисон аивадон къордты нымәц. Бонәй-бонмә рәзы се сфәлдыстадон дәсныдзинад. Ныртәккә хъәшпәрисон аивадон къорды хайадисджытә-профессионалон артисты раз әвәрд цәуы әмхуызон домәнтә.

Олимпиадәты әмә фестивалты рәстәджы адәмон курдиатджын кафджытә, зарәггәнджытә әмә адәмон музыкалон инструменттыл цәгъдджытә әвдисынц се сфәлдыстадон адәмон ирд хуызәгтә. Ирон адәмон кафты фольклор у әнәбын денджыз, кәцыйы сфәлдыстой адәм. Куыд хихъәшпәрисон кафты къордты, афтә профессионалон ансамблән дәр сә хәс у адәмон кафтыты сценәйыл саразын әмә сә адәмән зонгә кәны.

Сценәйә цы адәмон кафт әвдыст әрцәуа, уый хъуамә уа арфмидисджын, әххәст—аивадон ахорәнтәй. Уымә гәсгә хихъәшпәрисон къорды кафты хайадисәг кәнд кафты дәсны ма хъуамә уа, фәлә ма уымә хъуамә хотыхджын уа хореографион зонывадтәй. Хореографион аивад арәзт у музыкайы, нывкәнынады әмә скульпторон аивадты элементтәй.

Кәд әмә кафджыты къорды куыст әмбәлон әгъдауыл әвәрд әрцәуа, уәд стыр ахъаз бакәндзән адәймаджы духовон әмә эстетикон әгъдауәй схъомыл кәныны хъуындагән.

Хихъәшпәрисон әмә профессионалон артисты раз әмхуызон домәнтә әвәрд кәй цәуы, уый тыххәй стыр нысаниуәг ис ахуыры методикәйән. Хихъәшпәрисон къордты әмә профессионалон артисты домәнтә кәд әмхуызон сты, уәддәр кафджыты бацәттә кәныны про-

цесс та у хицән. Профессионалон кафджытән сә зонынад әмә дәсны дзинад сфәлтәрынц чысыләй фәстәмә, әмә сә стәй әвзарынц сә профессионалон минуджытәм гәсгә, семә әрвыл бон дәр кусынц хореографион аивады квалификацигонд дәснытә.

Репетици әмә ахуыры мегодикә стыр ахъаз кәнынц коллективы идеяон рәзтән әмә аивадон әнтыстытән. Хихъәшпәрисон кафты коллективты куыст хъуамә арәзт әрцәуа әртә әнәмәнгхъәуәг бындурон хайә: организацион куыст, ахуыр кәнын, кафтытә сәвәрын.

Цыфәндыхуызон куыст куы кәна коллектив, уәддәр организацион ахуыры әмә кафтытә әвәрыны хәйттә сты әнәмәнг. Дарддәр бәстондәр әмбәрстгонд цәуынц алы хайән дәр хицәнәй йә мидис.

1. Организацион куыст

Куыст хорз организацигонд куы әрцәуа, уәд дәтты хорз аивадон фәстиуджытә. Гье, уымә гәсгә кафджыты коллективы уәнгтә әвзарыны рәстәдджы хъуамә бачывдәуа стыр организацион куыст: фыццаджыдәр, сифтонг кәнын хъәуы, кафты репетицитә уәгъд кәм цәуджысты, уыцы бынат. Сфидар кәнын хъәуы, кьорды хайадисджыты бәлвырд нымәц. Рагацау бацархайын хъәуы, репетицитән әмә концерттән цы уәләдәрәс әмә дзаумәттә хъәуы, уыдон самал кәныныл. Клубты әмә культурәйы хәдзәртты дирекцитә хъуамә бацархайой кьордән хорз кьухдариуәггәнәдджы әрбахоныныл, ома гәнән уәвгәйә, кафты профессионалон дәснийад әмә организацион әвзыгъддзинад кәмә ис, ахәм.

Фәлә профессионалон ахуыргәнджыты кьордты нымәц чысыл кәй сты, уымә гәсгә кафджыты коллективән йә бон у кьухдариуәг кәна, хихъәшпәрисон кафты коллективы куысты фәлтәрддзинад кәмә ис, ахәм адәймаг. Горәтмә дард чи у, уыцы хъәууон клубтән кьухдариуәг кәнынмә, кәна та хихъәшпәрисон коллективы хайад райсынмә әрбахонын хъәуы ахуыргәнджыты, дохтырты, агрономты әмә әндәр ахәм адәймәгты, раздәр ма хихъәшпәрисон кьордты куысты хайад чи иста. Ахәм кьухдариуәггәнәгән та хъәуы баххуыс кәнын йә профессионалон дәснийад фәхуыздәр кәнынны тыххәй.

Әнгом бастдзинад саразын хъәуы областон адәмон сфәлдыстады хәдзаримә. Уый у, хихъәшпәрисон кьордты куыстән методикон аххуыс чи дәтта, ахәм сфәлдыстадон ардзәст.

Әхсәнадон кьухдариуәггәнджыты арәхдәр әрвитын хъәуы семинартәм әмә консультацитәм, әмә искәцы хихъәшпәрисон кьордты куысты дәснийадыл ахуыр кәнынмә.

Кафджыты коллективы куыст әнгом баст у музыкәймә, уымә гәсгә әрбахонын хъәуы фәндырдзәггәдәдджы, гье, та, аккордеон чи цәгъ-

да, ахэмы, хыздэр уанд әмә цәгъдджытә куы зониккой музыкалон кәсын-фыссынад, уымән әмә искәцы кафт чингыәй ахуыр кәнгәйә, хъәуы нотәтә зонин.

Кафән зал хъуамә уа уәрәх әмә райдзаст, кафән залы пьол әнә-мәнг хъуамә уа фәйнагәй. Дурәй пьолыл, кәнә сәрет паркетыл кафән нәй, уымән әмә ахәм пьолыл кәнә сәрет паркетыл иуәй зын кафән у, аннәмәй та тас у, нечи йыл куы фәбыра, уәд йе нәниздинад фесафынән. Гәнән уәвгәйә, хъуамә уа ахәм хицән уат, цәмәй дзы кафджытән фадат уа сә дзаумәттә аивынән. Кафты хайад чи иса, уыдонән сә репетицион уәләдарәс хъуамә уа әмхуызон, рәуәг хъуымацәй хуыд. Кафты хайадисджытән сәхи дарәсм кусәк нәй, уымән әмә сә хъыг дарынц кафты искәцы змәлдтытә әххәст кәнынән. Кафән дзабыртә хъуамә уой әнәмәнг сәракбынтә, резинәбын дзабырты кафән нәй. Кафты рәстәджы тынг фәллайы зәрдә, егъау уәз цәуы рәуджытыл, уымә гәсгә кафән залы хъуамә уа сыгъдәг уәлдәф әмә дзы мачи дыма тамако.

Цәмәй кафджыты коллектив хуыздәр организацигонд әрцәуа, уый тыххәй заводты әмә ахуыргәнәндәтты хъуамә баконд әрцәуа хъусинәгтә. Фехъусын кәнын хъәуы радиойы әмә газетты дәр. Кафджыты кьордмә ахуыргәнәинәгты айсынән хъуамә уа бәрәг-бәлвырд рәстәг. Уымән әмә коллективы нымәц куы сәххәст уа, уәд, уый фәстә кәй райса, уыдон хъыг дәрдысты, раздәр кәй райстой, уыдон кунст. Әнәхъән ахуыры азы мидәг ног ахуыргәнәинәгтә райсын хъәуы әрмәст стәм хатт, уымәй дәр кәд ахуыргәнәинаг әвзыгъд уа, уәд. Иттәг хорз фәстнуджытә дәттынц нумиәг кунстән әххуысгәнән кьордтә. Әххуысгәнән кьордмә ахуыргәнәинәгтән райсән ис әнәхъән ахуыры азы дәргы. Кафджыты коллектив әмбырдгонд куы әрцәуа, уәд сын саразын хъәуы иумиәг әмбырд. Уым сын әрдзурын хъәуы кунд хи-хъәшпәрисон кунсты хәсты, афтә профессионалон кафты коллективы хәсты тыххәй дәр.

Уыцы әмбырды хъуамә 'взәрет әрцәуа кьорды хицау әмә йә хәдивәг, Уыдон хъуамә әххуыс кәной кафджыты кьорды кьухдариуәггәнәгән организацион әмә сфәлдыстадон кунсты.

Кьорды хицау (староста) әмә йә хәдивәг кьухдариуәггәнәги-мә хъуамә сфидар кәной хайадисджыты нымәц әмә сә ныффыссой журналы алфавитмә гәсгә. Уымә пумә хъуамә сфидаргонд әрцәуа радгәсты номхыгъд. Радгәс хъуамә нысан кәна журналы, кунстмә чи рәдджы кәны, уыдон әмә йә хъус дара сыгъдәгдзинадмә. Кафджыты кьорды кьухдариуәггәнәг хъуамә йә хъус дара, цәмәй ахуыры саттә уагъд цәуой рәстәгыл снысангонд бонты.

Гәнән ис әмә кафджыты коллективы ахуыргәнәинәгты нымәц уа 80 адәймаджы онг, әрмәст иу кьорды мидәг 20—24 ләгәй уәлдай ма

хъуамæ уа. Кæд æмæ къорды уа 24 лæггæй фылдæр, уæд къордæн нæй æнтыст, уымæн æмæ къухдариуæггæнæгæн фадат нæ уыздæн уыдонæй алкæмæ дæр æмбæлон хъусдæрд дарынæн, стæй къорды хайадисджытæн сæхицæн дæр зын уыздæн ахуыр кæнын, кæрæдзи хъыг дардзысты æмæ тыхсдзысты.

Кафджыты коллективы организацигæнæн ис алы мадзæлттæй дæр. Зæгъæм: кафджыты 'хсæн фæзыны, педагогон куыстмæ чи тырны, ахæм адæймæгтæ. Уыдон сæ хъус фæдарынц кафт сахуыр кæныны методикæ базоннымæ, феххуыс кæнынц се 'мбæлттæн.

Ахæм кафджытæн фадат радтын хъæуы, цæмæй искæцы къордимæ ну цалдæр сахаты бакæна педагогон куыст, уый йын тынг феххуыс уыздæн йæ практикон куысты æмæ фидæны къухдариуæггæнæг суæвынæн.

Ис уый гæвæн дæр æмæ ну цалдæр ахуыргæнинагæн бахæсчын-дауа, цæмæй æмбырд кæной, хореографийы ногæй цы æрмæджытæ фæзыны, уыдон. Æмбырд кæной газетты æмæ журналты мыхуыргонд уацтæ искæцы кафты ансамблы кæнæ хихъæппæрисон къорды равдысты тыххæй æмæ сæ зонгæ кæной хайадисджытæн. Къорды хайадисджытæй бирæтæ арæхсынц фотоаппаратæй нывтæ иссынмæ. Ахæм адæймæгтæн бахæс кæнын хъæуы ахуыры рæстæджи искæцы кафты аивдæр моменттæй нывтæ исын æмæ сæ фотоальбом саразын.

Стыр ахеджиаг хъуыддаг у кафджыты къорды хайадисджытæ искæцы кафт сахуыр кæныны тыххæй куы фæхæсынц чингуытæ, стæй куы фæарæхсынц сæ ныффыссынмæ дæр. Уымæй дарддæр ма алы кафты къордæн дæр хъуамæ уа йæхи къулы газет, газеты хъуамæ уагъд цæуа кафты къордæн йæ æхсæнадон æмæ сфæлдыстадон куысты тыххæй уацтæ. Коллектив организаци кæнын хъæуы афтæ, цæмæй алы хайадисæг дæр æмбара, цы куыст ын бахæсчындæуыл, уый бæрнондзинад. Кафджыты къорды ахуыры пълан саразын хъæуы, къухдариуæггæнæг куы базонгæ уа хайадисджытæн се 'иштæмæ дæр, уый фæстæ.

Профессионалон ахуыргæнæндæтты пълан арæстæуы ахуыры агъомæ. Профессионалон ахуыргæнæндæтты ахуыргæнджытæй алчи дæр фæзони, цахæм ахуыргæнинагтимæ йæ бахъæудзæн кусын, уый, уымæн æмæ сæ ахуыргæнæндонмæ куы фæисынц, уæд сын уыцы рæстæджи базонынц се 'зыгъддзинæдтæ.

Хихъæппæрисон къордты куысты афтæ нæу. Коллективмæ æрбацæуы алгъуызон адæм, æндæр æмæ æндæр професситæмæ, æмхуызон курдиатджын нæ вæййынц. Уымæ гæсгæ къухдариуæггæнæг, куысты пълан аразгæйæ, хъуамæ йæ хъус дара уыцы уавæртæм. Пълан хъуамæ фидаргонд æрцæуа клубы правленийы, уый фæстæ йæ хъуамæ базонын кæна къорды хайадисджытæн.

Пъланмæ хъуамæ хаст æрцæуой куыд лекцитæ æмæ беседæтæ, аф-

տա հայадисджытән [сәхи сәрмагонд куыстытә хореографион аивады фарстыты фәдыл, стәй адәмон кафты дәсныйады фәдыл әмә ма әндәр алгъуызон фарстытә дәр. Цәвитгон, музыкалон аивады фарстыты фәдыл лекци бакәсын, сфәлдыстадон фембәлдтытә әндәр хореографион коллективимә.

Стыр нысануәг ис хихтәппәрисон кафджыты коллективы хайадисджыты әвзарыны принциптән. Кәд әмә хайадисджыты сконд раст әвзәрәст әрцәуа, се сфәлдыстадон бәрәггәнәнтәм гәсгә, уәд коллективы куыст цәудзән әнтысгәйә дәр.

Цәмәй ахуыргәнинаг ист әрцәуа профессионалон хореографион студимә, уый тыххәй фидаргонд әрцәдысты хицән домәнтә. Ахуыргәнинагмә хуамә уой ахәм бәрәггәнәнтә:

Къәхты, къухты әмә гуыры раст әвәрд (выворотность), ома гуыры уәз зәвәттыл әруадзгәйә хуамә къәхты тәпәнтә сәрибарәй дәхицәй фәйнәрдәм азилой (прижок), куыд ралидзгәйә, афтә бынатәй сгәшпгәнәйә бәрзонд схауын (гибкость), уәнгтә әмә гуыр әнцонәй атасын кәнын.

Ахуыргәнинагмә хуамә уа, сценәйы чи хтәуы, ахәм миниуджытә:

Музыкалон ритм әмә (слух) хтәусәй зәлтә ахсынмә 'взыгъддзинад.

Уымәй дарддәр ма ләмбынәг сбарәг кәнын хтәуы ахуыргәнинәгтән се нәниздзинад (зәрдә, рәуджытә, уыргтә, нервтә әмә әнд.).

Фәлә хихтәппәрисон ктәрдмә райсыны тыххәй та ис днууәгъуызон цәстәнгәс. Нутә зәгъынц, зәгъгә, хихтәппәрисон кафты ктәрдмә райсын хтәуы алкәй дәр, кәй фәнды, уыдон. Иннәтә та зәгъынц, зәгъгә, дам, рагацау хтәуы әвзарын хайадисджыты. Чи сә у растдәр?

Куы зәгъәм, уәд сә нутә дәр раст сты әмә иннәтә дәр.

Зәгъәм, кафджыты коллективән къухдариуәг кәны ахәм адәймаг, кәцымә нәй уыцы хуыддадгы специалон ахуырад. Кәй зәгъын әй хтәуы, ахәм къухдариуәггәнәгмә профессионалон зонынад кәй, уымә гәсгә гәнән ис әмә ахуыргәнинагмә дәр ма уа профессионалон бәрәггәнәнтә.

Ахәм адәймаг йә куысты райдианы фыццаг хуамә сахуыр кәна адәмон әнцон кафт кәнә кәфттыты чиныгәй. әндәр исты кафт.

Ахәм кафджыты ктәрдмә айсын хтәуы, кәйдәриддәр фәнды, уыдон. Ктәрдмә кәй айсой, уый хуамә уарза кафты аивад, музыкалон ритм йә хтәус хуамә ахса, уа әнәниз. Кәд әмә коллектив куса әрмәст ирон адәмон кафтытыл әмә нә пайда кәна классикон кафты элементтәй, уәд ахәм коллективы архайджытәй домын нә хтәуы профессионалон ахуыргәнәндонмә бацәуыны тыххәй цы домәнтә ис, уыдон, уәлдайдәр та гуыры конд әмә формә. Ис ахәмтә, адәмон

кафтытә аив чи әххәст кәны, әмә сын кәд нә вәййи раст гуыры конд, уәддәр сә кафт зәрдәмәдзәугә вәййи. Адәмон кафты ансам- блмә кәй исынц, уый хъуамә арәхса адәмон кафт әххәст кәнынмә, хъуамә уа темпераментджын, музыкалон ритм йә хъус хъуамә ахса, әмбара кафты характер.

Фәлә кәд әмә коллективән къухдариуәг кәна, профессионалон зоньнад кәмә уа, ахәм адәймаг әмә йә бон уа, адәмон кафты элементты бындурыл исты ног кафт саразын, класикон кафты элементтәй спайда кәнгәйә, уәд, кәй зәгъын әй хъәуы, ахәм коллективмә чи цәуа, уымәй әрдомын хъәуы фылдәр.

Куыд равзарын хъәуы, кафджыты коллективмә әрбацәуын кәй фәнди, ахәм ахуыргәнинагты?

Алы адәймагимә дәр хъәуы хицәнәй аныхас кәнын, цәмәй сбәрәгчәндауа, цас фәндондзинад әм ис кафты аивад сахуыр кәнынмә.

Уый фәстә сбәрәг кәнын хъәуы, музыкалон ритм йә хъус куыд ахсы, уый. Уый тыххәй ацәгъдын хъәуы фәндирыл икәңцы мелоди: Музыкайы темп хатт сытынг кәнын хъәуы, хатт та әрнылләг кәнын. Ахуыргәнинаг хъуамә музыкайы ритмә әмдзәгъд кәна әмә къухдариуәггәнәг йә хъус дара, цас раст әмбары ахуыргәнинаг музыкайы ритм, уымә. Гәнән ис әмә ахуыргәнинаг сәххәст кәна икәңцы кафт, кәне исты этюд. Ахәм методмә гәсгә нуәй-ну хатт вәййи зын сбәрәггәнән цас курдиатджын у ахуыргәнинаг. Ис ахәм адәймәгтә, кәңцятә фәлварыны рәстәджи нә раргом кәнынц әххәст сә курдиәт- тә, хатт әфсәрмы кәнынц, сәхи мидәг тыхсынц. Арәх вәййи афтә дәр әмә ахәм адәймәгтән уый фәстә вәййи хорз әнтыстытә. Дуу- уә—әртә мәйи ахуыры дәргъы къухдариуәггәнәг ләмбынәг хъуамә йә хъус дара алы ахуыргәнинагмә дәр әмә афтәмәй рабәраг кәна ахуыргәнинагты профессионалон бәрәггәнәнтә, сә нумиаг ахаст кафтмә.

Коллективы куыст куыд вазыгджындәр кәна, афтә къорды хайад- исджытәй хъәуы фылдәр домын. Къухдариуәггәнәг хъуамә хорз әмбарын кәна коллективы къорды уәнгтән кафты әмә зарды дәсны- йад әмә сә алкәмә дәр дара әмбәлон ахаст.

Куыд әвзарын хъәуы хихъәшпәрисон къордмә ахуыргәнинагты профессионалон бәрәггәнәнтәм гәсгә? Ахуыргәнинагән йә гуыры конд хъуамә уа пропорционалон. Йә бон цас у, уыйбәрц хъуамә сгәлп кәна хәрдмә, йә астәу мачердәм фәтаса, афтәмәй, къахтә дара әмрасг.

Ахеджиаг ма у организацион фәрст дәр—къорды хайадисджытәң уәләдарәс снәттә кәнын.

Прои адәмон кафт әххәстгәнәтжы уәләдарәс хъуамә уа рог, цәмәй йә кафгә-кафын хъыг ма дара. Хъуамә хуыд әрцәуа рауәг

хъуымацæй. Ирон цухъхъа вæййы уæрджытæй дæлдæр. Фарсыл дамбаца, æхсаргард. Сылгоймæгтæ сæ къабатæ зæххыл ласынц, сæ сæртæ сты æнгом тыхт кæлмæрзæнæй. Кæй зæгъын æй хъæуы, ахæм уæлæдарæсы зын у фезмæлын, уæлдайдæр та рог кафты рæстæджы. Цæмæй ирон уæлæдарæс дарын æнцондæр уа искæцы змæлдгытæ сæххæст кæнынæн, уый тыххæй йæ чысыл фæрогдæр хъæуы. Зæгъæм, цухъхъа хуыд хъуамæ уа рæуæг хъуымацæй, цыбыр, уæрджытæй чысыл уæлдæр хуыд, цæмæй къæхтæн уа æнцон змæлæн.

Нæ фыдæлтæ цы хъаматæ æмæ дамбацатæ дардтой, уыдонæй стæм хатт хъæуы пайда кæнын. Архайын хъæуы чысыл рог хъаматæ æмæ дамбацатæй.

Сылгоймæгтæн æнæмæнгхъæуæг нæу æмæ сæ къабаты фæччитæ сæ фæдыл зæххыл ласой, кæнæ цыллæ кæлмæрзæнтæй сæ хъуыртæ афтæ ныхъивой æмæ сæ сæртæ азылын сæ бон куыд нæ уа. Къаба чысыл цыбырдæр хуыд куы æрцæуа, уæд уымæй æшпындæр нæ фесафдзæн адæмон стиль. Цыллæ кæлмæрзæнты бæсты ис спайда гæнæн рæуæг тюлей, хъуырыл тыхт куыннæ уа, афтæ. Гæнæн ис сæвæрдæуа ирон адæмы ивгъуыд цардæй искæцы ныв. Ам æнæмæнг равдисын хъæуы царды уавæр æмæ уæлæдарæс скæнын хъæуы, ивгъуыд дуджы куыд уыд, афтæмæй. æнæивгæ. Фæлæ кафт нырыккон цард куы æвдиса, уæд цы гæнæн ис, фæрогдæр хъæуы уæлæдарæс.

Уæлæдарæсæй искæцы дзаума айвынмæ бацæуын хъæуы тынг арæхстгай, кæннод тас у æмæ ирон адæмон дарæс фесафа националон колорит. Цæмæй ирон кафты уæлæдарæс æввахсдæр уа адæмон уæлæдарæсмæ, уый тыххæй йыл хъуамæ арæст æрцæуа националон орнамент. Ирон адæмон кæфтытæ аразгæйæ хицæн æмæ хицæн кафтыты спайда кæнын хъæуы, адæм рагæй фæстæмæ сæхæдæг цы уæлæдарæсы кафыдысты, æрмæстдæр ахæм уæлæдарæс. Зæгъæм, „Симд“ кафыны рæстæджы лæшпугыл хъуамæ уа цухъхъатæ, чызджытыл та—даргъ къабатæ. Кафт æвæрыны рæстæджы нырыккон цардæй искæцы уæлæдарæс хуыфын хъæуы пог фасонтыл, фæлæ дзы æнæмæнг равдисын хъæуы адæмон, националон формæ, миниуджытæ.

Исты кафт æвæрыны рæстæджы æнæмæнг зонын хъæуы уавæртæ æмæ фарæзтæ. Гæнæн уавгæйæ, кафты хайадисджытæ сæхæдæг хъуамæ аразой нывтæ, исой хуызистытæ. Кæд клубы уа æндæр хихъæппæрисоч къорд, уæд уыдонæй дар спайда кæнын хъæуы.

Мæн фæны хихъæппæрисон къордты хайадисджыты æмæ къухдаруæггæнджыты базонгæ кæнын мæхи хихъæппæрисон куысты практикæйæ иу хъуыддаджимæ.

1958 азы Цхинвалы профцæдиеты культурайы хæдзары (директор Гасситы Барис) баконд æрцыд сывæллетты хихъæппæрисон хореографон националон кафджыты студи.

Студийան кӳхлариуаг кӳнын баха:с кодтой мӳнӳн. 9 мӳймӳ сцӳттӳ кодтам сывӳлӳлӳтты хихӳӳнӳрӳсон кӳфджыты кӳрд—20 чызг ӳмӳ 20 лӳппуйы. Самал кодтам, дзаумӳттӳн цы хӳуыд, уый. Хӳуымац уыды аслам, рог, фӳлӳ хӳӳдыг хуызгӳмӳ. Культурӳйы хӳдзӳры фӳрӳзтӳ уыйбӳрц нӳ амьдтой, цӳмӳй хӳуымац радтанкам хуызгӳмӳ.

Уӳд мах спайда кодтам нӳхи тыхтӳй. Баххуыс нын кодта культу- рӳйы хӳдзӳры кӳрдгӳ-хуызыны кружок (ахуыргӳнӳг Козакова), ны- гӳнджытӳ дӳр фӳзынд нӳхицӳй. Уыдон сарӳзгой ӳскизтӳ ӳмӳ сфӳ- лыстой цӳттӳ дзаумӳтты ирон орнаменттӳй. Афӳмӳй махӳн фадат фӳцӳс сценӳмӳ рӳхизынӳн.

Хӳуамӳ алы коллективы уӳнг дӳр активон хайад иса коллективы царды, ӳмӳ йӳ бон цы уа, уымӳй ӳххуыс кӳна йӳ мбӳлттӳн.

Искӳцы кӳфты сюитӳ цӳгтӳгӳнӳйӳ, зонн хӳӳуы хи фӳрӳзтӳ. Зындгонд куыд, у афӳмӳй бирӳ хардз нӳуы профессионалон коллекти- вы дзаумӳттӳ ӳмӳ бутафори цӳттӳ кӳныныл Гӳнӳн ис уыцы дзау- мӳттӳ, кӳнӳ бутафори сцӳттӳчындӳуа асламдӳр, хуымӳтӳгдӳр ӳр- мӳгӳй.

II СӳР

АХУЫРЫ РӳСТӳГ

Хореографӳн аивадӳн ис стыр хӳомыладон-ӳстетикон нысаниуӳг. Цӳмӳй кӳрт суа ӳстетикон хӳомылады фӳрӳз, уый тыххӳй йын йӳ иле- йон хӳуыды рӳгом кӳнын хӳӳуы бӳрзонд аивадон фӳрмӳты. Цӳмӳй кӳфджыты коллективӳн блнтӳса стыр аивадон ӳнгыстытӳ, уый тыххӳй та фидарӳй зонн хӳӳуы кӳфты техникӳ.

Ахуыры хаймӳ хауынц, сгӳнокыл хи фӳттӳрын, хицӳн змӳлдты- тыл ӳмӳ композицитыл кусын, искӳцы ӳтюдтӳ ӳххӳст кӳнын.

Коллективы рӳз хӳуамӳ ӳвӳрд уа амхуызон хӳстӳ, кӳфты техникӳ ӳмӳ кӳрты дӳсныдзинад базнын, ӳнӳ уымӳй коллективӳ йӳ аива- дон рӳзт уыдзӳн тынг чысыл.

Тренировон куысты ахсджиӳгдӳр хӳстӳй сӳ иу у кӳфӳджы гуыр, кӳхутӳ, кӳхӳтӳ ӳмӳ сӳры рӳст сӳвӳрын националон кӳфты аивады домӳнтӳм гӳсгӳ.

Сфиар кӳнын хӳӳуы кӳфӳджы цӳрдӳгдзинад, рог змӳлдтытӳм ӳрӳхстдзинад. Кӳфджыты коллективы ахуыры процесс хӳуамӳ ӳрӳзт уа классӳн змӳлдтыты системӳйы бындырыл, канд профессионалон ахуыр- гӳнӳндӳтты нӳ, фӳлӳ хихӳӳӳрӳсон кӳфджыты кӳрдды дӳр.

Тренировон змӳлдтыты ахуыр кӳнын ӳмрӳстӳджӳ ахуыр кӳнын хӳӳуы, кӳфт цы змӳлдтыты бындырыл ӳвӳрд ӳрӳӳудзӳн, уыдон дӳр.

Տժււ ԽաՒ ՎճԻՅԻ ԱՒԴՅ ԴՅՐ ՅՄՅՑ ԱԽՍՐԳՅՈՒՆՈՒՂ ՐՃԵԿ ԶՐԱԿՅՑ ԻՏԿՅՑԻ ԿԱՒԿՑ ԶՄՅԵԿ ԱԽՍՐԳՅՈՒՆԳՅՈՒՅՑ, ՍՅԻ ԿՒԽԽՅՈՒ ՆՑ, ՅՄՅՑ ԻՑ ԽՈՐԶ ՆՑ ԲԱՄԲԱՐՅ, ՓՅԼՅՑ ՓԻԶԻԿՈՒ ՅԵԳՃԱՍՅՈՒ ԼՅՄՅԵԳԵԿ ԿՅԻ ՎՅԻՅԻ ՅՄՅՑ, ՈՅՑ ՅՄԲՅԼՅ, ՍՅԻԲՅՐԿ ՅՄ ԿՍՅՆՑ ԶՐԴԱՐՅ ԻՑ ԽՅՍ, ՍՅԿ ՍՅԻ ԿՒԽԽՅՈՒ. ԱԽՄ ՐՅՑՏՅԿՅ ԿՅՒԽԴԱՐԻՍՅԵԳՅՈՒՆԵԳ ԽՅՍԱՄՑ ՓԻԼԴՅՐ ԻՑ ԽՅՍ ԶՐԴԱՐԱ ՅԽՍՐԳՅՈՒՆՈՒՂՄՅ, ԲԱՄԲԱՐՅՆ ԻՆ ԿՅՆԱ ԿՐԵՆԻՐՈՎՈՒ ՅՄՅԼԴԿԿՅՑ ԱԽՍՐԳՅՈՒՆԳՅՈՒՅՑ, ԱԿՑ ԿԿՍԼ ՐՃԵԿԿ ԴՅՐ. ՐԱԳԱՈԱ ՐՃԵԿԿ ԱՍՍԱՐԵԳՈՒԿ ԿՍՅՆՑ ԶՐՈՅԱՍ, ՍՅԿ ԿԼ ՅՅՅՅՅՐԴՅՄ ՓՅԶՅՆԿՅՈՒՆ ԿԱՒԿ ԲԱԶՈՅՆԻ ԽՅՍԿԴՃԱԿՅ. ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ԱԿՑ ՍՅՆԳ ԴՅՐ ԻԿԿՅՑ ԽՈՐԶ ԱՐՅԽՏԿԴԶԻՆԱԿԻՄՅ ԽՅՍԱՄՑ ՅԽԽՅՑԿ ԿՅՆԱ ԱԿՑ ԿՐԵՆԻՐՈՎՈՒ ՓՅԼԿՅՐՅՈՒՆ ԴՅՐ, ՈՅՄՅՈՒ ՅՆՈՒՈՒԴՅՐՅՈՒ ՅԽԽՅՑ ԿՅՆԱ ԿԱՒԿԿՅՑ. ԿԱՒԿՑ ՄԻԴՅՑ ԿԱՓՅԵԿՅ ԳՍՅՐ, ՈՅԳՅՈՒ, ԿՅՒԽԿՅ, ԿՅՅԽԿՅ ՏԿՑ ԿԱՒԿՅՈՒ ԻՑ ՄԻԿԵ, ԿԱՓՅԵԿՅ ԽՅՍԿԿԿՅ ԿՐՎԻՍՅՆԻ ՄՃՅՅԼԿՅՑ ՅՄՅՑ ՈՅՑ ԽՍՅԿԴՅՐ ՅՄՅՑ ՅՆՈՒՈՒԴՅՐՅՈՒ ԱՐԽԱՅ ԻՑ ՍՅՆԳԿԻՄՅ, ՍՅԻՅՑ ԻՐԼԴՅՐՅՈՒ ՅՎԿԻՍԿՅՈՒ ԿԱՒԿՑ ԻԴԵՅՈՒ ԽՅՍԿԿ. ՓՐՈՓԵՍԻՈՆԱԿՈՒՆ ԿՅՆՑ ԿԱ ԽԻԽՅՅՆՓՅՐԻՍՈՒՆ ԿԱՓՃԿԿԿԿՑ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ԿԱՓՅԵԳՄՅ ԿՍՅՆՑ ՎՅԻՅԻ ԽՈՐԶ ԿԱՓՅՆԻ ԿԵԽՆԻԿՅ, ՍՅԿ ԿԱՓՅՑ-ԿԱՓՅՆ ՏԿԽՍՑ ՅՄՅՑ ԻՑ ԿԱՒԿ ԲԱՍԱՅԻ ՄՅԳՍՅԱՍ.

ԱԽՍՐՅ ՐՅՑՏՅԿՅ ԿՅՅՅՅՐ ՐՅՑՏՅԿ ՐԱԽԿՅՈՒՆ ԿՅՆԻՆ ԽՅՅՍՅ ԿՅՒԽԿՅ, ԿՅՅԽԿՅ, ՏՅՐ ՅՄՅՑ ԱՏՅԱՍ ԿՐԵՆԻՐՈՎՈՒ ՓՅԼԿՅՐՅՈՒՆԿՅՑ ԱՐՅԶՅՆՈՒՆ. ԱԿՑ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՈՒՆ ԴՅՐ ԻՑ ԿՍՅԿՑ ԳՅՆՅՈՒՆ ԻՑ ՅՄՅՑ ՍԱ ՅՆԴՅՐ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՅՈՒ ՎՅՅԿՃԿՅՆԴՅՐ, ԻՑ ԿՍՅԿՑԿ ՓՅԼԱՒ ՍԱ ԵԳՅԱՍԿԿՐ, ՓՅԼՅՑ ՏՅՑ ԽՅՑՏՅՑ ՏԿՑ ԿՍԳՅՍՅՈՒՆ. ԻՑ ԳՅՐԵԳՑ ՅՄՅՑ ՎԱ ԽԻՍԿՑ ԻՐՅՐԵԳՑ ԿՐ ԵՐՈՒՑ Կ ԽԻՍԿՑ ՅՄՅՑ ԽԻՍԿՑ ԽՅԻԿԿՅՈՒՆ. ՍՐՈՒՑ ԲՅՆԴՐՈՒՆ ԽՅԻԿԿՅՑ ԽՅՍԱՄՑ ՍՅԻ ԱԿՑ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ԴՅՐ ՅՄԽՍՅՈՒՆ. ԱԿՑ ՍՐՈՒՑ ԴՅՐ ԿԿՍՍՅՑ ԽԱՅԼ ԿԻԽ ԽՅՍԱՄՑ ՍԱ ՍՐՈՒՑ ՓՅՑՃԱԳ ԽԱՅԻ ԽՅՍԱՄՑ ԱՐՅՑԿ ՈՒՍՅՈՒ ԿՐԵՆԻՐՈՎՈՒ ՓՅԼԿՅՐՅՈՒՆԿՅՑ. ՍՐՈՒՑ ԿԿԿԱԳ ԽԱՅԻ ՐՅՑՏՅԵԳՅՈՒ ՏՓԱԿԴԱ ԿՅՆԻՆ ԽՅՅՍՅ ԿԱՒԿԿՅՑ ՏՅՅՅՅՐՅՈՒՆ ՅՄՅՑ ԻՏԿՑ ԵՒՅՅԿՅՑ ԱԽՍՐ ԿՅՆԻՆՅՈՒՆ. ԻՏԿՅՑԿ ԿԱՒԿՑ ԶՄՅԼԿԿՅՑ ԿՅՆՑ ԵՒՅՅԿՅՑ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ՍՅՆԳՅՑ ԽՅՍԱՄՑ ԿՍՑՈՒ ՅՄԽՍՅՈՒՆՅՈՒ.

ՅԻ ԽԱՅԻ

ԿԱՓԿԿՅՑԿՅ ՏՅՅՅՅՐՅՆԻ ԿՍՅԿՑ

ԽՐՅՈԳՐԱՓԻՈՒՆ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ԱՐԽԱՅԿԿՑ ՏՅՅՐԱԳԿՅՐ ԽՅՑ Ս ԿԱՓԿԿՅՑ ՐԵՓՐԿԱՐ ՏՅՑԿՅՑ ԿՅՆԻՆ, ՍՍՅԼ ԲԱՏ ՏԿՑ ՕՐԳԱՆԿԱՅՈՒՆ ՅՄՅՑ ԱԽՍՐՅ ԿՍՅԿՅՅՑԿՅՑ ԴՅՐ. ՍՅԻ Ս ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՈՒՆ ԻՑ ԿՓՅԿՑ ԿՍՅԿՑ ԲԱՐՅԵԳՅՈՒՆ, ՈՅՑ ԽՈՐԶ ՕՐԳԱՆԿԱՅՈՒՆ ԶՐՈՒՍԿԵ, ՍՅԻ ՅՎԿԻՍՅԵԳ. ԿԱՓԿԿՅՑ ՅՅՅՐՅՆԻ ՐՅՑՏՅԿՅ ԽԻԽՅՅՆՓՅՐԻՍՈՒՆ ԿՈԼԼԵԿԿԻՅՑ ԽԱՅԿԻՍԿԿԿԿՅՈՒՆ ՍՅՐՅԽ ԿՅՆԿՑ ՏՅՑ ԶՈՅՆԱԿ, ԶՈՅԳՅ ԿՅՆԻՆՑ ԿԱՒԿՑ ԿՍԼԿՒՐՅՈՒՆՅՑ, ՅՄՅՑ ՍՅՄՅ ԳՅՑՅՑ ԿՅՆԳ ԱԽՍԿԻՅԱԳ ԽՅՍԿԿԴՃԱԳ Ս ԿԱՒԿՑ ԿՅՄՅ ՏՅՅՅՅՐՅՆ, ԿԱՒԿ ԵՐՅԶՅՆՈՒՆ ՈՒ ՓՐՅՅՅՑԿՅ ԽՅՅՍՅ, ՍՅԿՈՒՆ ՐԱԲՅՐՅԵԳ ԿՅՆԻՆ.

ԿԱՓՅՅՅՐՅՈՒՆ ԽՅՑ Ս, ՈՅՄՅՈՒ ՐԱԽՅՑՑԱ ՏՅՆՅՄՅՑ ԱԽՄ ԿԱՒԿ, ԿՅՑԿՑ

дзуапп радта абоны царды фаретытәән, уа адәмон әмә интересон. Исты темә әвзаргәйә, рабәрәг кәнын хәуы, пас аивадон нысаниуәг ын уыдәән, стәй хәуыды кәнын хәуы коллективы фарәзтыл. Кьорды хайадисджытә бәстон цы темә нә бамбарой әмә цы кәфт нә бауарзой уый сын уыдәән тынг зын сәххәст кәнын. Бапархайын хәуы, цәмай әвзәрст әрцәуа, нә дуджы хәзуатондәр аразджыты фәлгондзтә кәм уа, ахәм темә, Ныртәккә быдырты, шахтты, заводты әмә фабриктә советон адәймәгтә хәзуатонәй тох кәнынц коммунизм саразынл.

Ахәм адәймәгты фәлгондзтә саразын, — фидәны рәсугьд пард аразджыты миддунә әмә хәуыдытә равдисын у кьухдариуәггәнәджы ахәджиаг хәс. Саразын ма хәуы ноджыдәр ирон адәмон кәфты биндурыл ахәм нырыккон кәфтытә, ивгьуыд заманы адәмон хәйтарты фәлгондзтә әвдыстгонд кәм цәуой. Гәһәән ие спайдачындәуа ирон адәмон нарты эпосәй. Равзарын хәуы ахәм легендәтә әмә әгьдәуттә, адәмы тырнындзинад ног цардмә, сәрибардзинадмә ирдәрәй әвдыст кәм цәуы. Ие бирә адәмон легендарон хәйтартә, сәрибардзинады сәрыл йә карды комәй чи тох кодта, паддахы хәдхәңәгады әмә әлдәртты ныхмә хәәбатыр тохы адәмы сәрыл йәхи нывондәән чи әрхәста, адәм кады зарджытә кәуыл скодтой. Зәгьәм, Чермен, Бега, Антһон әмә әндәртә. Цәмай кәфты әвдыст әрцәуа искацы адәмон хәйтарты фәлгондз, уый тыххәй уал, фиццатжыдәр, ләмбынәг сахуыр кәнын хәуы хәйтарты цард, йә тохы хабәрттә. Бакәсын хәуы уый тыххәй чингуытә, бафәрсын хәуы зарәдты, кәцытә зонгә сты кәнә фехьуыстой хәйтарты тыххәй.

Темә әвзәрст кун әрцәуа, уый фәстә кьухдариуәггәнәг равзары сюжет, сбәрәг кәны кәфты жанр, равзары, кәфт цы аивадон мадзәлттәй әвдыст әрцәудәән, уыдон. Зәгьәм, әвзәрст әрцымд темә: Октябры социалистон революцийы агьоммә сәрибардзинады сәрыл фәллойгәнәг адәмы тох. Тладтаты Чермены фәлгондз, кәфты жанр у героникон.

Искацы ирон адәмон кәфт аразгәйә, кьухдариуәггәнәджы хәс у кьорды хайадисджыты базонгә кәнын кәфтимә, радзура, кәңәй рацәугә у кәфт, базонгә сә кәна йә характерон миниуджытимә. Уый тыххәй хорз у музеймә әскурси саразын, литературәимә базонгә уәвын әмә әрмәст уый фәстә бавналын хәуы кәфты әвәрыны кунстмә. Фиццатжыдәр, райдайын хәуы ахуыр кәнын кәфты змәлдгытә әмә әлементтә. Кьухдариуәггәнәг йә хьус хәуамә дара, змәлд әрмәст кьәхтәй куды әххәст цәуы, уымә нә, фәлә ма сәры, кьухты әмә астәуы змәлдгытә дәр цәмай арәзт цәуой кәфты характермә гәсгә. Әмрәстәджы архайын хәуы адәмон фәлгондзтә саразынл, кәд әмә кәфт уа сюжетон, уәд. Кьухдариуәггәнәг хәуамә бахәс кәна ахуыргәннәггәнә этюдтә сәххәст кәнын, сәхәдәг дәр хәуамә

жырымысой этюдтә әмә сә сәххәст кәной, цәмәй хуыздәр базоной, цы адәмон фәлгондз сын саразын хъәуы, уый.

Адәмон кәфтытә сә техникәмә гәсгә вазыгджын не сты, фәлә домынц фәлгондзтә сәххәст кәныи.

Кафт саразыны агъоммә къухдариуәггәнәг хъуамә базонгә уа алы хайадисәгән дәр йе сфәлдыстадон фәрәзтимә әмә әрмәст уый фәстә ахицән кәна әххәстгәнджыты сконд. Ис дуууәгъуызон методы кафт сәварынән. Иуәй иу карҕаварәи нырма сацамоны хицән элементтә, ләмбынәг сә сахуыр кәнынц, стәй сә нумә бабатты. Бирәтә та нырма кафт әнәхъәнәй бацам-нынц, стәй хицән элементтыл бакусынц әмә сә сыгъдәг кәнынц. Дуууә методәй дәр гәнән ис пайда кәнын. Къухдариуәггәнәгән йе бон у әмә дзы равзара, кәңы йә фәнды, уый. Әрмәст кәңыфәнды метод кун равзара, уәлдәр хайадисджыгә хъуамә 'мбарой, сә разы цы хәстә әвәрд ис, умдон, кафтәч йә мидис. Архайн хъәуы, цәмәй сәххәст кәной әмбәлон адәмон фәлгондзтә.

Ис нәм ахәм хихъәппәрисон кафты коллективтә, цыран къухдариуәггәнджытә ныххәңдысты әвзәр кафтытә сәварыны методыл. Ахәм къухдариуәггәнджытә кафт „әвиншәй цы“ ацәттә кәнынц, нә базонгә кәнынц хайадисджыты кафты характерон миниуджытимә, әмә әрвыл бон дәр фәлхатт кәнынц әрмәстдәр ивгъуызон элементтә. Ахәм куыстәй фәлмәңынц хайадисджытә, нә рәзы се сфәлдыстад әмә фәстагмә кафтытә вәййынц әмхуызон, әнә цымидисон. Хъәздыг у адәмон кафты сфәлдыстад. Фәлә, хъыгагән, уый нырма әххәстәй ахуыргонд нә цәуы хихъәппәрисон кафты коллективтән. Фылдәр хатт пайда кәнынц хицән әмә хицән адәмон змәлдгытәй, фәлә сюжетон кәфтытә әвәрд цәуы цәус, уәлдай дәр ныры царды фарәтыл. Уый у әвзәр миниуәг хихъәппәрисон кафты коллективты куысты. Сюжетон кәфтытә әвәргәйә, куыст цәуы адәмон фәлгондзтә саразынл әмә уый ахъаз кәны хихъәппәрисон кафты коллективы хайадисджыты сфәлдыстадон рәзтән. Прон адәмон кафтәй дарддәр ма хихъәппәрисон кафты коллективтә зонгә хъуамә кәной әндәр әфсымарон республикәты кафтытимә дәр.

Хихъәппәрисон кафты коллективты куысты методикайыл дзургәйә къухдариуәггәнджытә, хореографион аивад базоннымә тыргәйә, хъуамә серъезон әгъдауәй әвзарой кафты темә, парахат кәной хи сәрмагонд зоннад кафты аивады, бауарзын кәной кафты коллективы хайадисджытән кафты аивад.

Кәд әмә кафты бәлвырд әвдыст әрцәуа адәмон фәлгондзтә әмә характерон миниуджытә, уәд кафджыгы коллектив у рапәлинаг.

ՏՃԻՐՔԵՂԷ

Բաճաւաւն	3
Իրօն աճաւոն կափտ „Տիմճ“	5
Իրօն աճաւոն կափտ „Տօնգա“	31
„Րօց կափտ“	51
„ԷնաւնկՅույսգա կափտ“	71
„Յիւլգա կափտ“	88
„Շաւաւն“	110
Մաթօճիկօն փաւնսաւնտա	124

ШАВЛОХОВ МЕЛЪС МУХТАРОВИЧ
ОСЕТИНСКИЕ НАРОДНЫЕ ТАНЦЫ

(на осетинском языке)

Книжный сектор Юго-Осетинского
издательства

Цхинвали—1965

შავლოხოვი მელსი მუხტარის ძე

ოსური ხალხური ცეკვები

(ოსურ ენაზე)

სამხრეთ ოსეთის გამომცემლობის

წიგნის სექტორი

ცხინვალი — 1965

Редактор И. К. Плиев
Спецредактор В. Д. Еналдиев
Худредактор А. Д. Ванеев
Техредактор Х. С. Гутиев
Корректор Д. С. Кумаритова

Сдано в набор 26. X. 1965 г. Подписано к печати 24. XII. 1965 г. Заказ 1624. Формат
бумаги 70x108¹/₁₆ см. Изд. листов 9. Печат. листов 11. Эт 00.12. Тираж 1000 экз.
Цена 1 р. 15 коп.

Цхинвальская типография Главполиграфпрома.
г. Цхинвали, ул. Московская, 5.

49-6/13.

Аргъ 1 с. 15к.